

КРАСЕНІВСЬКИЙ МАРШ

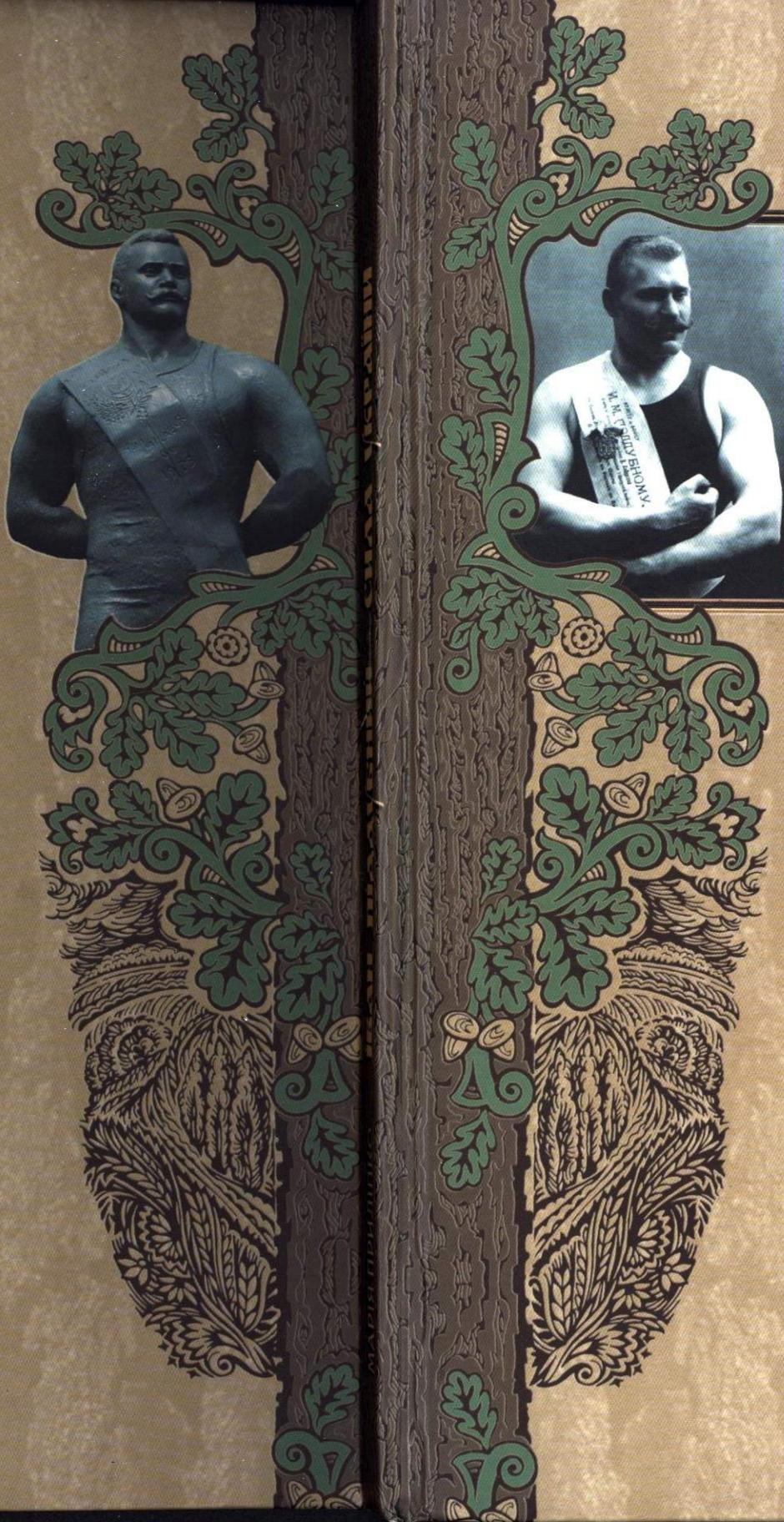
Слова Дмитра Шупти Музика Володимира Стеценка

Хай ворог налітав зненацька
І край пожежами курів,
Живе Красенівка козацька
І родить нам богатирів.

До слави — вулиця зелена:
Змагайсь, дорослий і хлопча!
Свята Красенівська арена
Вінчає подвиг силача.

Ми прибуваємо на свято —
На боротьбу богатирів.
На поєдинок заповзято
Ставати кожен з нас горів.

Допоки сяє сонце ясне
І плинуть ріки до морів,
Краса Красенівська не згасне
Й не згасне дух богатирів.

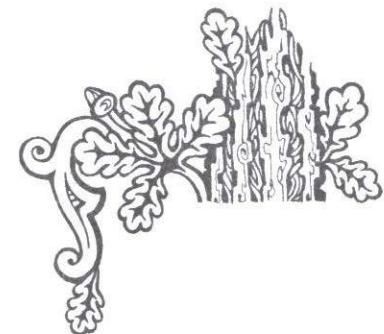
МАРІЯ ПРИЛІПКО

іван піддубний © сила україни

135
років
від дня
народження
Івана
Максимовича
ПІДДУБНОГО

БРАМА
УКРАЇНА

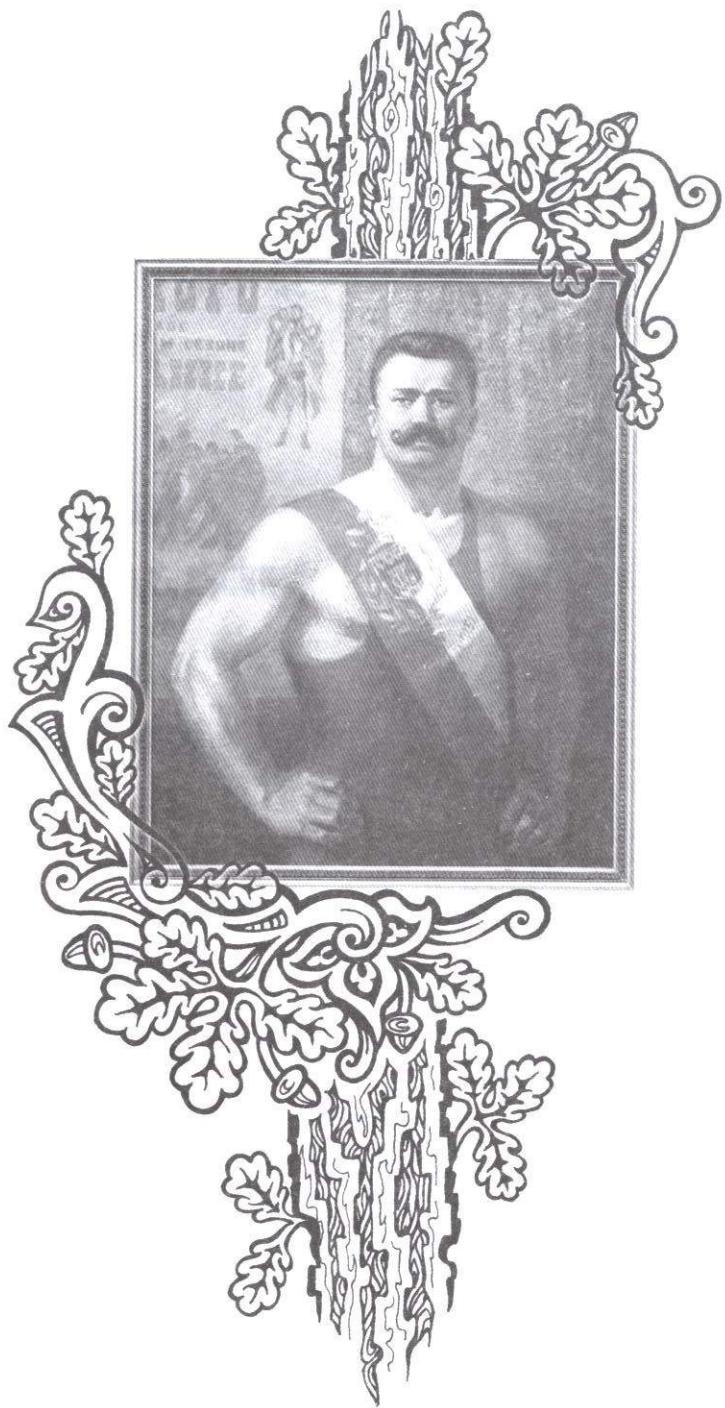

Марія ПРИЛІПКО

**іван
піддубний
®
сила
україни**

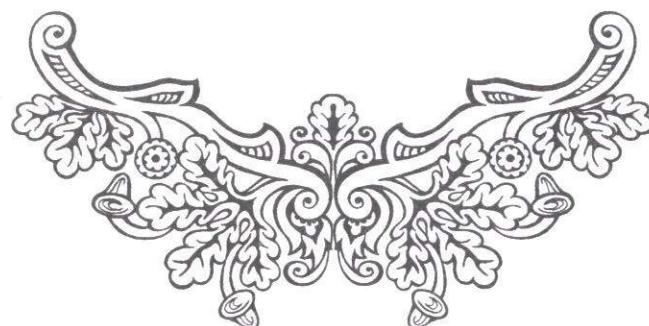
БРАМА
УКРАЇНА
2006

іван
піддубний
•
сила
україни

Історико-документальне
дослідження

135-річчю
від дня народження
Івана Максимовича
Піддубного
присвячується

Автор висловлює щиру подяку
за допомогу у виданні книги
Володимиру Карповичу Кісілю,
президентові федерації
греко-римської боротьби
України

Марія ПРИЛІПКО.

ІВАН ПІДДУБНИЙ • СИЛА УКРАЇНИ:
Історико-документальне дослідження. —
Черкаси: Брама-Україна, 2006. — 156 с.

Книга «Іван Піддубний — сила України» —
вдалий результат багаторічного дослідження
великого козацького роду Піддубних, який
поселився в нашому краї ще в часи націона-
льно-визвольних змагань під проводом
Богдана Хмельницького, глибоко пустив свої
корені на землях Переяславського полку. З
першої половини XVIII століття Піддубні були
першопоселенцями с. Красенівка, яка стала
колискою майбутнього богатиря Івана
Максимовича Піддубного.

З пропонованої книги читач довідається
також і про історію Малої Батьківщини
І.М. Піддубного (с.с. Красенівка і Богодухів-
ка), її минуле та сучасне, дізнається, як
свято шанується і оберігається на Чорнобаї-
шині пам'ять про Великого земляка.

Всім, хто цікавиться, гордиться і доро-
жить честью рідної землі.

© М.В. Приліпко. 2006.
© С.М. Афанас'єва. Обкладинка,
художнє оформлення. 2006.
© В.Г. Давиденко, С.В. Косенко,
І.М. Волчков, О.М. Третяков,
В.М. Романенко, В.І. Хоруженко. Фото. 2006.
© О.М. Третяков. Макет. 2006.
© Видавництво «Брама-Україна». 2006.

ISBN 966-8756-53-3

Як відомо, Україна славиться
своїми богатирями ще з часів Київсь-
кої Русі. Тому зараз нам необхідно
усіляко підтримувати цю традицію
і доводити світові, що саме у нас —
найсильніші борці, боксери та інші
атлети, які варті того, аби називатися
найкращими у світі.

Сьогодні, коли багато вітчизняних
спортсменів змагаються за звання
світових чемпіонів, надзвичайно
важливо не забувати про тих, хто
починав формувати образ України як
країни найсильніших людей, — зокре-
ма про Івана Піддубного. Він пишався
тим, що він — українець, і ніс славу
про нашу землю по всьому світові.
Нині вже сучасні українські спор-
тсмени продовжують його справу.
Проте не дивно, що силачі й інших
країн вибирають право бути гідними
імені Івана Піддубного.

Ми ж повинні берегти пам'ять про
свого легендарного земляка і довести
всьому світові, що українці були і
залишаються наймогутнішою нацією
у світі — і силою, і духом.

Микола Томенко,
народний депутат
України

У сузір'ї лицарів благородного
духу, козацької звитяги, богатирської
сили вічно сяятиме ім'я людини-
легенди, чемпіона чемпіонів, видатно-
го спортсмена всіх часів і народів,
всесвітньо відомого атлета і непере-
можного борця, нашого славетного
земляка з Чорнобаївщини
Івана Піддубного.

Для всіх наступних поколінь
українців Іван Максимович назавжди
став зразком високого патріотизму,
незламної мужності, спортивного
героїзму і здорового способу життя.
Він був одним з тих, хто, розширюю-
чи рамки людських можливостей,
демонстрував Європі та Америці на
що здатний цвіт української нації.

Хай же немеркнучий приклад
богатиря Івана Піддубного, його
незборимість духу, постійне праг-
нення до досконалості, до нових
перемог допомагають і нам, теперіш-
нім українцям, розбудовувати нашу
незалежну державу, щоб у ній
кожному громадянинові жилося
вільно, радісно і заможно!

Володимир Гресь,
голова Черкаської
обласної ради

ПЕРЕДСЛОВО

Ім'я непереможного богатиря, шестиразового чемпіона світу Івана Максимовича Піддубного добре відоме всьому світові. В історію спорту початку ХХ ст. він увійшов як «руський богатир», хоча з діда-прадіда він український козак.

100 років тому Іван Піддубний клав на лопатки найсильніших богатирів Європи. Прикро, що тоді такого географічного поняття як «Україна» не було, а в адміністративному поділі значилося «Малоросія». Так і став син України «руським богатиром».

Та історична правда полягає в тому, що дитинство, юність і зрілість богатиря пройшли на Україні, тут гартувалися його сила, вміння, воля до перемоги.

До 1922 року він жив на Україні, не пориваючи зв'язків з отчим краєм, своєю родиною.

Навіть помираючи у далекому від України Єйську, він хотів побачити рідний край, свою землю, тужив за Україною.

Україна має пам'ятати своїх синів.

Увазі читача пропонується книга, в якій на основі досліджень архівних матеріалів розповідається про корені роду великого богатиря, його генеалогічне дерево, що бере початок ще з козацької доби; рік за роком, починаючи з початку XVIII ст., досліджується історія його отчого краю в контексті тих історичних подій, які переживав рід Піддубних, його мала батьківщина протягом останніх трьох століть. У книзі дано глибокий аналіз соціально-економічного, культурного життя краю, його звичаїв. Книга багато ілюстрована.

В досліженні родового дерева Піддубних є ще багато білих плям, які при бажанні і допомозі всіх тих, хто не байдужий до долі великого богатиря і його роду, можуть бути заповнені.

Хай ця книга стане добрим початком поглиблого вивчення життєвого і спортивного шляху славетного сина України.

То ж читайте, захоплюйтесь, пишайтесь, примножуйте силу України!

М. Приліпко

«Все своє життя я віддав тому, щоб підтримувати спортивну честь своєї Батьківщини, яку я любив більше всього на світі»

І.М. Піддубний

Іван Максимович Піддубний — видатний атлет із світовим ім'ям, гордість України. Свій родовід веде від запорізьких козаків, які вирізнялися богатирською силою і не випадково носили прізвище Піддубні.

Народився Іван Піддубний 8 жовтня (26 вересня) 1871 року в с. Красенівка Чорнобаївського району в родині козака Максима Івановича Піддубного. До 20 років жив з батьками в рідному селі. Тяжко працював змалку, вмів і орати, і сіяти, і молотити. Наймитував у місцевих багатіїв Шліттер, Кублицьких, Абелів. Дивував усіх своєю надзвичайною силою. Він зростав у сім'ї богатирів. Батько Максим Іванович не мав собі рівних в селі у силі та звитязі. Такі ж міцні та дужі підростали й сини: Омелько, Микита, Митрофан. В сім'ї були ще й дочки: Мотрона, Марина, Євдокія, які теж дивували всіх своєю працьовитістю та силою.

У 20 років Іван Максимович Піддубний подався на заробітки. Спочатку до Одеси, де працював вантажником у порту. Думав на рік, а вийшло надовго. Згодом була робота у портах Севастополя та Феодосії. Про незвичайного вантажника, якому під силу був будь-який вантаж, незабаром заговорили, як про хлопця небаченої сили. А він, ніби граючись, по хитких трапах переносив 5, 6, а то й 7-пудові лантухи збіжжя на втіху «хазяїну» та на подив своїм друзям. «Іван Великий» — так про нього говорили, хто з заздрощами, а хто з захопленням.

Йшли роки. І, можливо, так і залишився б Іван Максимович «чорноробочим», якби не шасливий випадок.

Побережжя теплого, сонячного Криму приваблювало багатьох. Сюди часто на гастролі приїжджали різні циркові трупи. Іван Максимович, що з дитинства любив боротьбу «на поясах», різні козацькі забави, був частим відвідувачем циркових вистав, спочатку як глядач, спостерігач. А в 1897 році, коли до Феодосії завітав цирк І.М. Безкоровайного, не витримав і на запрошення, що пролунало з арени: «Хто хоче помірятися з нами силою?», встав «Великий Іван» і неквапливо, але впевненою ходою попрямував на арену... То були перші кроки в нове, невідоме, неспокійне і таке напружене спортивне життя. Спочатку була невдача... Та це тільки мобілізувало його силу і волю. Вдруге він відчув смак перемоги, непростої перемоги над визнаними в спортивному світі борцями Лурихом, Бородановим, Глінкіним, Атосом Козуляком. То було народження віри в себе, в свої можливості. Так починався шлях майбутнього чемпіона на велику арену. Природна сила, фізична праця і наполегливі заняття спортом допомогли Івану Піддубному стати чудовим борцем-професіоналом, якому через кілька років аплодуватиме увесь світ.

На нього звернули увагу. І в 1897 році Іван Максимович стає професійним борцем цирку Трущі. Аrena цирку захопила... Боротьба стала його покликанням. Піддубного гаряче вітали, ним захоплювались, ним гордились, йому заздрили. В цирку Трущі пройшло загартування його як борця, як вмілого важкоатлета. Виступи в цирку вимагали від борця великої фізичної витривалості, щоденних тренувань для підтримання належної форми. Тому спортивні навантаження з 2-пудовими гирями, 112-кілограмовою штангою, обливання холодною водою, тривалі прогулянки, дотримання сурового режиму харчування та тренування роблять його організм ще міцнішим і витривалішим.

В 1900 році він переїздить до Києва і виступає в цирку братів Нікітіних. Медична комісія, що оглянула борця, зафіксувала такі антропометричні дані його атлетичної статури: зріст — 184 см, вага — 118 кг, груди — 137 см, біцепс — 44 см, передпліччя — 36 см, зап'ястя — 21 см, шия — 60 см, стегно — 68 см, літка — 47 см.

В Києві лікар Євген Федорович Гарницький, палкій прихильник спорту, голова атлетичного гуртка, що діяв ще з 1895 року, запропонував Піддубному серйозно зайнітися французькою боротьбою. Про це йому не раз говорив російський письменник О.І. Купрін (з ним Іван Піддубний приятелював і довгий час листувався). Метою цього атлетичного клубу було прагнення до фізичного вдосконалення і зміцнення здоров'я. Піддубний послухався поради своїх друзів. І ось одного дня він з'явився в клубі.

«Пам'ятаю, ніби це сталося лише вчора, — наводить слова очевидця Я. Грінвальд у своїй книзі про І. Піддубного, — як одного тренувального дня з'явилась у нашому клубі, в Києві, гіантська постать, що справила враження і на нас, серед котрих було чимало оглядних людей, зрошеніх благодатною українською природою. Це був Піддубний. Він приїхав до Києва вже з гучним ім'ям «поясного борця». У нас він почав ретельно вивчати складні прийоми французької боротьби, в котрій був ще новачком, які засвоювалися ним напрочуд легко і швидко».

Певний час Піддубний подорожував з цирком Нікітіних по всій Росії. Побував на Кавказі, в Сибіру. У багатьох містах уже знали про його богатирську силу, не був винятком і Петербург. Іваном Максимовичем зацікавився сам граф Г.І. Рибоп'єр — голова Санкт-Петербурзького атлетичного товариства — і запросив Піддубного в столицю. Івану Максимовичу було запропоновано готуватись до майбутнього чемпіонату в Парижі. Ще на початку 1903 року Г.І. Рибоп'єр отримав пропозицію французького спортивного товариства відрядити представника Росії в Париж для участі у міжнародних змаганнях на звання чемпіона світу з французької боротьби.

«Коли я погодився, — пише в автобіографії Іван Максимович, — мені негайно представили тренера Ежені і двох кращих любителів — борців, якби я з ними тренувався і вивчав технічні прийоми французької боротьби.

Після 3-місячних тренувань у Петербурзі я разом з Еженом відправився у Францію, де продовжувались мої тренування ще на протязі 2-х місяців».

Система тренувань була надзвичайно напружененою: це ю щоденні майже двогодинні тренування з трьома борцями (борці мінялися, Піддубний боротьбу проводив безперервно), після цього біг з 5-фунтовими гантелями, 15-хвилинна парова ванна з температурою до 50°C, після парової ванни — душ: один день з напівльодяної води, а на другий — гарячий душ до 30°C. Це активізувало кровообіг. Після цих процедур — 30-хвилинний відпочинок в простирадлі і тепло-

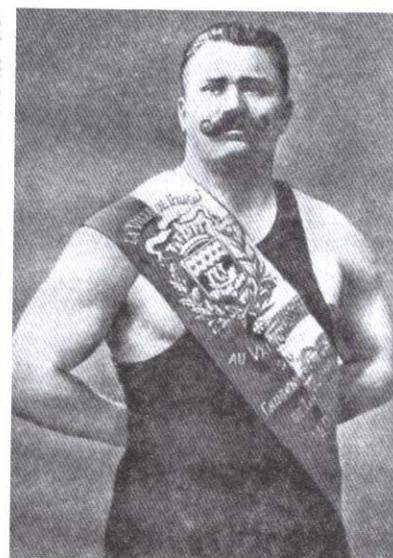
му халаті, потім 10-ти кілометрова прогуллянка швидким гімнастичним кроком. Навантаження — надзвичайне. Через 2 тижні відпочинку після таких напружених тренувань І.М. Піддубний в найкращій спортивній формі з'явився на чемпіонат світу.

...І ось Париж. Говірлива і неспокійна столиця Франції. Із різних країн на чемпіонат приїхало 130 борців. Серед них серб Антонич, поляк Збішко-Циганевич, бельгієць Омер де Бульон, датчанин Іесс Педерсен, німець Вебер, француз Рауль ле Буш, від Росії Аберг та І.М. Піддубний.

За ваговою категорією учасники чемпіонату ділились на 2 групи: важкої і легкої ваги. Іван Піддубний, у якого була вага сім з половиною пудів, був зачислений

Іван Піддубний під час тренувань.
Паріж 1903 р.

Іван Піддубний.
Чемпіон світу. Париж 1905 р.

до групи борців важкої ваги і йому було надано право боротися за звання чемпіона світу. Тяжкі умови чемпіонату (боротьба до першої поразки), участь у ньому першокласних борців зі світовим ім'ям викликали у Піддубного сумнів: «Чи варто ризикувати?». Але хвилинні вагання одразу ж зникли, щойно Іван Максимович пригадав слова свого батька: «Козацька честь і гордість, Іване, понад усе. І втратити цю честь через боязувство — найгнебніша річ. Сміливість і хоробрість для ко-зака — рідні сестри».

Іван Піддубний переміг в 11 поєдинках. І от настав кульмінаційний момент. З Іваном Піддубним на килим вийшов Рауль ле Буш. Боротьба тривала цілу годину. І хоча Піддубному не вдалося покласти француза на лопатки, перемога явно була за ним. Але на подив багатьох глядачів перемогу продажні судді віддали Раулю... «за красиві і вмілі відходи від гострих прийомів».

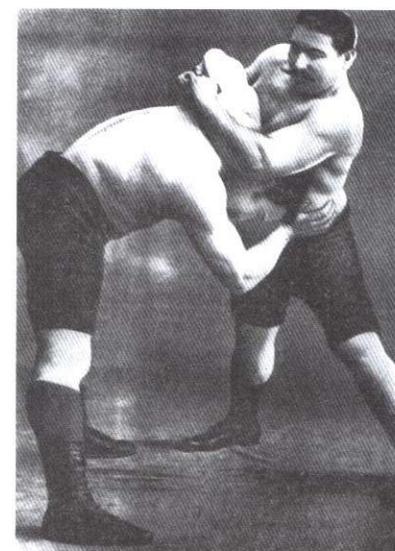
Петербурзьке атлетичне товариство, довідавшись про ситуацію, що склалася на паризькому чемпіонаті, запросило по телеграфу суддівську колегію дати дозвіл на повторний поєдинок Піддубного і Рауля ле Буша. Раулю було запропоновано боротись, і у випадку перемоги над Піддубним йому гарантувався приз у 10 000 фра-

нків. Іван Максимович готовий був ще раз вийти на килим з французом, але той відмовився від повторного двобою.

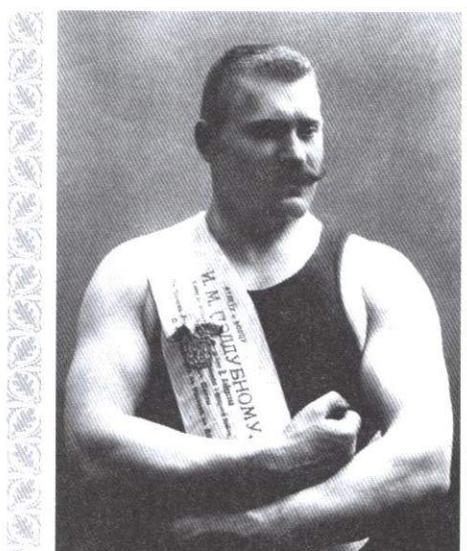
Чемпіонат закінчився. Перший приз 10000 франків та звання чемпіона світу одержав датчанин Іесс Педерсен, другий — Рауль ле Буш, третій — Збішко-Циганевич з Австро-Угорщини.

Іван Максимович з важким серцем повертається в Росію після Паризького чемпіонату. Так він говорив про несправедливе суддівство: «Я чесно одержав 11 перемог, а програш відбувся не з моєї вини. З пройдисвітом-французом я ще порахуюся».

Так і сталося. Прикра «поразка» не підірвала волі богатиря, він став тренуватися ще енергійніше і наполегливіше.

Іван Піддубний і французький борець
Лоран Боккеру. Париж 1906 р.

Іван Піддубний. 1907 р.

У лютому 1904 року на арені цирку Чинізеллі у Петербурзі на міжнародному турнірі Іван Максимович Піддубний одержав близькі перемоги над усіма суперниками, у тому числі і над Раулем ле Бушем, добре провчивши і присоромивши його.

1905 рік. Паризький театр «Казіно де Парі». VII чемпіонат світу. Тривав він майже півтора місяці, у ньому брало участь 140 першокласних борців світу. 34-річний Іван Максимович упевнено прокладав собі шлях до чемпіонського титулу. Він виходив на манеж неквапливо, спокійно, впевнено. Не чекав, коли його «атаکують», сам першим йшов у напад, працював усіма м'язами свого богатирського тіла, використовував увесь арсенал силової боротьби. Він впевнено поклав на лопатки чемпіонів минулих літ: датчанина Іесса Педерсена, французів Лорана Боккеру і Рауля ле Буша, не зміг йому протистояти і японець Оно Окітаро.

Паризький чемпіонат приніс тріумфальну перемогу Івану Максимовичу Піддубному. Він став чемпіоном світу! Його ім'я тепер стало відоме далеко за межами Батьківщини. Газети, журнали широко писали про руського богатиря, його навперебій запрошували в циркові турні в Італію, Францію, країни Північної Африки, Бельгію, Німеччину.

Незважаючи на велику зайнятість, Івану Максимовичу в 1906 році випала нагода хоч на недовгий час приїхати на Батьківщину... На цей час припадає його знайомство з видатним українцем, академіком Дмитром Івановичем Яворницьким. Відомий український вчений вбачав у Піддубному справжнього звитяжця, лицаря, славного нащадка гордого козацького роду. Після візиту Піддубного до Яворницького той пише листа знаному художнику М.І. Струнникову, в якому просить при написанні картини «Запорожець» запросити для позування І.М. Піддубного. І ось в цьому ж 1906 році в Катеринославському музеї з'явилася картина М. Струнникова, на якій ми бачимо уславленого богатиря в образі запорожця.

І.М. Піддубний — чемпіон чемпіонів

Париж, 1908 рік. Зліва направо стоять: І. Зайкін, Г. Кащеєв, І. Піддубний; сидять: тренер Петербурзького атлетичного товариства Ежен, арбітр П. Ярославцев

Силачі-самородки Іван Піддубний, Захар Ялов, Данило Посунько, феноменальна жінка Агафія Завидна та багато інших атлетів прославили український народ у численних міжнародних змаганнях ще на початку ХХ століття.

Та найбільшу славу Батьківщині тоді приніс саме він, наш земляк, нащадок могутнього козацького роду Іван Максимович Піддубний. З 1906 по 1909 рік включно він ще п'ять разів в офіційних чемпіонатах підтверджував почесне звання найсильнішого, виборюючи його у безкомпромісній боротьбі.

1906 рік. Париж. Театр «Фолі-Бержер». Він вдруге стає чемпіоном світу, поклавши на лопатки п'ятиразового чемпіона світу датчанина Йесса Педерсена, дво-разового німецького чемпіона Поля Понса, Якова Коха, болгарина Ніколу Петрова, італійця Райцевича, а в фіналі — німця Еберле.

Того ж 1906 року в Мілані (Італія) Іван Максимович втретє стає чемпіоном світу, здобувши перемогу в фіналі на Йессом Педерсеном.

1907 рік. Відень. Вчетверте чемпіон. Перемога у фіналі над німцем Зігфрідом, який до цього поразок ще не мав (за даними Єського державного історико-краєзнавчого музею в цьому році назване інше місто — Париж).

1908 рік. Париж. Чемпіон вп'яте. Перемога над руським борцем Іваном Заїкіним, який посів друге місце, а четвертим став борець з Росії Григорій Кащеєв.

1909 рік. Німецьке місто Франкфурт. Перемога над Вебером. І.М. Піддубний вшосте підтвердив звання чемпіона світу і вперше в спортивному світі його назвали «чемпіон чемпіонів».

Та в спортивному світі не все було так просто і чесно. Скільки разів пропонували Івану Максимовичу хабара за те, що він здається перед кимось, ляже на лопатки. Відповідав однозначно: «Ляжу, якщо покладе».

А от ще такий випадок у Лондоні в 1907 році. Була зустріч Івана Максимовича і Станіслава Збишко-Циганевича. Судив Георг Гаккеншмідт, чемпіон 1901 року, ес-

І.М. Піддубний у США. 1925 р.

тонець, який виїхав з Росії у 1906 році. Піддубний поклав на лопатки супротивника прямо на столі судді, стіл під вагою двох тіл провалився. Судді не зарахували це як перемогу Івана Максимовича, а підсудили її Збишку, хоч фактично її не було.

Не міг з цим змиритися прямий, чесний, добрий, гордий Іван Максимович, в 1910 році, протестуючи проти махінацій, покинув борцівський килим.

Він переїздить до сусіднього з Красенівкою села Богодухівка, купує чи буде будинок, одружується, придбає землю і займається хліборобською працею. Але аrena цирку знову притягує його. З 1913 року він не раз виступає в Золотоноші, Полтаві, Черкасах, Смілі. Його люблять і шанують. Говорять, що він був почесним членом Золотоніської земської управи. В цей час відбувається його знайомство в Смілі з чудовим хлопцем Тимофієм Медведевим, який згодом стане видатним спортсменом країни, на арені цирку мріється силою з Іваном Васильовичем Шемякіним. Вони зустрілися в черговий раз на Московському чемпіонаті в 1915 році. Це була боротьба двох гіантів. Двойбій тривав одну годину 20 хвилин і закінчився внічию. Була ще одна зустріч двох «Великих Іванів», вони так і не змогли до кінця своїх днів з'ясувати, хто з них сильніший.

В час бурхливих революційних подій 1917 року Піддубний вперше відчув себе непевно. Він розумів, що старим узвичаєним порядкам прийшов кінець. А як буде далі? Непевність породила бажання рішучих дій. Насамперед, розпрадав, роздарував майже все, що придбав. 1918 — 1921 роки для нього, як і багатьох українців, були напруженими і непередбачуваними. Голод, холод, холера і чума, втрата багатьох друзів, зрада коханої дружини... Все це подолав козак! У ці роки він здійснює турне південними містами України. Перед ким тільки не довелося виступати: і перед білими, і перед червоними, і перед борцями за вільну Україну. Скільки різних пригод було з богатирем в цей час. Часто життя межувало зі смертю.

І.М. Піддубний у 1939 р. Єйськ.

І.М. Піддубний. На схилі років. Останній знімок. 1949 р. Єйськ.

Врешті настав відносний мир і спокій на теренах України. У 1922 році Московський цирк відновив чемпіонати з боротьби, які проводились майже до початку Великої Вітчизняної війни. Одним з перших на Московський чемпіонат запросили Івана Максимовича Піддубного. Він радо прийняв це запрошення. Час не був владним над ним. Він почував себе в добрій спортивній формі. Як і раніше, крім колосальної сили, великого росту і солідної ваги Піддубний володів і іншими якостями: мав швидку орієнтацію, добре координував свої рухи, легко комбінував різні прийоми, вмів заманити супротивника в «пастку», мав велике «спортивне серце» — це не лише фізіологічне поняття, а й психологічне: це стан душі, серця і розуму. У потрібні хвилини він міг розвинути таку колосальну енергію, подібну до вибуху, і не втрачав «куражу» в найбільш небезпечні моменти боротьби. На очах глядачів валькуватий «ведмідь» перетворювався на стрімкого, небезпечного «тигра». Ним знову захоплювались, любили, гордилися, його виступів чекали.

1924 рік. Глядачам запам'ятається його феномен — трюк з телеграфним стовпом у Московському цирку. Під час цього трюку він утримував на своїх могутніх пле-

цах телеграфний стовп, на який зліва і справа повисли по 5 — 6 глядачів. Стовп не витримав, переломився на шиї Івана, а борець стояв непорушно.

У 1924 році І. Піддубного запрошують до Німеччини. Більше року він виступав у різних цирках, а в листопаді 1925 року за контрактом з Чиказьким антрепренером Дж. Пфефером виїздить до США. Це було останнє зарубіжне турне нашого богатиря. Йому йшов 55-ий рік. Та Іван Максимович був у чудовій формі. В кінці листопада І. Піддубний прибув до Нью-Йорка. Численні репортери, які зустрічали його в порту, побачили високого, підтягнутого богатиря з хващко закрученими вгору вусами, у модному паризькому костюмі. Провівши обстеження, лікарі були шоковані: «чемпіон чемпіонів» мав таке здоров'я, що й 25 — 30-річний спортсмен.

АВТОБІОГРАФІЯ

Відомий спортсмен Іван Максимович

Родився в 1879 році в селі Красногорівка в сім'ї селянина, деревообробника. У чоловіка була сім'я з чотирьма дітьми. Іван був другим. У сім'ї було дуже багато трудів. Іван вчився в школі в селі Красногорівка. Іван був вчительським учнем. У 1900 році боротьбою працював в Самбіївському племіні. У 1902 році вступив в «Спартак».

В 1903 році повернувся в село, що проводив там з 1902 року. У 1907 році він вступив в міську спортивну школу в Тирасполі. У 1908 році вступив в міську спортивну школу в Одесі. У 1910 році він вступив до всіх спортивних секцій, та відкрив бордель в Адрианополі. Там він працював на 100 дівчат в місяць.

У 1911 році він вступив в «Спартак» в Одесі. У 1912 році він вступив в «Спартак» в Одесі. У 1913 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1914 році він вступив в «Спартак» в Одесі. У 1915 році він вступив в «Спартак» в Одесі. У 1916 році він вступив в «Спартак» в Одесі. У 1917 році він вступив в «Спартак» в Одесі. У 1918 році він вступив в «Спартак» в Одесі. У 1919 році він вступив в «Спартак» в Одесі. У 1920 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1921 році він вступив в «Спартак» в Одесі. У 1922 році він вступив в «Спартак» в Одесі. У 1923 році він вступив в «Спартак» в Одесі. У 1924 році він вступив в «Спартак» в Одесі. У 1925 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1926 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1927 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1928 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1929 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1930 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1931 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1932 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1933 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1934 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1935 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1936 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1937 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1938 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1939 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1940 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1941 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1942 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1943 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1944 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1945 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1946 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1947 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1948 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1949 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1950 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1951 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1952 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1953 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1954 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1955 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1956 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1957 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1958 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1959 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1960 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1961 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1962 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1963 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1964 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1965 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1966 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1967 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1968 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1969 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1970 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1971 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1972 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1973 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1974 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1975 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1976 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1977 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1978 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1979 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

У 1980 році він вступив в «Спартак» в Одесі.

МОСКОВСКИЙ ГОСЦИРК

Зріліцький відділ
20

ТОЛЬКО СЕГОДНЯ
Іван Максимович ПІДДУБНИЙ

ОЗНАЧАЮТЬ ЗРИТЕЛІВ
за свою біографію, 40 років на етапі життя.
Професійно-спортмаксимальність
ПОСЛАННЯ ПОЕЗДКА
за границю в 1924 р. Фанатичність об американським професіональним спортом

Продовження матчу французької боротьби

РЕВІВІО ВІД ВАЛЕНІО В. БУРЕВОГО

І. ПІДДУБНИЙ - В. БУРЕВОЙ

2-й матч

Ник ВЕГДЕН-Ото МАЙЕР
М. БЕЛОВ-Вас. Богданському

Рекламний плакат з фондів музею І.М. Піддубного в Єйську.

Автобіографія І.М. Піддубного, написана ним приблизно у 1938 році.

Не відомо з яких причин Іван Максимович місцем свого народження вказав с. Богодухівку.

Боротись Піддубному довелось у складних умовах. В той час у Америці вже не визнавали французької боротьби, тут панував вільний стиль. Іван Максимович змушений був вже втретє за своє спортивне життя «перестроюватись на марші». Це Піддубному вдалося. У вільній боротьбі переважали молоді борці — на 20, а то й на 30 років молодіші Івана Максимовича. Не біда! Позмагаємося! А ще, що особливо непокоїло Піддубного, тут, як і в інших країнах, на жаль, панували інтриги, підкуп, шантаж. Пригадав свою молодість 1905 — 1909 років. Тоді ж против цього всього вистоять! І тепер вистойть!

Виступи в Нью-Йорку принесли йому славу і впевненість, що і тут, у далекій і невідомій Америці, можна і треба супротивника класти на лопатки. І він це робив з великим задоволенням. Хай знають «руського ведмедя»! Газети з захопленням писали про нього.

У Клівленді (штат Огайо), незважаючи на лютий мороз, у «Паблік-Холлі» зібралися багато шанувальників спорту. По закінченню виступу глядачі бурхливо вітали Піддубного за перемогу над шведським борцем Полем Мартінсоном, який хоч пускав у хід недозволені прийоми, але був покладений на обидві лопатки.

Цікава була зустріч на борцівському килимі з меншим братом відомого польського борця Станіслава Збишко-Циганевича Владеком Збишком. Це був борець величезної сили, блискучої техніки, хитрий, вмілий, знав усі тонкощі боротьби вільного стилю, був у зеніті слави, хвастався, що за 10 хвилин покладе Івана Піддубного. Запросив із Європи старшого брата, щоб похвалитися перед ним, як він «розправиться з тим руським ведмедем», якого Станіслав ще колись, в 1907 році, не міг подолати. Але помилився хвальюватий поляк. На лопатки раз і вдруге його поклав «руський ведмідь» під схвальній рев і свист американської публіки.

Такими ж успішними були виступи Піддубного були в Чикаго, Філадельфії, Лос-Анджелесі, Сан-Франциско — і всюди перемоги. Перемога над канадцем

Рекламні плакати з фондів музею І.М. Піддубного в Єйську.

Джо Гешто, італійцем Анджело Тормаші, чемпіоном Німеччини Карлом Фогелем, чемпіоном Греції Тафсалпосом, ірландцем Джеком Томпсоном. Лише поєдинок з Станіславом Збишко-Циганевичем український атлет закінчив унічию.

В останні дні свого перебування в Америці І. Піддубний зустрівся в Нью-Йорку з головним своїм противником — чемпіоном світу з вільної боротьби Джо Стечером — кумиром американської публіки, гордістю і славою їх спорту. Сильний, вмілий, але підлій і жорстокий Джо Стечер волів за всяку ціну покласти на лопатки Піддубного. До яких тільки недозволених прийомів він не вдавався... Не вийшло!

На пропозицію продовжити контракт і залишився в Америці Піддубний не погодився, хоча це коштувало йому, як про це нині говорять, великої суми грошей. Володарі спортивних клубів йшли на все, щоб затримати атлета в Америці, але ні обіцянки, ні інтриги успіху не мали.

Він любив Батьківщину. Селянин за походженням, виходець з козацьких низів, він у душі залишився селянином, незважаючи на всі титули і звання. Запах скошеного сіна, печаль осінніх нив, буйння травневих садів, смаргдові поля — все це було у нього в крові, жити без Батьківщини він не міг.

У травні 1927 непереможний Іван Піддубний повернувся додому чемпіоном Америки. Прибав будинок у Єйську на березі Азовського моря, поселився в ньому з дружиною Марією Семенівною Машошиною. Обрав місце для життя тут не випадково: навколоїшні місця дуже нагадували рідну Україну, тут жило багато українців, лунала українська говірка, чулись українські пісні.

У 1928 році Іван Максимович востаннє прибув у рідне село, відвідав Золотоношу, погостював у сестри Євдокії в Богодухівці, виступив у цирку міста Золотоноши, де вправно поклав на лопатки турка велетня Ахмета і силача-полтавчанина Миколу Дзюбу, зрост якого сягав 2 метри 31 сантиметр, а вага була — 190 кілограмів.

Рекламний плакат з фондів музею І.М. Піддубного в Єйську.

Йшли роки. Змінювались покоління борців і глядачів, а Піддубний залишався таким же енергійним, впевненим у собі, жаданим у цирку. 40 років свого життя Іван Максимович присвятив спорту, провів близько двох тисяч спортивних боїв, виграв їх абсолютну більшість. Він виступав у 100 містах нашої країни і 50 зарубіжних. Його життя, спортивна біографія стали тепер майже легендою.

Йому було вже далеко за шістдесят, а він у складі циркових труп їздив містами і селами Радянського Союзу. Так, у 1937 році він побував у далекому від нас місті Томську. Афіша Томського міського цирку повідомляла про приїзд Піддубного. Трудові колективи міста замовляли квитки один поперед одного, біля кас влаштовувались багатолюдні черги, квитки бралися «з боєм»... І ось парад-алле борців. Кожного з учасників оголошують, розповідають про нього. Піддубний цього не потребував. Тільки він з'явився на арені, зала вибухнула бурхливими оплесками. Піддубний і боровся, і вчив, як треба боротись, і розповідав про свої гастролі у столицях, країнах і континентах.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 19 листопада 1939 року в день двадцятиріччя радянського цирку І.М. Піддубного було нагороджено орденом Трудово-

вого Червоного Прапора за видатні заслуги в розвитку спорту. Нагороду вручав сам Михайло Іванович Калінін. Тоді ж Івану Максимовичу було присвоєнно звання «Заслуженого артиста РРФСР».

В 1945 році, коли відзначалось 60-річчя російської важкої атлетики, йому було присвоєно звання «Заслуженого майстра спорту СРСР».

Здавалося, що богатирському здоров'ю І.М. Піддубного не буде знозу, але він все частіше скаржився на болі в серці, допікала травма ноги, яка не дозволяла йому займатися спортом і прикувала до ліжка.

8 серпня 1949 року о 6 годині 15 хвилин ранку зупинилося серце легендарного борця Івана Максимовича Піддубного. Він похований в Єйську. Там, до сторіччя з дня його народження, відкрито меморіальний комплекс, встановлено на могилі пам'ятник з надписом: «Заслужений артист республіки, чемпіон світу Іван Максимович Піддубний». А під ним вибиті такі рядки:

«Любви к своєй Отчизне полон,
Здесь русский богатырь лежит;
Ни разу не был побеждён он,
Победам же и счёт забыт...
Пройдут года... Не увядая,
В сердцах он наших будет жить!
Себе соперников не зная,
Лишь смерть не мог он победить.»

Та ми є свідками того, що і смерть відступила перед вічною пам'яттю його вдачних нашадків.

Він живе в спортивних досягненнях його послідовників. Він вічний тому, що все своє життя присвятив возвеличенню сили, могутності, непідкупності і честі свого козацького роду, своєї Землі, матері-України, яка дала йому силу, міць і наснагу.

«Пізнай свій край... Себе, свій рід, свій на-
рід, свою землю — і ти побачиш свій шлях
у житті».

Григорій Сковорода

Корені генеалогічного дерева красенівського богатиря, чемпіона-
чемпіонів І.М. Піддубного сягають у глибину віків. Його предки не були
ні славетними полковниками, ні сотниками Війська Запорозького,
про них не розповідають старінки історичної минувшини.

Предки Івана Піддубного, як і тисячі інших козаків, були воїнами і хліборобами, стояли на сторожі південних рубежів України, вірою і правою служили своєму народу. Виростали міцні, як дуби (мабуть, і прізвище звідси — Піддубний), відважні, як степові орли. Разом з військом Запорозьким вони мужньо вістоювали свободу і честь рідного краю, вирушали в походи проти кримських татар, рубались в кривавих герцях з польськими і литовськимипанами. Вони були активними учасниками національно-визвольних змагань 1648 — 1657 років під проводом Богдана Хмельницького.

Так в «Реєстрі Війська Запорозького 1649 року», що був складений після підписання Зборівського миру, серед 37745 реєстровців є і прізвища Піддубних: «Якубъ Поддубного зятъ, Дмитро Поддубенко, Иван Поддубный, Демко Поддубенко (Кропивнянська сотня Кропивнянського полку), ...Харко Поддубъный (сотня Микитина Черкаського полку), ...Семенъ Поддубъный (Гельмязівська сотня Переяславського полку), ...Лаврин Поддубный (сотня Кирика Попівського Миргородського полку), ...Кононъ Поддубенко та Максим Поддубный (Борзнянська та Бахмацька сотні Чернігівського полку) [1, 351, 352, 363, 84, 330, 381, 482].

На жаль, рід Піддубних за відомостями, здобутими з фондів Центрального Державного Історичного Архіву України у м. Києві (ЦДІАУК), державних архівів Черкаської та Полтавської областей, ми можемо простежити лише з другої половини XVIII ст.

Такого детального опису як «Реєстр Війська Запорозького» після Зборівського договору 1649 року пізнішого часу, на жаль, на сьогодні немає. У фондах Генеральної військової канцелярії, що зберігаються в ЦДІАУК, є вибіркові, часто не датовані реєстри козаків, старшини, їх посполитих, по яких неможливо простежити рід Піддубних з кінця XVII — до середини XVIII століття. Можна лише припускати, що пращури І.М. Піддубного, будучи виборними козаками, більшу частину свого життя проводили в походах.

Так, за ревізькими книгами полків дізнаємося, що у 1735 році всього в Гетьманщині мешкало 68892 козаки. У травні 1736 року у 10 кінних полках нараховувалось 22714 чоловік [2, 19 — 29].

У серпні 1735 року у Кримський похід проти ногайців вирушило понад 16 тис. козаків, в т.ч. переяславців — 1874 під командуванням спочатку Золотоніського сотника К. Леонтовича [2, 19 — 29]. У складі учасників Кримського походу були і козаки Кропивнянської сотні (сотник Дмитро Федорович Дараган, який до цього походу водив свою сотню під Білу Церкву в 1733 — 1734 рр.).

У 1736 році Переяславський полк, очолюваний наказним полковником Василем Томарою та осавулами Яковом Пилипенком і Григорієм Лукашевичем, воював у команді фельдмаршала Мініха, бився під Очаковим, згодом у Молдавії (1739 рік) [3, 371].

В цих походах брали участь і пращури І.М. Піддубного. В списках піших козаків Кропивнянської сотні цього часу знаходимо прізвище козака Івана Піддубного [4, 74].

Реєстр козацької старшини 1744 року, складений в зв'язку з участю козацтва в церемонії зустрічі й супроводження Імператриці Єлизавети Петрівни під час її приїзду в Україну, що зберігається в рукописному відділі Центральної Наукової Бібліотеки Академії Наук України ім. В.І. Вернадського, дає можливість дізнатись, що по шляху її просування від с. Семиполки до ст. Димерської стояло 500 козаків Переяславського полку, очолюваних полковником Семеном Сулимою, полковою козацькою старшиною. Серед сотників були і сотники кропивнянський Дмитро Дараган та іркліївський Олексій Требинський. На жаль, списків козаків немає [5, 160 — 164].

У 1750 році у Глухові при багатолюдному зібранні всім — від Генеральної старшини до простих козаків — було оголошено про вибрання гетьмана Кирила Григоровича Розумовського. На цій раді були із Переяславського полку полковник Семен Сулима, судя полковий Костянтин Лисеневич, писар полковий Яким Каневський, осавул полковий Яків Пилипенко, полкові хорунжі Михайло Лукашевич, Степан Ілляшенко, сотник іркліївський Требинський, сотник кропивнянський Дмитро Дараган та ін. [6, 52 — 59].

За часів гетьмана Кирила Розумовського йде активне заселення нашого краю. Козацька старшина заповзято освоює вільні військові землі. На правому березі р. Сули, по р. Ірклій виникає багато хуторів козацької старшини. Береги невеликої степової річечки Ірклій осаджують козаки Кропивнянської сотні, серед них і пращури І.М. Піддубного.

У 1754 році у красіонівського козака Федора Піддубного народився син Олексій. Проте у фондах Генеральної військової канцелярії (Румянцевський Генеральний опис 1765 — 1767 років) збереглись описи не всіх сіл Золотоніського повіту, на що вказував у своїй передмові до I випуску книги «Матеріали для істории землевладения в Полтавской губернии в XVIII в.» І.В. Лутицький ще в 1883 році [7, IV]. Серед сіл, що відсутні в Румянцевському описі, є і с. Красенівка (Красіоновка), а разом з цим і подвірні описи його жителів. Зате в Генеральному описі є всі справи про сусідні села Кривоносівку, Богодухівку, Лукашівку та навколоїшні хутори, що були поруч з селом Красіоновка.

При описі дворів у с. Богодухівці часто зустрічається вислів «По дороже, идущий из с. Красіоновка в с. Богодуховку» [8].

А щодо Піддубних в Красіонівці, то за ревізією 1795 року тут їх проживало уже 7 родин, 25 осіб ревізького (чоловічого) населення [9, 93, 96 — 97]. Серед них і родина Олексія Федоровича Піддубного.

У 23 роки, як і належить козаку, він одружився. З дружиною Наталією (1759 р.н.) вони народили 4 синів (дочок, крім Параскеви Олексіївни (1793 р.н.), встановити не вдалося поки що, адже у матеріалах ревізій 1795 та 1811 року, які проводило Золотоніське повітове казначейство, вказувались лише особи чоловічої статі): Василя (1777 р.н.), Григорія (1781 р.н.), Антона (1785 р.н.) та Павла (1893 р.н.). По різному склалась їх доля: Василь помер у 20 років. Старшим у сім'ї залишився Григорій Олексійович, тому у 1804 році у рекруті був забраний 19-річний Антон Олексійович як другий син у сім'ї. [9, 97], [10, 25 зв. — 26].

Доля меншого Павла невідома. Про нього немає відомостей ні в матеріалах ревізій 1816 року, ні пізніше. Цілком ймовірно, що в 1812 році (тоді йому йшов 20-й

рік) він був призваний в армію і загинув у битві з французами. Відомо, що в 1812 році в Полтаві був сформований 2-й Полтавський козачий полк, в складі якого воював і місцевий поміщик, внук кропивнянського сотника Д.Ф. Дарагана та зять Михайла Степановича Томари (правнука Переяславського полковника С.І. Томари) Антон Антонович Дараган. Він бився під Лейпцигом і Парижем, нагороджений орденом св. Володимира IV ст. [3, 373]. Вірогідно, його козаки-односельці, в тім числі і Павло Піддубний, воювали поруч.

Більш щасливою була військова доля Антона Олексійовича Піддубного (прадіда Івана Максимовича Піддубного). Воював він з турками (1806 — 1811 рр.), потім, можливо, у складі народного ополчення, яке в містечку Горошино зібрал у 1812 році І.П. Котляревський, громив французів. Саме завдяки таким, тисячам таких, як козак Антон Піддубний, французыкі загарбники не прийшли в наш край, а потім і були на голову розбиті. Розгром ненависного ворога, віра у велич козацького духу, якому не може протистояти ніяка сила на землі, яку відчув 25-річний Антон Олексійович, сам вихований на славних козацьких традиціях, передалась з покоління в покоління. Тут, до речі, слід згадати слова одного

з фундаторів історії України Дмитра Миколайовича Бантиш-Каменського, автора «Істории Малой России», виданої ще півтора століття тому: «На поль брани сынъ Украины, видный, мужественный, не щадить себя, сражаясь за царя и родину. Храбрость предковъ главное наследие его. Она заставляетъ его забывать ныгу, ведете къ славъ. Скромный въ хижинъ, полезный въ службъ гражданской, малороссиянинъ не уронить себя и на кафедръ проповѣдника, и въ кругу ученыхъ, вездѣ управляемый врожденнымъ честолюбиемъ.» [11, 464].

...Антон Олексійович повернувся в село з військової служби наприкінці літа 1820 року в чині молодшого вахмістра лейб-кірасирського Його Імператорської Величності полку [10, 40 — 41].

Кропивнянський полк

Федор Ігнатенко
Іванъ Шутко
Іванъ Луньцовъ сестренец
Якубъ Поддубного зятъ
Васко Середа
Миско Ющенко
Васко Михайловичъ
Сезонъ Игнатовычъ
Омелян Ярошенко

Дмитро Поддузенко¹⁰
Андрій Вашенько
Федор Павленко
Іванъ Кичкуненко

Іванъ Романенко
Федор Борисенко
Нестор Ященко
Омелян Зіньченко
Іванъ Поддубны
Грицько Романенко
Васко Романенко
Богданъ Науменко
Андрій Сидоренко
Васко Ярмолъский
Ігнат Коваленя⁹
Дем'ко Поддубненко
Андрушко Хилченко
Левъко Голяченко
Лавринъ Дем'ченко
Дем'ко Блошенико
Павел Паньченко

Довідка: Вахмістр — чин і посада унтер-офіцерського складу кавалерії і кінній артилерії в російській армії з 1711 року [12, 198]. Кірасир — вид важкої кавалерії в Росії з XVIII століття. Мали кірасу і каску, озброєння: палаш, карабін і пістолет [12, 578]. Частка «лейб» додавалась до назв армійських полків, шефами яких були імператор чи імператриця [12, 696].

Не одна дівчина задивлялася на бравого вахмістра майже 2-метрового зросту, незвичної вроди та постави. (Недаремно ж служив у імператорському полку!). Та до серця Антону Олексійовичу припала 20-річна Єпистимія Гавrilівна, хоч і бідного козацького роду, але чесна, привітна і гарна на вроду. Одружились. Батьки раділи: син — живий, здоровий, і в сім'ї буде щасливий, бо дуже лагідну та роботячу невісточку Господь послав. Допомогли, чим могли, та й з війська син повернувся не з пустою кишенею. Побудувалися. За службу одержав дещо землі та ще придупили. У 1835 році згідно матеріалів ревізії Золотоніського казначейства сім'я Антона Олексійовича вже мала власну садибу з присадибою ділянкою в 2 упруги, 7 днів землі на полі та 2 упруги (опруги) лісу хворостяного за с. Деньги. Придбали 2 пари волів. Для бідного села це були не-

абиякі статки, адже більшість козацьких родин не мали ні коней, ні волів. [10, 40 — 41]. Треба було старатись господарювати, адже підростали дітки: Іван (1824 р.н.) — це дід І.М. Піддубного, Олексій (1825 р.н.), Параскова (1827 р.н.), Марія (1829 р.н.), Григорій (1835 р.н.), Євгенія (1837 р.н.), Марфа (1838 — 1842 рр.), Євдоким (1842 р.н.). Можливо, були й інші, але, на жаль, метричні та сповіdal'ni книги Різдво-Богородицької церкви збереглись далеко не всі [10, 40 зв., 41], [13, 22, 25], [14, 11, 18]. Роки спливали швидко у праці напруженій та турботах щоденних. Старшенькі сини Іван та Олексій з схвалення Золотоніського нижнього земського суду навчались у Катеринославському батальйоні на воєнних кантоністів. До речі, там в цей же час навчалися й діти унтер-офі-

Черкаський полк

Іванашко Ів'яницький
Харко Поддубний
 Іван Корсунець
 Яким Вергуненко⁸
 Марко Корм'янікъ
 Щеско Киселенко
 Лукянъ Калиненко

Передміський полк

Андрій Кузинченко¹³
 Сидоръ Козыченко¹⁴
 Миско Ярошенко
 Іванъ Ковътунъ
Семенъ Поддубный
 Павло Семененко
 Ярема Андрушенько
 Іванъ Литвиценко
 Леско Калениченко

цера Василя Павловича Воскововича: 15-річний Павло та 5-річний Марко. Дитяча дружба кантоністів Піддубних і Воскововичів збереглася протягом усього життя [10, 40 зв., 41].

Довідка: Кантоністи в Росії в 1805 — 1858 рр. Кантоністами називали солдатських синів, які числилися з дня народження за військовим відомством. Кантоністські школи в 1805 — 1858 рр. — військово-учбові заклади нижчого розряду в Росії для солдатських дітей. Готовили учнів для військової служби і давали елементарні загальноосвітні знання [12, 578].

Підростали Григорій та Євдоким. Їм теж судилася доля кантоністів. Але завдяки ходатайству малоросійського генерал-губернатора князя Н.Г. Рєпніна становище малоросійських козаків і їх дітей царським урядом було дещо покращене. 25 червня 1832 року (тобто ще до народження Григорія і Євдокима) після польських подій 1831 року було видано указ Сенату, який визначав обов'язки козаків стосовно військової служби і ін., а саме: «Желая облегчить положение козаков в отношении уплаты податей, а также утвердить их в военном состоянии, император Николай Павлович повелевает: учредить ежегодный набор по 5 чел. из 1000, обращая

рекрутов на укомплектование армейских кавалерийских полков, с назначением 15-летнего срока службы... Не отчуждать казачьих наследственных земель...» ін. [15, 117]. Перший набір за новим указом мав бути в 1834 році, але був так само, як і черговий перепис населення і його володінья та збирання податків, імператорським указом відстрочений на 3 роки в зв'язку з неврожайними роками [16, 12 — 15]. У 1839 році з Красенівки був призваний лише 1 козак, у 1840 — 2, в 1845 — 5, в тім числі і двоюрідний брат Івана Антоновича Піддубного Василь Григорович Піддубний, чорноволосий, з карими очима, хвацький козак, що ростом вийшов у діда Олексія Федоровича — 2 аршини і 6 вершків (за нинішніми мірками це понад 170 см) [17, 35], [18, 64 — 71].

Миргородський полк

Костя Гавриленко
Троцкии
 Іванъ Криловецъ
 Іванъ Карп'янко
Лаврин Поддубны
 Яцко Зубъ
 Павло Канджа
 Щеско Мариничъ
 Іванъ Поповичъ

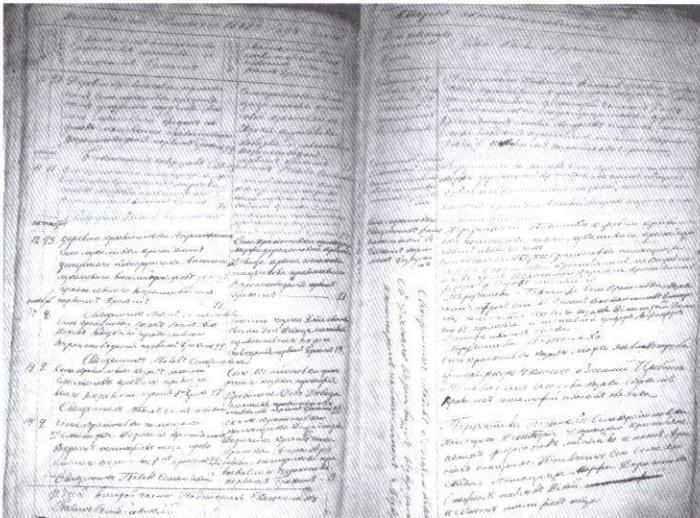
Чернігівський полк

Дем'ко Даценко
Максим Поддубны
 Щеско Мелниченко
 Грицко Шнусченко
 Іванъ Шулга
 Васко Лосченко
 Тимошъ Москаль
 Андрий Емченко
Кононъ Поддубненко
 Іванъ Нагорний⁷

І синів, і дочок Антон Олексійович та Єпистимія Гаврилівна привчали до хліборобської праці. То ж і виростили діти працьовіті, чесні, мужні та горді.

...9 листопада 1847 року в селі справляли 3 весілля. Все село гуляло! Одружувались Тимофій Олексійович Восковович (син давнього козацького роду) з козачкою Агрипиною Яківною Слюсаренко. Це не менш знатний рід. Хоч землю іноді батько й здавав у заставу Григорію Олексійовичу Піддубному, але ж була пара волів, хата, город і ліс за с. Деньги. Друге весілля справляв за свою дочкою Меланією знатний красенівський козак, колись єдиний грамотний на все село чоловік Марко Григорович Цибенко. Дочка виходила заміж аж у с. Білоусівку за козака Михайла Герасимовича Павлика. Багате було весілля! Жили Цибенки в достатку: двір з городом аж на 8 упругів, землі орної при с. Красенівці 40 днів, є і млин, і воли, і коні, і дівчат на виданні — п'ять! Нічого! Діти — то радість для батьків. Виростуть, розійдуться. Он бач, Меланія аж в Білоусівку рушає. Хай свята Богородиця їй допомагає. Поручителем на весіллі попросили бути козака Іллю Івановича Овечка. Не відмовився. Хоч у нього самого теж весілля!

Та яке весілля! Свою старшу дочку Наталію видає заміж за достойного козака — сина старшого вахмістра Антона Олексійовича Піддубного — Івана Антоновича. Дуже гарна пара. Коли приїхали вінчатись, на їх вроду, поставу та вбрання не можна було надивитись. Поруч з нареченими шановані поручителі: козак Наум Петрович Кисіль — господар добрий, йому в спадок від покійного батька дворяніна Петра Лук'яновича, що помер ще в 1830 році, дісталось добре господарство: земля і ліс, 2 пари волів і пара коней, ще й вітряк. Та й одружився на дочці багатого козака Євдокії Дмитрівні Положаєвій, за якою було теж добре придане. Другий поручитель — Іван Костянтинович Слюсаренко — теж господар з середнім достатком. Після смерті матері Меланії Вереміївни та стар-

Запис у метричній книзі Різдво-Богородицької церкви с. Красіонівка про шлюб Піддубного Івана Антоновича з дочкою козака Іллі Івановича Овчика Наталією в листопаді 1847 року. В записі дядьком Безверхим допущена помилка: Піддубний Іван Олексійович. ДАЧО Ф-403, оп. 43, спр. 1, арк. 62 зв., 63.

шого брата Онисима зліг старий батько ЙІван став опорою надвеликої родини. Середній брат Сила Костянтинович ще не повернувся з рекрутів. Та яким він і приде після 25-річної солдатської муштри?! [10, 8 — 9].

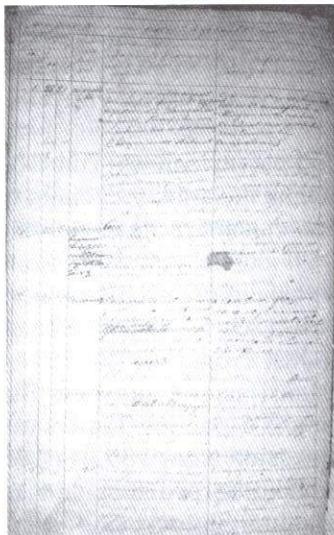
А поручителями нареченої були: рідний дядько по її покійній матері Любові Дем'янівні козак Дмитро Дем'янович Перемет (Перемета). Мама померла років десять тому, залишивши на руках 30-річного Іллі Івановича 9-річну Наталочку та 3-річну Марійку. Знайшлась добра душа. Пішла на сиріток молода дівчина Мотронна Іванівна. Хоч з'явились на світ і свої дітки: Григорій (1838 р.н.), Карпо (1841 р.), Тетяна (1843 р.н.), Євдокія (1845 р.н.), а цього 1847 року, якраз перед весіллям Наталії народилась ще й Стефанида, та не зобижала Мотронна Іванівна дівчаток-сиріток. Ось і зараз, як добре підготувались до весілля [13, 21 зв.].

Та гості особливу шану віддавали ще одному поручителю — рідному братові весільного батька унтер-офіцеру улановського, курляндського полку Демиду Івановичу Овчеку. У 1818 році як другий син у сім'ї Івана Йосиповича Овчика Демид Іванович був узятий в рекрути. Прослужив 20 років, 41-річним

вийшов у відставку. У 1838 році одружився на 20-річній дочці богодухівського козака Івана Матвієнка Анастасії. Багато побачив на своєму віку, був дуже цікавий співрозмовник, веселий, дотепний. От і зараз його хист став у пригоді.

Вінчав молодят священик Павло Семяновський, що тільки четвертий рік працював у приході Різдво-Богородицької церкви. Він дуже зблизився і з сім'єю Антона Олексійовича Піддубного і з сім'єю Іллі Івановича Овчика.

Обоє молодят були дорогі його серцю. В обряд вінчання він вкладав усю душу і освячений ним шлюб Івана Антоновича та Наталії Іллівни виявився міщним, непорочним і непорочним, багатим на хороших і славних дітей [14, 62 зв., 63].

З «Метричної книги» Різдво-Богородицької церкви. Запис про андродження і хрещення М.І. Піддубного, 1848 р.

Рідні І.М. Піддубного: мати Ганна Данилівна з внучкою Настусею, брат Митрофан, батько Максим Іванович Піддубний. Красенівка, 1904 р.

Уже через рік 14 серпня 1848 року у сім'ї Івана Антоновича народився першісток **Максим Іванович Піддубний**. На щастя, збереглася до цього часу метрична книга Різдво-Богородицької церкви за 1848 рік, де значиться: «Август. № 14 число рождения 14, крещение 15, имя **Максим**, родители: с. Красионівка, козак Іоанн Антонович Поддубный и законная его жена Наталия Ільїна, оба православного исповедования. Восприемники: священник Павел Ефимович Семяновский и майорша Мелания Васильевна Антоненкова» [14, 50 зв., 51] — вдова недавно померлого майора, кавалера Петра Кириловича Антоненкова, що помер у віці 62 років [14, 84].

На хрестини первістка до молодих Піддубних зійшлося багато родичів. Дуже радий був своєму першому внуку дід Антон Олексійович. Заради такої події надів свого кірасирського мундира, разом з Єпістимією Гаврилівною хлібом-сіллю привітали внука, а сват Демид Іванович Овчеко, теж у формі унтер-офіцера, ще й додав: «Нашого полку прибуло!».

Та Максим, як перший син у сім'ї, стане господарем-хліборобом, а от другий син Афанасій (1849 р.н.), той піде по шляху діда. В сім'ї Івана Антоновича та

Наталії Іллівні народились ще Федір (1854 р.н.), Єфросинія (1858 р.н.) [19, 108], [13, 25].

Задоволений був старий козак Антон Олексійович своїм старшим сином Іваном. Та й молодший син Олексій вже знайшов собі гідну пару. У 1852 році відгуляли друге весілля за Олексієм Антоновичем та Уляною Максимівною. Через рік у них народилась перша донечка Даринка (Дарія), а за нею Василько (1854 р.н.) [19, 108].

Одружили уже й дочок. Параксева Антонівна вийшла заміж за козака Бардака Федора Максимовича — рідного брата дружини Олексія Антоновича — Уляни Максимівни (хай рід не розходиться!). Рід Бардаків був великий. У 1835 році під час ревізії було записано 10 осіб дітей та внуків. Їх батько Максим Петрович Бардак (тепер це прізвище звучить *Бардик*) помер рано, ще в 1830 році, залишивши своїм нащадкам «Двор хороший с огородом на 8 упругов, земли пахотной 20 дней при с. Красионовке, леса за с. Деньгами 2 упруги», сім'я мала ще й 4 воли [10, 18 — 19].

Господарювати було біля чого. Дітей на 1858 рік молодій сім'ї ще Бог не послав.

Меншу дочку Марію Антонівну Піддубні віддали заміж у сусіднє с. Богодухівку за козака Савойська (*Савіська*). Рід Савіськів був незвичайний. В ньому були і дворянини, і козаки, і чиновники VIII — VII класів, капітани, майори, навіть один титулярний радник (якщо приходський священик нічого не наплутав), що відповідало навіть III класу «Табеля про ранги» [20, 63 — 69]. Більше 100 осіб Савіськів жило в селі Богодухівці в середині XIX століття.

Як склалось життя Марії Антонівни, дослідити ще не вдалося. Відомо лише, що в 1859 році вона була солдатською вдовою з 6-річним Васильком на руках. Цілком ймовірно, що чоловік її загинув у Кримській війні 1853 — 1856 р.р. [13, 19]. Відомо, що на Кримську війну було послано багато козаків з України, Кубані, Кавказу при повному бойовому спорядженні. Замостським єгерським полком, який діяв в складі п'ятого піхотного корпусу 15-ої дивізії, що вів бойові дії в Молдавії, Валахії, Волощині, командував 45-річний полковник Олександр Михайлович Дараган [21, 372 — 378] — уродженець с. Богодухівки, котрий в 1826 р. закінчив Павловський корпус і до війни був полковником кінно-гренадерського полку [3, 374]. На тій війні було понад 20 красенівчан. Більшість з них повернулись до рідного дому, частина продовжувала служити. А от Марія Антонівна Савісько та Тетяна Вакулівна Шепель (дружина полеглого в бою козака Афіногена Костянтиновича Шепеля) овдовіли рано. У подружжя Шепелів ще й діток не було, тільки побралися. Така-то вона гірка вдовина доля [13, 19].

Рідні та друзі прагнули допомогти Марії Антонівні пережити горе добрим словом, порадою. Вона була жаданою в сім'ях її рідних та двоюрідних братів і сестер. Нового 1856 року Марія Антонівна разом з сином священика Павла Семяновського Михайлом, що тільки-но скінчив курси при Полтавській семінарії, кумували у двоюрідного брата Юхима Савовича та Єлизавети Григорівни Піддубних за дочкою Меланією [22, 1023].

Взаємодопомога, взаємовиручка, взаєморозуміння завжди були властиві великій родині Піддубних. Це допомагало їм переживати найтяжчі часи, переборювати всі труднощі. Так було в голодні 1833 — 1834 роки. Тоді голод, якому передувала війна з Туреччиною, холера, нашестя сарани, падіж худоби, особ-

ливо чорним вороном пронісся над селами Полтавщини. Та рід Піддубних витримав, вижив [23, 580]. 1848 рік. Холера забрала 20 односельців. Пекучим болем вразила сім'ї Данників, Слюсаренків, Бардаків. А Піддубні вистояли! [14, 83 зв. — 86 зв.]

Піддубних у селі на час ревізії 1856 року було вже не 7 сімей, як півстоліття тому, а 16, хоча могло бути і більше. Треба врахувати, що 3 сім'ї Піддубних виїхали в Чорноморі ще в 20-х роках. Частина молодих козаків «бродяжничала» чи то в пошуках кращої долі, чи рятуючись від рекрутини, дочки повиходили заміж і утворили нові сім'ї. Багато козаків було на військовій службі і ще не повернулися додому.

В роду ж старого козака Олексія Федоровича Піддубного за ці роки відбулися приємні зміни. Рід розширився, вкорінився.

У старшого сина Григорія Олексійовича уже одружилися всі діти, окрім Дениса та Василя, що були в рекрутах.

У Пантелеймона Григоровича уже й внуки пішли. Всі семеро дітей,крім Афанасія, звели свої гнізда.

За цей час Піддубні породичались з козаками Бардаками, Савойськими, Положаями, Овечками, Киселями, Слюсаренками. Півсела родичів! Та вже є свати і за межами села: в Богодухівці, Білоусівці.

На свята збирались разом. Скільки втіхи, сміху, веселощів! Ходили шедрувати, посипати, колядувати. Це був веселий, співучий і дуже віруючий рід. Не дарма ж у багатьох дітей Піддубних хрещеними були священнослужителі та члени їх сімей.

Ось і перед Великоднем 1859 року всі Піддубні майже у повному зборі вирушили до церкви сповідатись та причащатись.

Попереду, як і годиться, шануваний всіма в селі Антон Олексійович з дружиною, за ним його діти та внуки: Іван Антонович з Наталею Іллівною, а біля них 12-річний Максимко; 9-річний Афанасій та 5-річний Федір бігли попереду, а маленька Фросинка, якій виповнився тільки рік, цікавими оченятами споглядала навколишній світ з місців татових обіймів.

А ось і сім'я Олексія Антоновича — меншого брата Івана Антоновича: тато, мама, 7-річна Даринка та 6-річний Василько. Дітки пригорталися до татуся, що недавно повернувся з війни, на щастя живий і здоровий [13, 18 — 25]. Висповідалися, причастилися, поставили свічки на помин душі предків (дід Олексій Федорович і його дружина Наталія упокоїлись ще 1825 року) [10, 28 — 29]. Не було вже серед живих і тітки Параксеви Олексіївни, яка так і не дочекалася з рекрутини чоловіка Патьоху Каленика Гавриловича.

...Поріг церкви переступили їх родичі — нащадки славного козака Григорія Олексійовича Піддубного. Їх так багато, вони гарні, здорові, впевнені в собі. Не марно прожив свій вік козак Григорій. Будучи старшим братом Антона Олексійовича, він не був рекрутом, а залишався при батьках, щоб була доглянута їх старість. У той далекий 1804 рік, коли Олексія Антоновича Піддубного після Різдва провели в рекрути, Григорій Олексійович 16 квітня на Великодні свята одружився на дочці Богодухівського козака Ковтуненка Домінікії Аврамівні [24, 79 зв.], в інших джералах — Домінікії *Демидівні*. Господарювали добре, вміло. З Домінікою Демидівною мали «...двор средний с огородом на 6 упругов, земли

пахотной в с. Красионовке 7 дней, леса форостового за селом Деньги на 1 упруг, два вола» [10, 28 — 29]. Односельці шанували і поважали Григорія Олексійовича. Коли в 1835 році в селі була проведена ревізія дворянських і козацьких господарств, то йому та дворянину Оверку Кисілю, козаку Костянтину Слюсаренку громада доручила підписати «Ревизскую сказку» (так називались матеріали ревізій, що періодично проводило казначейство з метою оподаткування господарств) [10, 85].

Григорій Олексійович «почил в бозе» в 1855 році на 75 році життя. Померла вже й дружина Домінікія Демидівна, а їх великий рід розрісся на півсела. Старший син Пантелеїмон Григорович (1806 р.н.) в листопаді 1828 року одружився на козачці з с. Богодухівки, дочці козака Глиба Єфимії Семенівні (1808 р.н.). Поручителем нареченого на весіллі був рідний дядько Антон Олексійович Піддубний [25, 127]. На жаль, віку доживати довелось з другою дружиною Мотроною Петрівною (1814 р.н.). Перша дружина Єфимія Семенівна померла, залишивши вдівця з багатьма дітьми. Одні вже були дорослі, мали свої сім'ї. Григорій Пантелеїмонович (1829 р.н.) з дружиною Марфою Федорівною (дочка козака Бардака, 1834 р.н.) мали дочку Мотрону (1856 р.н.) та сина Юхима (1858 р.н.) [13, 24 — 25]. Хрещеним обох дітей був Григорій Антонович Піддубний [22, 1027]. Другий син Афанасій Пантелеїмонович (1831 р.н.), як і належить по закону, був забраний в рекруті 19-річним юнаком, брав участь у Кримській війні і в 1859 році ще не повернувся в село [19, 104]. Третього сина Микиту Пантелеїмоновича (1838 р.н.) тільки-но одружили з козачкою з с. Богодухівки Ольгою Яківною Сукачевою (1838 р.н.). Також уже була заміжня дочка Хотина (1833 р.н.). В сім'ї Пантелеїмона Григоровича і його другої дружини Мотрони Петрівни підростали ще Іван (1840 р.н.), Мефодій (1843 р.н.) від першого шлюбу та Марина (1849 р.н.) від другого шлюбу [19, 104].

Разом з великою родиною Пантелеїмона Григоровича до церкви прийшла і сім'я його молодшого брата Семена Григоровича Піддубного (1821 р.н.). Після Різдва 1844 р. 23-річний Семен Григорович одружився з козачкою з с. Богодухівки Євдокією Михайлівною Матвієнковою. Поручителем на весіллі Семена Григоровича був його старший брат Пантелеїмон Григорович [26, 102]. Через рік 1 лютого 1845 року народився первісток — Трифон. Хрещеним взяли двоюрідного брата Івана Антоновича Піддубного та дочку місцевого священика Павла Семяновського Євдокію. Ще через рік, якраз перед Різдвом 1847 року, народилася Секлета. І знову хрещеними були діти місцевого священика Євдокія і Михайло Семяновські [14, 36, 44]. Життя починалось добре. Народились ще Марія (1850 р.н.), Агафія (1853 р.н.) [19, 105]. Та, на жаль, як і старший брат, Семен Григорович залишився вдівцем з чотирма дітьми. У 1856 році одружився на Агафії Вакулівні (1830 р.н.) — старшій дочці козака Вакули Логвиновича Кривоноса, з яким всі сім'ї Піддубних були у великій дружбі. Вже й з нею прижили сина Івана (1858 р.н.) [13, 26 зв.].

Не просто склалася доля їх середньої сестри Анастасії Григорівни. 20-річною дівчиною вона одружилася з відставним рядовим Нестором Пилиповичем Бардаком (Бардиком) на 20 років старшим від неї, що служив до 1831 року в гренадерському графа Задунайського полку. Нестору Пилиповичу довелося воювати з турками, французами, персами. Повернувшись ніби здоровим, та невдовзі

помер. Через певний час одружилася вдруге Анастасія з козаком-вдівцем Половіжем Антоном Івановичем. Сповідатися прийшли з дітками: Веклою (1847 р.н.), Георгієм (1853 р.н.), Прокопієм (1858 р.н.) та дітьми і внуками чоловіка: ще неодруженою Любою, уже одруженим Іваном, невісткою Юстиною Луківною і однорічним внуком Кіндратом. Поряд з ними причащалася і сім'я найменшої сестри Єлизавети Григорівни та Юхима Калениковича (Савовича) Піддубних (про них розповідь пізніше) [13, 24].

...Сім'ї Пантелеїмона та Семена, Анастасії та Єлизавети запалили свічки помірлим з їх великого роду, помолились за дядька Дениса Григоровича (1809 р.н.), який, будучи другим сином у сім'ї Григорія Олексійовича Піддубного, ще в 1830 році був забраний в рекруті та й до цього часу не повернувся. Перед Кримською війною (1853 — 1856 р.р.) був призваний на військову службу і другий дядько Василь Григорович Піддубний (1823 р.н.). Вже й війна скінчилась, а його немає. Мабуть, десь там, у Таврії, з племінником Афанасієм Пантелеїмоновичем перегороджують шлях тим втікачам від поміщиків, що йшли «по волю у Таврію».

Були в селі ще й інші родичі, але то вже з кореня Піддубного Романа Потаповича (рік народження невідомий) та його брата Дем'яна Потаповича (1754 р.н.) — однолітка Олексія Федоровича Піддубного. Про Романа Потаповича відомо лише, що в с. Красіонівці він поселився після виходу у відставку в 1794 році [9, 99]. До хліборобства був уже не здатний. Жили бідно, маючи невеличку садибу, землі орної 2 дні та лісу хворостяного за Деньгами 1 упруг та 4 дітей. Старший син Сава (1794 р.н.) з 1807 р. десь був у «бігах». Дочки Мокрина, Василіна та Марія підрости і вийшли заміж в інші села. Сава повернувся додому у 1815 році (можливо, по закінченню війни з Наполеоном), був одружений з Надією Гнатівною Колядиною. Батьки раділи, що буде допомога, але у 1817 році і син Сава і його мати Ганна померли від холери. Залишилась Надія Гнатівна вдовою з маленькими дітьми Євдокією (1815 р.н.), Петром (1816 р.н.) та старим і недужим свекром. Роман Потапович помер у 1835 році. Діти, слава Богу, виростили. У 1839 році вийшла заміж старша дочка Євдокія за козака Павла Оверковича Кисіля [27, 16], хлопця роботяшого, до всякого діла здатного. Його сім'я мала невелике господарство, але біля нього ходив старший брат Аврам, уже одружений. Середній брат Михайло з 1828 року в рекрутах, а Павлові доводилось найматись поденщиком до місцевих багатіїв. Нічого! Було б здоров'я та злагода в домі [10, 22].

На жаль, народивши дочку Параксеву, яка померла незабаром, та Івана (1843 р.н.), Євдокія Савівна померла від застуди, а Павло Оверкович одружився вдруге на Якилині Іванівні, приживши ще Лук'яна (1850 р.н.), Мойсея (1853 р.н.), Ксенію (1855 р.н.) [13, 24 зв.].

Старший син Сави Романовича Петро був одружений на Марфі Омелянівні. Сім'я бідувала. Діти народжувались і помирали: Марія (1844 — 1845 рр.), Терентій (1848 — 1852 рр.) [14, 72, 48]. Під час ревізії 1858 року з роду Романа Дем'яновича в селі уже нікого не залишилося і сповідатись у 1859 році прийшов лише його внук — син покійної Євдокії — Іван Павлович Кисіль.

Не краще складалася доля нашадків Дем'яна Потаповича Піддубного. І в цій родині смерть була частою гостею. Жили незаможно, хоч мали вітряка та мас-

лобійню, землі ж і лісу — кіт наплакав. В голодні 1833 — 1835 рр. померли Дем'ян Потапович з дружиною Феодосією, їх два сини (уже одружені): старший син Сава Дем'янович був однолітком Антона Олексійовича та Іван Дем'янович (1802 — 1834 рр.) [10, 29], залишивши безутішну вдову Івана Дем'яновича Євдокію Василівну (1805 р.н.) із 3 своїми дітками: Петром (1821 р.н.), Лукою (1823 р.н.), Ганною (1830 р.н.) та трьома племінниками — дітьми покійного Сави Дем'яновича: Дмитром (1823 р.н.), Софією (1826 р.н.) та Матвієм (1829 р.н.). На час ревізії 1858 року в селі проживав уже одружений Петро Іванович Піддубний з дружиною Євдокією Петрівною та сестрою Ганною, яка була ще не одружена, брат Лука Іванович з дружиною Єлизаветою Данилівною (1835 р.н.). Жили бідно, але дружно, підтримуючи один одного в лиху годину [19, 106]. У 1859 році ніхто з сім'ї покійного Івана Дем'яновича Піддубного сповідатись не прийшов, отже в селі їх уже не було. Цілком ймовірно, що виїхали з села в пошуках кращої долі. Згадаймо, що в цей час йшло активне заселення Причорномор'я, Приазов'я, Кавказької області [28, 10].

Пройде час, і в село повернеться Петро Іванович Піддубний з дружиною і дітьми і знайде тут вічний спочинок на 73-му році життя [29, 57]. Від нього піде великий рід, нащадки якого живуть і сьогодні в с. Красенівці, м. Гребінці, навіть в Росії.

Були в Дем'яна Потаповича ще сини: Гаврило (1791 р.н.) пішов у рекруті в 1811 р. та й не повернувся (мабуть, загинув на війні 1812 року), Хома (1794 — 1848 рр.), який допоміг виховати діток покійних братів Сави та Івана, а сам так і лишився неодруженим. Слава Богу, виростили сини Сави Дем'яновича. Старший Дмитро Савович, майже одноліток Івана Антоновича Піддубного, одружився того ж року, що й товариш, на різдвяні свята з 20-річною козачкою Дарією Петрівною Шепель (1824 р.н.). Поручителем на весіллі був двоюрідний брат, старший від Дмитра Савовича на 7 років і вже, як писалось раніше, одружений Петро Савович — син дядька Сави Романовича.

Народилися діти. За першим — Юхимом, що народився напередодні 1848 року, хрещеними були Олексій Антонович Піддубний та дочка священика Євдокія Семяновська [14, 47 зв.].

Пізніше народились Уляна (1852 р.н.), Євдокія (1856 р.н.). І в цих дітей хрещеним батьком був Олексій Антонович, який допомагав молодій сім'ї чим міг. [19, 106], [22, 1024]

У Матвія Савовича, що одружився з Євдокією Михайлівною (1830 р.н.) теж троє діток: Агафія — 3 роки, Єфросинія — 1 рік, а в 1859 році тільки-но перед постом народився Данилко. Була вже одружена Й Софія. Старша дочка Дем'яна Потаповича Євдокія (1789 р.н.). Юхим Савович — син Паракеви Олексіївни Піддубної та побічний син Сави Дем'яновича Піддубного одружився на Єлизаветі Григорівні (1830 р.н.). На сповідь вони прийшли вже з чотирма дітками: Тетянкою (7 років), Макаром (5 років), Меланією (1856 р.н.), [22, 1023] хрещеною якої була Марія Антонівна Савісько, та маленьким Іваном (1рік) [13, 24 — 25]. Нашадки роду Юхима Піддубного і сьогодні живуть на півдні України, в м. Черкаси, смт. Чорнобай, с. Красенівці та інших навколоїшніх селах.

Сповідалися всі: і малі, і старі. Це було священним обов'язком кожного християнської віри прихожанина і передбачалось ще указом Синоду від 7 березня

Демографічні дані про населення с.Красенівки, здобуті автором дослідження з Метричних та Клірових книг Різдво-Богородицької церкви

Роки	Народились		Одр.	Померло		+	Всього прихожан	
	ч	ж		ч	ж		ч	ж
1787							469	„Описи...”арк255 83,87,107
1795							183(козаки)	ДАЧО Ф-402,оп1,спр3
1811							145(селяни)	ДАЧО Ф-402,оп1,спр19
							196(козаки)	
1813	18	15	5	2	7	+24	-	ДАПО Ф-706, оп3,спр18,арк1-5
1816							250 (козаки, двор.)	ДАЧО Ф402,оп2, спр15
1826							480	ДАЧО Ф-485,оп1,спр46,арк3-4
1835	по	VIII	ревіз	ii			190 208 59 (дворяні)	Козаки ДАЧО Ф-402,оп2, спр15
1837	34	37	19	33	40	-2		ДАПО Ф-706,оп4,спр234 22-29
1839	31	32	7	16	14	+33		ДАЧО Ф-403,оп1,спр1,арк29зв
1840	20	25	1	14	15	+16		ДАЧО Ф-403,оп1,спр1,арк30
1841	24	25	6	8	13	+28		ДАЧО Ф-403,оп43,спр1,арк7
1842	22	14	11	30	40	-34		епідемія вісни померло 28 дітей до 5 років
1843	23	29	12	20	12	+20		ДАЧОФ403,оп43,спр1,арк69-70
1844	30	24	8	14	22	+18		ДАЧО Ф-403,оп43,спр1,арк77зв
1845	28	20	4	27	18	+3		ДАЧО Ф-403,оп43,спр1,арк78зв
1846	38	27	6	19	12	+34		ДАЧОФ403,оп43,спр1,арк83зв
1847	27	21	15	18	18	+12	502 523	Там же,арк48-46,83 ДАПО Ф-706,оп4,спр299,арк63зв
1848	?	?	9	37	39	?	холера	ДАЧО Ф403,оп43,спр1,арк83,86зв
1856	42		20		23	+9		ДАПО Ф-706оп4спр339арк1023
1859							562 602	ДАПО Ф-706оп4спр349арк85зв

1722 року. 16 квітня 1737 року уряд прийняв указ, який зобов'язував православне населення щорічно сповідатися і причащатися.

То була важлива подія в житті християнина. Причаститись, одержати Божу благодать [30, 84]. У кожному приході дуже уважно і відповідально велись «Сповіданальні книги». Були вони і в Різдво-Богородицькій церкві с. Красенівки. Велись, як це засвідчують Клірові книги, з 1770 року. Та, на жаль, тільки окремі з них дійшли до нашого часу [31, 63 зв.]. З них ми черпаємо відомості про чисельність населення, його соціальну структуру, про наявність церков, їх служителів і кількість приходських дворів.

...Першопоселенцями села Красенівки були й інші Піддубні, ще 6 сімей, крім уже згаданих.

Серед них нашадки старого козака Кіндрата, що разом з братом Федором Піддубним (про нього і його рід я вже розповіла) у 1766 році вчинили покіс сіна у поміщику Лукашевича — козак Іван Кіндратович Піддубний (1726 — 1795 рр.), його брат Данило Кіндратович (1746 — 1809 рр.). Цікаво, що у козаків Данила Кіндратовича та Івана Кіндратовича Піддубних був ще один, старший брат Гаврило Кіндратович (1722 — 1808 рр.), який жив у с. Богодухівці і був селянином дворянина, намісника ієрея Лева Івановича Дроздовського. Помер Данило Кіндратович у 86 років (серед Піддубних він найбільший довгожитель) [32, 219]. До цього часу його нашадки живуть у Чорнобай, Богодухівці і інших навколоїшніх селах, мають знову сімейні узи вже в шостому коліні з родом Івана Максимовича Піддубного.

Демографічні дані

про населення с. Богодухівки, здобуті автором дослідження з Метричних та Клірових книг церкви «Сошествия Святого Духа»
(Свято-Духівська церква)

Роки	Народились		Одр.	Померло		+	-	Джерела
	ч	ж		ч	ж			
1800	16	33	24	11	27	+11	-	ДАЧО Ф-403,оп19,спр1,арк3,7
1801	35	55	19	16	13	+51	-	Там же арк12зv,16,19
1802	30	31	10	9	15	+37	-	Там же арк23,28,32
1803	34	27	16	37	42	+18	-	епідемія віспи арк45зv37,45
1804	76	75	34	42	57	+52	-	Там же арк93,94зv
1805	89	90	42	62	60	+57	-	Там же арк98,116зv
1806	80	80	26	62	67	+31	-	Там же арк157
1807	80	112	19	31	52	+109	-	Там же арк194зv
1808	74	83	29	37	34	+86	-	Там же арк220
1809	76	72	36	32	38	+78	-	Там же арк244
1810	63	77	19	68	62	+10	-	Там же арк254
1811	76	81	19	67	74	+16	-	Там же арк272
1812	59	74	28	117	144	-128	-	епідемія віспи там же спр2 арк32
1813	67	83	23	46	42	+62	-	Там же арк51
1814	74	82	18	37	50	+69	-	Там же арк62-72
1815	65	76	29	44	54	+43	-	Там же арк119
1816								
1817	97	81	28	38	43	+97	-	Там же арк129
1818	63	70	36	66	79	-12	-	Там же арк163
1819	85	71	37	36	38	+82	-	Там же арк205
1820	92	85	24	68	63	+46	-	арк220,230
1821	73	64	30	45	46	+46	-	арк260
1822	75	77	18	33	41	+78	-	Там же арк262
1823	76	81	31	35	38	+84	-	Там же арк312
1824	70	72	30	34	50	+58	-	Там же спр3, арк27
1825	81	85	36	42	34	+90	-	Там же арк46зv
1826	77	63	39	66	64	+10	-	Там же 57зv,43зv, арк78
1827	84	90	29	90	83	+1	-	епідемія віспи там же арк110,111
1828	73	71	28	65	61	+18	-	епідемія віспи там же арк140
1829	74	64	19	46	38	+54	-	Там же арк149зv,152,160зv
1830	85	65	30	38	35	+77	-	Там же спр4 арк32зv
1831	78	63	30	89	69	-17	-	голод, холера там же арк57зv
1832	70	68	42	58	64	+16	-	голод, холера там же арк204,74,176
1833	68	79	25	39	28	+80	-	Там же арк209,90,180
1834	68	69	15	24	38	+74	-	Там же арк214,106,182
1835	21	26	21	37	30	-20	-	голод, там же арк220зv,186
1836	45	33	22	14	21	+43	-	Там же арк126,189,234
1837	34	37	20	33	40	-2	-	епідемія віспи там же арк135,191,237
1838	38	33	18	35	41	-5	-	епідемія віспи там же арк149,193,242
1839	51	49	7	26	34	+40	-	Там же арк172,167,247
1840								
1841								
1842								

1	2	3	4	5	6	7	8
1843							
1844	46	43	16	25	20	+44	ДАЧО Ф-403,оп19,спр5,арк158
1845	32	36	17	26	45	-3	Там же арк159
1846	46	49	15	32	30	+33	Там же арк160,144
1847	63	41	11	31	22	+51	Там же арк161
1848	36	32	19	60	83	-75	холера ,віспа ,кохлюш арк164
1849	38	31	12	35	42	-8	холера ,віспа ,кохлюш арк172
1850	59	45	25	21	34	+49	арк180
1851			7	26	21		ДАЧО Ф-403,оп43,спр2
1852			27	23	22		Там же арк60,56
1853	39	48	17	34	36	+17	Там же арк73,58
1854	35	33	14	24	30	+14	Там же арк82,59
1855	28	33	6	57	51	-47	Там же оп19,спр6,підрахунки автора
1856	31	40	29	27	15	+29	підрахунки автора
1857	42	29	25	12	13	+56	підрахунки автора
1858	39	37	13	30	33	+13	підрахунки автора
1859	52	44		27	22	+47	підрахунки автора

Додаток

1786	81	80	16	21	31	+109	ЦДІАУВК Ф-127,оп.1014,спр.99,арк43-47зv.
------	----	----	----	----	----	------	--

Демографічні дані
про населення с. Богодухівки, здобуті автором дослідження з Метричних та Клірових книг Петро-Павлівської церкви

Роки	Народились		Одр.	Померло		+	-	Джерела
	ч	ж		ч	ж			
1835	28	23	19	20	28	+3	-	ДАЧО Ф403,оп9,спр1,арк9,77,97
1836	30	46	18	28	24	+24	-	Там же арк19,80,101
1837	55	52	21	35	52	+20	-	Там же арк33зv 83,108
1838	44	41	18	22	31	+32	-	Там же арк47, 86,115
1839	49	42	21	33	45	+13	-	віспа арк60,90,122
1840	42	39	5	38	28	+15	-	віспа арк73,130
1841	36	41	16	21	24	+32	-	ДАЧО Ф-403,оп9,спр2,арк17 89зv,134
1842	32	25	31	38	41	-22	-	Епідемія віспи, там же арк97,144
1843	43	61	14	34	33	+37	-	Там же арк43,101,151
1844	53	36	24	34	29	+26	-	Там же арк56зv,107,165
1845	52	46	25	41	53	+4	-	Там же арк62зv,112,170
1847	45	37	18	27	26	+29	-	Там же арк78,122,179
1848	40	57	25	67	65	-35	-	холера(28+32) Там же арк84,126,122
1849	38	50	немас	даніх				ДАЧО Ф-403,оп9,спр3,арк55зv
1850	49	44	немас	даніх				ДАЧО Ф-403,оп9,спр3,арк15
1851	43	40	немас	даніх				Там же арк21
1860	40	40	19	34	45	+1	-	Там же арк28
1861	41	58	11	17	28	+54	-	Там же арк29
1862	50	51	15	21	37	+44	-	Там же арк32

На початку XIX ст. жив у селі Павло Йосипович Піддубний. У 1811 році, коли проводилася чергова ревізія, йому, як шанованому чоловікові, козаки доручили бути виборним від громади. Крім нього в селі тоді ще були козаки Леонтій Петрович (1767 р.н.), Семен Петрович (1777 — 1813 р.н.) Піддубні [9, 97]; останній у 1803 р. був одружений вдруге з козачкою з с. Богодухівки Єфросинією Євсейною Довгополовою [24, 39]. Мали велику сім'ю. Його син від першого шлюбу Мусій Семенович у 1819 році одружився з дочкою богодухівського козака Мартина Сокотуна Феодосією. Проте в II половині XIX ст. з нащадків Семена Петровича в селі майже ніхто не залишився.

Багато Піддубних ще в 20-х роках XIX ст. виїхали з села, коли був організований владою набір в Чорноморію. З роду Данила Кіндратовича Піддубного у 1835 році в селі жив лише 57-річний одинокий унтер-офіцер Яків Данилович Піддубний, який до цього служив у Стародубському кірасирському полку, а з 4 серпня 1834 року одержав відставку [19, 40 — 41]. На час ревізії 1858 року в селі його вже не було, а племінник його Дем'ян Євтихійович Піддубний з 1840 року був у рекрутах [17, 9] і про нього та його долю нічого не відомо.

Різні долі, різні шляхи простелились в житті кожного з великого роду Піддубних, вони розселилися по всіх усюдах: від Полтавщини — до Кавказу і Чорного моря.

Та предки Івана Максимовича Піддубного місцо вкорінились на Красенівській землі, примножуючи, прикрашаючи та оберігаючи її.

Такий великий, працьовитий і потужний рід дав світові чемпіонів Івана Максимовича Піддубного, який став гордістю роду, рідного села, всієї України.

«Село на нашій Україні...
Неначе писанка село...»

Т.Г. Шевченко

Опоетизований Тарасом Шевченком образ українського села дуже імпонував мальовничій, тихій і привітній, ще мало відомій Красенівці (по-тодішньому — Красіоновці), яка «спородила хорошого сина» — ніким не переможеного борця Івана Максимовича Піддубного.

То було 26 вересня (8 жовтня) 1871 року. Малий Іван ще тільки починав свій славний шлях з батьківської колиски, а село — його мала батьківщина — уже відлічувало другу сотню років свого існування.

Виникло воно, ймовірно, ще в перші десятиріччя XVIII століття як поселення окремих козацьких родин на вільних військових землях Кропивнянської сотні Переяславського полку.

В ті часи тут було вже чимало козацьких хуторів. В. Милорадович у своїй історичній оповіді «Степная Лубенщина», описуючи простір, що на межі Переяславського і Лубенського полків, відзначав: «Степь за Чайковщиной вдоль отмеченной столбами золотоношской границы весёлая, повсюду на ней рассыпались хуторки и отдельные просторные хаты с обильными токами, сытыми волами, ...насёленные приветливыми людьми, рощами, садами и степными колодцами с журавлями — настоящая, типичная Малороссия, где всё цветёт и улыбается» [1, 375].

Назва села походить від імені одного з першопоселенців, що мав землі в цьому краї, значкового товариша Переяславського полку Григорія Красіона. У фондах Генеральної військової канцелярії за 1760 рік є довідка про надання відставки значковому товаришу Переяславського полку Григорію Красіону [2, 1 — 3]. А в матеріалах Полтавської єпархії (Клірова книга Різдво-Богородицької церкви за 1847 р.) значиться, що ця церква «...построена в 1769 году тщением дворянина, військового товариша Григорія Красіона с помощью прихожан...» [3, 63, 63 зв.].

Довідка: Значковий товариши — звання привілейованої верхівки заможного козацтва в полках Лівобережної України XVIII ст. Значкові товариші були непідвладні місцевій сотенній адміністрації, перебували під юрисдикцією виключно полковників або полкових канцелярій. Не займаючи постійних посад, виконували окрім доручення вищої ради [6, 326]. Військовий товариш — звання привілейованої верхівки козацтва другої половини XVII-XVIII ст. Військові товариші були непідвладні місцевій сотенно-полковій адміністрації, перебували під юрисдикцією виключно гетьманів або установ, що їх заміняли. Не займаючи постійних службових посад, виконували окрім доручення вищої влади [6, 325].

Наши предки шанували таку добродинність, тим більше, що таку благодійність він проявив ще раніше у 1754 році, коли «...тщением козаков Стефана и Григория Красионов и прочими прихожанами» була побудована «церковь во имя Сожествия Святого Духа» в с. Богодухівці [3, 25 зв.]. Першу писемну згадку про село маємо в Румянцевському «Генеральному описі Лівобережної України 1765 — 1767 року» [4, 303, 381, 439].

Ще в 1764 році на завдання імператриці Катерини II графом генерал-губернатором Малоросії П.О. Румянцевим було організоване повсюдне проведення перепису населення, його майна, житла, землі, худоби і ін. Мета перепису: прикріпити населення до одного місця проживання, вказати кожному соціальному стану його межі і територію. Матеріали опису Переяславського полку, до якого входило с. Красіонівка, спочатку зберігались в Київському намісництві, а з утворенням губерній частини описів була передана в Полтаву. У 1878 році пожежа в Полтаві знищила назавжди більшу частину описів, хоч описи (*але не всі*) Золотоніського повіту збереглись [5, III-V]. Пожежа забрала і подвірні описи с. Красіонівки. Тому на допомогу пошукувцю приходять збережені описи навколошніх сіл Богодухівки з навколошніми хуторами, Кривоносівки та матеріали «Опису Київського намісництва 70 — 80 рр. XVIII ст.», в них підтверджується факт входження села Красіонівка (Красіонівка, Красіонівка, Красіонівка) до Кропивнянської сотні Переяславського полку. Кропивнянська сотня тоді в числі інших 12 за адміністративним поділом належала до Золотоніського повіту (відомо, що у 1763 році в межах полків запроваджено поділ на повіти). Після ліквідації полків у 1782 році були утворені намісництва. С. Красіонівка в складі Золотоніського повіту входило до Київського намісництва [6, 83, 87, 107, 255]. Це було вже велике село.

У 1781 році тут було 167 хат (господарств), з них 45 хат козаків виборних, 122 хати — рангових посполитих, власницьких різночинських і козацьких підсусідків (в т.ч. господарств різночинців — 9, духовенства — 1, церковників — 1). У 1787 році в селі проживало 469 осіб різного стану. Казені люди, козаки та селяни власників: надвірного радника (чиновник 7-го класу) Івана Каневського та колезького радника (чиновник 6-го класу) Степана Томари. Іван Каневський мав землі і селян і в інших навколошніх селах та хуторах. Ймовірно, що назва с. Іванівка, що біля Красіонівки, походить від імені його власника [6, 83, 87, 107, 255].

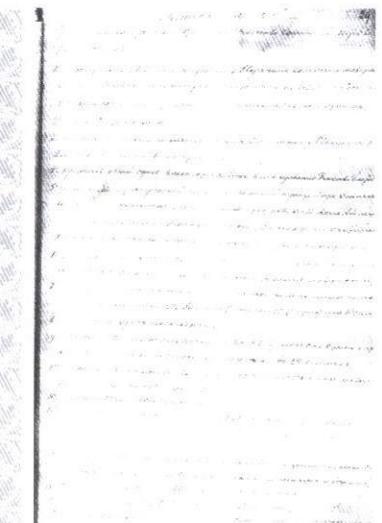
Довідка: Козаки виборні — заможний прошарок козацького стану Лівобережної України XVIII ст. Несли військову службу на власному утриманні. Були звільнені від натуральних повинностей і грошових податків [6, 326]. Рангові селяни — селяни рангових маєтностей. У другій пол. XVIII — перший половині XVIII ст. ці маєтності (військові, згодом державні) надавалися на утримання старшини Лівобережної України відповідно до її чинів (рангів). У другій половині XVIII ст. маєтності перейшли у приватну власність старшини, а селяни стали особисто залежати від неї. Козацькі підсусідки — зубожілі селяни на Лівобережній Україні XVIII ст., які не мали власної домівки і жили у «сусідах» козаків [6, 327]. Казені (державні) селяни — соціальна група селян в Росії та на Україні у XVIII — XIX ст., які користувалися казенною землею, володіли нею та перебували у феодальній залежності від держави, вважались особисто вільними [6, 236].

Степан Васильович Томара — представник відомого роду, започаткованого полковником переяславським Степаном Івановичем Томарою. С.В. Томара був його внуком. Він володів 2499 кріпаками, мав землі у багатьох селах і хуторах Доманівської, Гельмязівської, Кропивнянської, Золотоніської сотні. Думається, що і назва одного з кутків села Тамарівка (вірно Томарівка) походить від імені його колишнього власника [7, 869].

Відомий український поміщик Степан Томара був досить освіченою на той час людиною, кохався в українській поезії та прозі, свято оберігав козацькі традиції. У його сім'ї у х. Коврайських у 1754 — 1759 рр. проживав (був домашнім учителем сина Василя, що в майбутньому стане дійсним таємним радником, сенатором,

Карта Золотоніського повіту з «Описів Київського намісництва» 70 — 80 років XVIII ст. К.: Наукова думка 1989.

«Клирова ведомості
Золотоношского уезда с. Красионовки
Рождество-Богородичной церкви за 1847 год.»

російським посланцем у Константинополі) український філософ, учений, поет Г.С. Скворода [8, 474].

Красенівські землі, родючі та розлогі, привабили сюди і інших представників козацької старшини, зокрема рід кропивнянського сотника Дмитра Федоровича Дарагана, того, що сотникував ще за часів Кирила Розумовського і навіть раніше [9, 371]. Одним з перших цього роду тут з'явився 23-річний сотник кропивнянський (1759 — 1764), пізніше переяславський полковий суддя, колезький асесор (чиновник 8-го класу) Петро Дмитрович Дараган. «По дороже над речкою с. Красионовки хутор суддя полкового переяславського Петра Дарагана» [4, 439]. На ці землі він населив посполитих з Богодухівки, Чорнобая, Царства Польського, з-під Чернігова [4, 363 — 365]. Виник х. Хрушівка. Згодом тут поселився ще його менший брат Антон Дмитрович Дараган, який після Петра Дмитровича був теж сотником у Кропивні (1764 — 1783 рр.), згодом колезький асесор, депутат Золотоніського дворянства. У нього в цих краях у с. Кропивні, Богодухівці, Красионівці, Чорнобаї, Щербинівці було 904 кріпосних [9, 370].

у 1818 році мав тут свої землі і кріпосних його син майор Антон Антонович Дараган, який після виходу у відставку одружився на внучці відомого уже нам поміщика С.В. Томари — Ганні Михайлівні і розширив свої володіння, хоча його тестъ майор Михайло Степанович Томара, одержавши спадщину від покійного батька, продовжував тут господарювати. У 1811 році він у с. Красионівці володів 61 ревізькими душами, переселивши додатково сюди ще декілька родин Олішевичів з х. Михайлівки [10, 850]. На час Румянцевського перепису у верхів'ях р. Ірклій (красенівські землі) мав володіння і хутір, якому було не менше 40 років, осавула полковий Переяславський Михайло Лукашевич, він володів ще одним хутором «...по дорозі, ідущій с. д. Красионовки в с. Богодуховку с левої сторони» [4, 265, 303].

№	Опис
1	Церква Свято-Духовська
2	Вівтар
3	Лівий вівтар
4	Лівий вівтар
5	Лівий вівтар
6	Лівий вівтар
7	Лівий вівтар
8	Лівий вівтар
9	Лівий вівтар
10	Лівий вівтар
11	Лівий вівтар
12	Лівий вівтар
13	Лівий вівтар
14	Лівий вівтар
15	Лівий вівтар
16	Лівий вівтар
17	Лівий вівтар
18	Лівий вівтар
19	Лівий вівтар
20	Лівий вівтар
21	Лівий вівтар
22	Лівий вівтар
23	Лівий вівтар
24	Лівий вівтар
25	Лівий вівтар
26	Лівий вівтар
27	Лівий вівтар
28	Лівий вівтар
29	Лівий вівтар
30	Лівий вівтар
31	Лівий вівтар
32	Лівий вівтар
33	Лівий вівтар
34	Лівий вівтар
35	Лівий вівтар
36	Лівий вівтар
37	Лівий вівтар
38	Лівий вівтар
39	Лівий вівтар
40	Лівий вівтар
41	Лівий вівтар
42	Лівий вівтар
43	Лівий вівтар
44	Лівий вівтар
45	Лівий вівтар
46	Лівий вівтар
47	Лівий вівтар
48	Лівий вівтар
49	Лівий вівтар
50	Лівий вівтар
51	Лівий вівтар
52	Лівий вівтар
53	Лівий вівтар
54	Лівий вівтар
55	Лівий вівтар
56	Лівий вівтар
57	Лівий вівтар
58	Лівий вівтар
59	Лівий вівтар
60	Лівий вівтар
61	Лівий вівтар
62	Лівий вівтар
63	Лівий вівтар
64	Лівий вівтар
65	Лівий вівтар
66	Лівий вівтар
67	Лівий вівтар
68	Лівий вівтар
69	Лівий вівтар
70	Лівий вівтар
71	Лівий вівтар
72	Лівий вівтар
73	Лівий вівтар
74	Лівий вівтар
75	Лівий вівтар
76	Лівий вівтар
77	Лівий вівтар
78	Лівий вівтар
79	Лівий вівтар
80	Лівий вівтар
81	Лівий вівтар
82	Лівий вівтар
83	Лівий вівтар
84	Лівий вівтар
85	Лівий вівтар
86	Лівий вівтар
87	Лівий вівтар
88	Лівий вівтар
89	Лівий вівтар
90	Лівий вівтар
91	Лівий вівтар
92	Лівий вівтар
93	Лівий вівтар
94	Лівий вівтар
95	Лівий вівтар
96	Лівий вівтар
97	Лівий вівтар
98	Лівий вівтар
99	Лівий вівтар
100	Лівий вівтар
101	Лівий вівтар
102	Лівий вівтар
103	Лівий вівтар
104	Лівий вівтар
105	Лівий вівтар
106	Лівий вівтар
107	Лівий вівтар
108	Лівий вівтар
109	Лівий вівтар
110	Лівий вівтар
111	Лівий вівтар
112	Лівий вівтар
113	Лівий вівтар
114	Лівий вівтар
115	Лівий вівтар
116	Лівий вівтар
117	Лівий вівтар
118	Лівий вівтар
119	Лівий вівтар
120	Лівий вівтар
121	Лівий вівтар
122	Лівий вівтар
123	Лівий вівтар
124	Лівий вівтар
125	Лівий вівтар
126	Лівий вівтар
127	Лівий вівтар
128	Лівий вівтар
129	Лівий вівтар
130	Лівий вівтар
131	Лівий вівтар
132	Лівий вівтар
133	Лівий вівтар
134	Лівий вівтар
135	Лівий вівтар
136	Лівий вівтар
137	Лівий вівтар
138	Лівий вівтар
139	Лівий вівтар
140	Лівий вівтар
141	Лівий вівтар
142	Лівий вівтар
143	Лівий вівтар
144	Лівий вівтар
145	Лівий вівтар
146	Лівий вівтар
147	Лівий вівтар
148	Лівий вівтар
149	Лівий вівтар
150	Лівий вівтар
151	Лівий вівтар
152	Лівий вівтар
153	Лівий вівтар
154	Лівий вівтар
155	Лівий вівтар
156	Лівий вівтар
157	Лівий вівтар
158	Лівий вівтар
159	Лівий вівтар
160	Лівий вівтар
161	Лівий вівтар
162	Лівий вівтар
163	Лівий вівтар
164	Лівий вівтар
165	Лівий вівтар
166	Лівий вівтар
167	Лівий вівтар
168	Лівий вівтар
169	Лівий вівтар
170	Лівий вівтар
171	Лівий вівтар
172	Лівий вівтар
173	Лівий вівтар
174	Лівий вівтар
175	Лівий вівтар
176	Лівий вівтар
177	Лівий вівтар
178	Лівий вівтар
179	Лівий вівтар
180	Лівий вівтар
181	Лівий вівтар
182	Лівий вівтар
183	Лівий вівтар
184	Лівий вівтар
185	Лівий вівтар
186	Лівий вівтар
187	Лівий вівтар
188	Лівий вівтар
189	Лівий вівтар
190	Лівий вівтар
191	Лівий вівтар
192	Лівий вівтар
193	Лівий вівтар
194	Лівий вівтар
195	Лівий вівтар
196	Лівий вівтар
197	Лівий вівтар
198	Лівий вівтар
199	Лівий вівтар
200	Лівий вівтар
201	Лівий вівтар
202	Лівий вівтар
203	Лівий вівтар
204	Лівий вівтар
205	Лівий вівтар
206	Лівий вівтар
207	Лівий вівтар
208	Лівий вівтар
209	Лівий вівтар
210	Лівий вівтар
211	Лівий вівтар
212	Лівий вівтар
213	Лівий вівтар
214	Лівий вівтар
215	Лівий вівтар
216	Лівий вівтар
217	Лівий вівтар
218	Лівий вівтар
219	Лівий вівтар
220	Лівий вівтар
221	Лівий вівтар
222	Лівий вівтар
223	Лівий вівтар
224	Лівий вівтар
225	Лівий вівтар
226	Лівий вівтар
227	Лівий вівтар
228	Лівий вівтар
229	Лівий вівтар
230	Лівий вівтар
231	Лівий вівтар
232	Лівий вівтар
233	Лівий вівтар
234	Лівий вівтар
235	Лівий вівтар
236	Лівий вівтар
237	Лівий вівтар
238	Лівий вівтар
239	Лівий вівтар
240	Лівий вівтар
241	Лівий вівтар
242	Лівий вівтар
243	Лівий вівтар
244	Лівий вівтар
245	Лівий вівтар
246	Лівий вівтар
247	Лівий вівтар
248	Лівий вівтар
249	Лівий вівтар
250	Лівий вівтар
251	Лівий вівтар
252	Лівий вівтар
253	Лівий вівтар
254	Лівий вівтар
255	Лівий вівтар
256	Лівий вівтар
257	Лівий вівтар
258	Лівий вівтар
259	Лівий вівтар
260	Лівий вівтар
261	Лівий вівтар
262	Лівий вівтар
263	Лівий вівтар
264	Лівий вівтар
265	Лівий вівтар
266	Лівий вівтар
267	Лівий вівтар
268	Лівий вівтар
269	Лівий вівтар
270	Лівий вівтар
271	Лівий вівтар
272	Лівий вівтар
273	Лівий вівтар
274	Лівий вівтар
275	Лівий вівтар
276	Лівий вівтар
277	Лівий вівтар
278	Лівий вівтар
279	Лівий вівтар
280	Лівий вівтар
281	Лівий вівтар
282	Лівий вівтар
283	Лівий вівтар
284	Лівий вівтар
285	Лівий вівтар
286	Лівий вівтар
287	Лівий вівтар
288	Лівий вівтар
289	Лівий вівтар
290	Лівий вівтар
291	Лівий вівтар
292	Лівий вівтар
293	Лівий вівтар
294	Лівий вівтар
295	Лівий вівтар
296	Лівий вівтар
297	Лівий вівтар
298	Лівий вівтар
299	Лівий вівтар
300	Лівий вівтар
301	Лівий вівтар
302	Лівий вівтар
303	Лівий вівтар
304	Лівий вівтар
305	Лівий вівтар
306	Лівий вівтар
307	Лівий вівтар
308	Лівий вівтар
309	Лівий вівтар
310	Лівий вівтар
311	Лівий вівтар
312	Лівий вівтар
313	Лівий вівтар
314	Лівий вівтар
315	Лівий вівтар
316	Лівий вівтар</td

року гетьман Кирило Розумовський змушений був видати універсал «О прекращении старшинских насилий», але й цей універсал залишився на папері.

За землі, що лежали у верхів'ях р. Ірклій та були на межі між Переяславським і Лубенським полками, а в Переяславському полку — між Кропивнянською і Золотоніською сотнями, протягом багатьох років йшла постійна тяжба між різними чинами козацької старшини та козацькою старшиною і козаками.

Так, у І. Лучицького в «Сборнику материалов по истории общин и общинных земель в Левобережной Украине в XVIII в.» є «Дело полкового переяславского есаула Лукашевича с обществом козаков села Богодуховки и съ соучастниками въ общемъ козачьемъ владъніи судьею полковымъ Петром Дараганомъ и войсковымъ товарищемъ Василемъ Кусюрою за землю», з якого дізнаємося про багаторічне, починаючи ще з 1719 року, захоплення, продаж, перепродаж родючих земель нашого краю. Козаки Кропивнянської сотні вважали частину цих земель, зокрема сіножатей, власністю общини, тому неодноразово, як це сталося і в 1766 році, самочинно вчиняли покоси сіна на землях полкового осавула Михайла Лукашевича. Серед тих, що вчиняли таке «самочинство», були і прашури І.М. Піддубного — козаки Федір та Кіндрат Піддубні.

Тяжба тривала довго, справа розглядалася в суді, і врешті переміг осавул. Козаки змущені були відшкодувати завдані йому збитки. Серед них були і ті, що міцно вже осіли на красенівських землях: суддя полковий Петро Дараган, значковий товариш Василь Кусюра, козаки: Данило Гурин, Федір та Григорій Булюки, Іван Шостак, Петро Бордак, Іван Кисіль. Осавул було підтверджено право на «беспрепятственное владение» цими землями, що дісталися йому в спадок від діда й батька [12].

Навіть через 100 років у матеріалах Першого загального перепису населення Російської імперії 1897 року зазначалося: «Местности покрыты обильно чорноземом. Почва чрезвычайно плодородная, не требующая удобрения, его кладут только под табак и коноплю» [13, XVIII].

Як бачимо, козацька старшина не гаяла часу. Після ліквідації полкового устрою на Лівобережній Україні вона була урівняна у правах з російським дворянством і за службу «царю и отечеству» одержувала не лише військові чини, а й земельні наділі і населяла їх посполитими. У 1799 році в селі вже проживало 514 осіб. Це менше, ніж у сусідньому с. Богодухівка, де проживало 935 осіб [14, 167 — 168]. Царським указом від 12 грудня 1801 року купецтву, мішанству і державним селянам надавалось право купувати землю, не заселену кріпосними селянами. Цим правом скористалася частина з них. Так у селі з'явились міщани Овочки. Державних селян в селі не було. Основну ж масу населення села складали козаки. За переписом чоловічого населення 1795 р., козаків у селі було 183 (це лише чоловічої статі). [15, 91 — 99]. За ревізією Золотоніського казначейства 1811 року було описано вже 75 козацьких родин, в яких було 196 осіб чоловічої статі, та 12 дворянських родин (в них 30 ревізьких душ), серед козацьких родин кожна 10-та були родини Піддубних (28 ревізьких душ, тобто кожен 8-й) [15, 93 — 98, 99 зв.]. Були проведені цього ж року і ревізії селян власницьких. Вони були поселені на землях дворян, козацької старшини та духовенства. Не маючи власної землі або маючи її занадто мало, вони змущені були працювати на свого господаря. Сім'ї Бабенків, Бондаренків, Дудів — кріпосні

М. Кусюри, сім'ї Злідарів, Чорнуцьких, Саюнів, Котляренків, Олішевичів — кріпосні М.С. Томари. Серед селян власницьких були занадто великі сім'ї. Так сім'я селянина Петра Павловича Злідаря (помер у 1797 р.) нараховувала 4 синів, 5 внуків (згадаймо, що це тільки члени сім'ї чоловічої статі). Ще більшою була селянська родина Василя Васильовича Саюна (помер у 1802 році): 3 сини, 10 внуків, 2 правнуки (теж тільки чоловічої статі) [10, 592 — 690].

Частина жителів села були «в бегах» чи то від рекрутчини, чи від нестатків. Ще в 1773 році на правий берег Дніпра втекло 29 родин підданих бунчукового товариша Томари.

Довідка: Бунчуковий товариши — звання привileйованої верхівки козацтва Лівобережної України, що не мала урядових посад. Бунчукові товариши були непідвладні місцевій сотенно-полковій адміністрації, перебували під юрисдикцією виключно гетьманів, або установ, що їх заміняли, виконували окремі їхні доручення [6, 325].

Відомо, що лише у 1782 — 1795 рр. з Київського намісництва на південь України втекло 23750 ревізьких душ [16, 439 — 440]. В числі втікачів були і кріпаки по-міщиків Каневського, Требинського [16, 451], які тікали в Черкаський та Чигиринський повіти. Втічі посилились з 1785 року, коли за указом Катерини II була заснована нова Вознесенська губернія (туди ввійшли частина повітів Поділля, Катеринославщини, Київщини). Чигирин, Черкаси, Умань, Катеринопіль були повітовими центрами, а в останньому навіть спочатку розташувались губернські служби. Царський уряд видіяв кошти для закупівлі хліба, солі «нужденним». [17, 175 — 195]. В другій половині XVIII століття частина козаків і селян вишили на Слобожанщину в пошуках вільних земель. Стежка сюди була протоптана ще їхніми предками. Визначний український історик, дослідник Слобідської України Д.І. Багалій зазначав, що «...у 1676 році прийшли з Задніпрянщини українські переселенці — Поддубний та інші, оселили слободу біля Вольного, по їх проханню була обмежована орна земля й сінні покоси і усякі угоди на дикому полю поміж Охтирки, Богодухова ...на козацьких землях. Вільготи у відбутих їм дали на три роки, а також промислові вільготи, землі і усякі угоди їм одведені були усім укупі у помістя по 37, 5 десятин кожному. Окрім того, вони дістали сінокос униз по річці Ворсклі, ліс на будівлю і дрова» [18, 164].

Були й ті, кого організовано переселяли в Катеринославську губернію і Причорноморію. Так, з 1795 по 1811 рік було переселено з села Красіонівки 6 козацьких та одну дворянську родину (21 ревізьких душ) [15, 91, 96, 98 — 99]. Переселення продовжувалася і пізніше. Зокрема, в 1821 році з села було переселено в Причорноморію 12 козацьких родин (60 осіб), серед них і одинадцять осіб з родин Семена Петровича та Леонтія Петровича Піддубних. Що ж до прашурів Івана Максимовича Піддубного, то козак Олексій Федорович Піддубний їхати нікуди не збирався. Тут він укорінівся на віки-вічні. Господарював з старшим сином Григорієм Олексійовичем та його сім'єю, бо меншого Антона Олексійовича ще в 1804 році забрали в рекруті (з кожної родини в рекруті йшов другий син). З 1795 по 1811 рік в рекруті з села пішло 17 молодих козаків та три сини дворян поступили на військову службу [15, 93 — 99 зв.].

Цікаво, що майор М.С. Томара уникав направлення своїх селян у рекруті. Так, за цей час з його селян в рекруті пішло лише двоє — Чорнуцький Тимофій Петро-

вич та Олішевич Федір Дмитрович. Не було втікачів, як це траплялося раніше при його батькові та в навколоишніх селах. Наприклад, з містечка Чорнобай від поміщиця пана таємного радника Державної ради сенатора І.М. Неплюєва з 1797 по 1810 рік втекло 20 селян, віддано в рекрути, ратники та погоничі 38, подаровано поміщику Красовському 8 [19, 230 — 235].

Така була соціальна палітра села на початку XIX ст.

Селяни й козаки займались землеробством, скотарством, рідше чумацтвом. Сіяли жито, пшеницю, гречку, овес, ячмінь, просо, горох, а на підживленіх гноєм землях — коноплі. Частина земель використовувалась як громадське пасовище. Навколо села лісів не було, тому заможніші козаки та дворяні купували, або їм

РЕВИЗСКІ СКАЗКИ КОЗАКОВ С. КРАСЕНОВКИ (1811)

Фамилії	Лета	Выбыл	Лет на лицо
25. Петро Леонтьєвич Бардак Его дети: Ефим	63 В ратниках 20	Стрелок	79 44
Сыны Ефима: Максим ? Симон Евдоким Андрей			36 12 10 2 10
Сын Максима			
29. Алексей Федорович Поддубний Его дети: Василь Григорий Антон	41 18 14 11	Умер 1797 год Отдан в рекруты 1804 году	57 30
Сыны Григория: Павел Пантелеимон Денис	2		18 5 2
30. Фома Михайлович Заїка Брат Фомы Иван Его сын Гавриил	23	Отдан в рекруты 1806 года	33 7

«К сей сказке выборный села Красионовки козак Павел Йосифович сын Поддубний руко приложил. А вместо его неграмотного по его устному и рукоданному прошению (не разборчивая подпись).»

ДАЧО, Ф-402, оп. 2, спр. 3, арк. 96

дістались у спадшину площі лісу будівельного чи «на зруб» в селах понад Дніпром (Деньги, Богушево Слобідка), рідше в Білоусівці. Власницькі селяни відробляли панщину. У вільний від хліборобства час жінки займались рукоділлям, пряли і ткали, доглядали городи, на яких вирощували капусту, буряки, огірки, петрушку, пастернак, цибулю, часник, моркву, картоплю, гарбузи, дині і кавуни. Садів було мало [14, 208 — 209]. Вишні рясніли червоними китицями плодів біля всіх садів, а от яблуні, груші траплялися рідше. Шовковиця, смородина, калина, малина, порічки — то була велика смакота для дітей. Було багато жерделів (абрикосів), диких груш — їх сушили, варили узвари. В селі було чимало акацій (вони невибагливі, гарні, ошатні, а для бджіл, що водились в окремих господарів, коли цвіли акації, то була багата пожива). Цвіт акації виручав і людей у голодні роки. Подвір'я старих Піддубних і їх нащадків теж було обсаджене акаціями, бузиною, пищиковими. Біля деяких подвір'їв були кущі бузку білого, червоного, бузкового, «панського».

Ранньою весною луки квітували кульбабами, що надавали їм особливого сонячного забарвлення, влітку — білими ромашками, а обабіч степових доріг не можна було відірвати очей від милovidного пахучого горошку, сокирок, петрового бато-

га, з жита виглядали голубі волошки, під ноги стелилась степова берізка, спориш. Кажуть в народі, де спориші багато — там вода в криниці добра. Так воно й було. Мабуть, ця богатирська вода і чарівна природа надали богатирської сили не одному Піддубному. До цього часу біля подвір'я Піддубних збереглась старовинна криниця. Пригощаючи гостей джерельною водою, красенівчани і сьогодні пропонують гостям: «Покуштуйте водиці з богатирської криниці!».

А над всім цим високо в небі свою пісню заводив жайвір. Десь кувала зозуля, відлічуючи вік кожному, хто загадав. В степу виводила своїх діток перепілка, а пеперел, низько літаючи, попереджував своє степове сімейство про можливу небезпеку. Повітря чисте, прозоре, аж дзвенить. Гарно!

Богатирська криниця на місці, де була садиба батьків І.М. Піддубного (сучасний вигляд).

На початку XIX століття у Золотоніському повіті Полтавської губернії (утворена у 1802 році) було аж 36 ярмарків, більші з них у Богодухівці, Золотоноші та Драбові. Туди їздили ярмаркувати і пращури І.М. Піддубного [20, 48 — 54]. Адже «...с. Красионовка имеет положение в расстоянии от уездного города Золотоноши в 30 верстах, от волосного с. Богодуховка в 6 верстах находится при вершине р. Ирклей, впадающую у р. Днепр» [21, 60]. «В селе Богодуховке торги бывають по воскресным дням, а ярмарков в году 2: первая марта 25-го. Вторая октября 26-го». В повітовому місті Золотоноші торги були щонеділі і щопонеділка, а ярмарки 4 рази на рік «...первая в Светлуу неделю, вторая в Троицын день, третья сентября 8-го, четвёртая декабря 6-го». На них приїжджі купці продавали «красні товари», тут можна було купити й продати худобу, овець, дьоготь, сіль, рибу, тютюн, скло, залізо, виноградне вино, горілку, овес, сіно, різni дерев'яні вироби [14, 51 — 53].

...Йшов 1812 рік. Тим, хто був призваний у рекрути раніше та у 1812 — 1815 роках, випало воювати з французькими загарбниками. З Красіонівки на війну додатково було призвано 17 молодих козаків. З навколоишніх сіл ще більше. Так, з мі-

стечка Хрестителево на війну пішло 28 осіб, з Чорнобая 31 селянин власника титулярного радника Державної ради, кавалера і сенатора І.М. Неплюєва. Додатково з цього ж містечка у 1815 році було забрано в армію ще 18 кріпосних селян. Не всі повернулись з війни живими. Загинув менший син Олексія Федоровича Піддубного Павло. Щасливішою була доля Антона Олексійовича, який залишився живим і дослужився до вахмістра [22, 26, 35 — 172], [21, 26 — 43].

Війна та епідемія віспи, голод 1821 року дещо сповільнили ріст народно-населення краю. Особливо тяжкими були 1816, 1821 роки. Дворянин І. Острозький-Лохвицький у своєму щоденнику в 1821 р. писав: «Весна рання и сухая, от чего ржи весьма были худы и малорослы с мелкими колосьями,

«І.П. Котляревський формує в м. Горошині на Полтавщині 6-ий козачий полк». Художник В.П. Бакало, 1950 р.

а яринные от суши и ветров имели худые сходы, а равно и рост же. Скот упал в цене. Хлеб подорожал. Зимой четверть ржаного хлеба была от 10 до 15 рублей. Голод...» [23, 640].

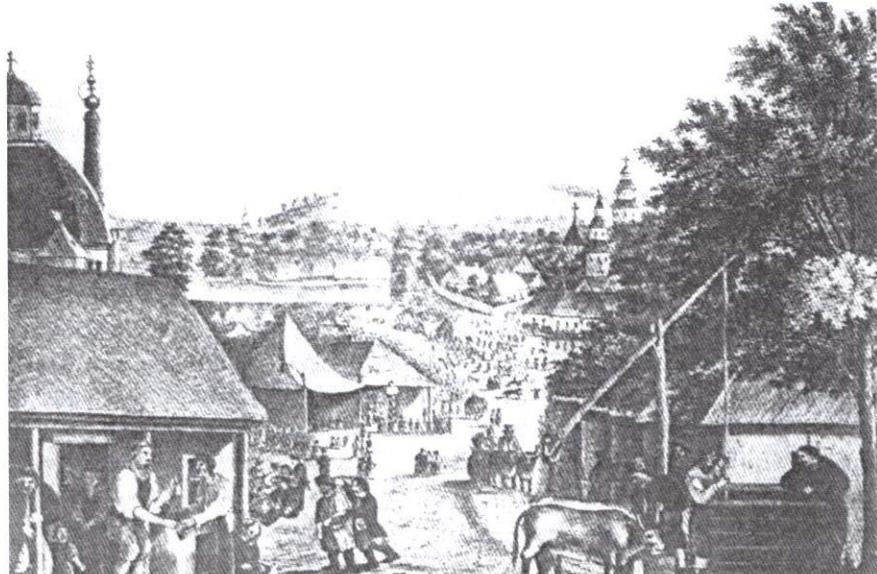
Та село вижило.

В «Кліровій відомості» Різдво-Богородицької церкви за 1826 рік зазначалась уже набагато більша кількість людей. «В приходе сей церкви владельцев — 8, казаков — 215, крестьян помісичих — 257». При ней мужского пола 480 детей, полагая по 4 детей с 120 дворов» [24, 1 — 4].

З матеріалів Золотоніського казначейства («Ревизские сказки» 1816, 1835, 1850, 1858 рр.) повністю вимальовується картина соціально-економічного розвитку села. За даними VIII ревізії 1835 року в селі проживало 10 дворянських родин (Кисілі, Кривоноси, Восколовичі, Кусюри), було 73 родини козацьких з населенням 398 осіб (це без врахування господарств різночинських та власницьких). Родини і козаків і дворян були багатодітними. В одному дворі жило по 2, 3, а то й по 4 покоління — батьки, діти, внуки, правнуки (часто кілька сімей разом). Кайдашева сім'я та й годі! Наприклад, в родині Олексія Федоровича Піддубного — праਪрадіда Івана

Максимовича та його дружини Наталії (померли в 1825 році) жив син Григорій Олексійович з дружиною Домінікою Демидівною з п'ятьма синами, двома дочками, невесткою та чотирма внуками. От така родина! [21, 28, 29].

З переліченого козацького дорослого чоловічого населення 67 чоловіків були «хлебопашці», а 24 — «поденщики». Точних даних про землеволодіння встановити важко, оскільки міри земель орних і сіножатей були різні: четверті, упруги, дні. І все ж порівняти землеволодіння землевласників можна. Біля переважної більшості дворів (садиб) були городи козаків (всього 199 упругів), а у полі — ділянки орної землі. У володінні дворян і козаків при с. Красіонівці було землі орної 446 днів і 2 упруги та біля с. Савинці Лубенського повіту — землі 18 днів. Кількість землі була

Сільський ярмарок першої половини XIX ст.

різною від 40 днів у козака Григорія Михайловича Цибенка та його сина Марка (єдиного грамотного на все село чоловіка, звичайно, крім священика) до 1 дня в більшості козацьких родин. А то навіть і менше. Частина козаків віддавала свою землю в заставу чи оренду.

Отож, за даними ревізії 1835 року з 58 козацьких дворів, які залишились в селі на час ревізії, «достатніх» було — 11, «недостатніх» — 7, «посередніх» — 17, бідних — 21, нічого не маючих — 2. В селі було 4 вітряки, 93 воли, 16 коней (сюди не врахована власність поміщиків). Але в одних були воли чи коні, а в інших — «ні кола, ні двора». Тому й виїхала частина бідних козацьких родин у «Чорноморі», а деято, можливо, аж на Кубань. Серед них і чимало родин Піддубних. Козацькі родини, не знайшовши тут бажаного щастя і втративши в 1816 році всі привілеї козаків, шукали тепер кращої долі в «Новоросії» [21, 22 — 33].

Ще гіршим було становище селян власницьких. Процес закріпачення пройшов остаточно ще на початку XIX ст. І хоча після відомих подій, пов'язаних з повстанням декабристів у 1825 році, та численних заворушень на місцях, 12 травня 1826 року Микола I видав Маніфест про обмеження влади поміщиків над селянами, в селі

практично нічого не змінилось. Селяни змушені були беззастережно виконувати панські примхи. Село залишалось бідним.

Хати були переважно глинобитні (ліпки), адже будівельного матеріалу в селі не було. Хто мав можливість, той купував плоші лісу в с. Деньги, Богушевій Слобідці, чи в Кропивні. Отож, за межами села козаки мали ще «леса строевого — 3 упруги, взруб — 16 упруг, лозового — 1 упруга, форостяного — 97 упругов». Тут заготовляли очерет і сіно [21, 1 — 34].

Дахи хат були вкриті соломою, рідше очеретом, який заготовляли в болотах на-вколишніх сіл (Богодухівка, Білоусівка, Чорнобай, Чевельча, Сазонівка). Краї по-двір'я були обнесені парканом, бідніші — дерев'яними латами, ще бідніші — лісою, сплетеною з лози, з перелазом. Але біля більшості садиб ніякої огорожі не було. Зате квітів було багато: мальви (рожі), красоля, півники (ірис), чорнобривці, не-чесана бариня, кручені паничі, майори, царська борідка і, звичайно, пижма та любисток. Вечірньої пори в селі стояли духмяні паході від нічної фіалки.

Село, ніби разки намиста, розкинулося обабіч річки Ірклій. Кожна хата дивилась своїми вікнами-зіницями на схід чи південь, рідше — на північ чи захід. В селі було декілька вигонів (толок, майданів). Вони були власністю всієї громади. Один — на Томарівці, другий — на Хрушівці, третій — на Булюківці.

Назви кутків села говорять про їх першожителів: селян поміщика Степана *Томари*, козака *Хруща*, козака Григорія Кононовича *Булюка*. Г. Булюк — це був найстаріший козак серед жителів села: у 1795 році йому було вже 72 роки, помер у 1804 році, залишивши по собі чотирьох синів. Два з них померли рано, а Костянтин та Микита продовжили цей незвичайний рід. Костянтин, як старший син, був хліборобом. Його син Михайло в час війни з Туреччиною у 1806 р. був відданий у «ратники». Учасник Вітчизняної війни 1812 року. Другому синові Федору судився недовгий вік. Його дітей Павла і Андрія виховав та виростив дід Костянтин та й помер у 1821 році. Син Микити Григоровича Кирило Микитович Булюк у 50-х роках мав уже велику сім'ю та дворянське звання [15, 98], [39, 20].

На Булюківці жили і пращури І.М. Піддубного. На подвір'ї більшості жителів села був тік, де молотили ціпами зерно, в багатших — ще й клуня чи стодола, поряд комора, сарай, де утримувалась худоба, якщо вона була.

Найкращою спорудою в селі була дерев'яна церква Різдва Пресвятої Богородиці, побудована на Булюківці ще в 1769 році. При ній пізніше було побудовано будинок церковнослужителів з городом. Церква мала декілька десятин орної землі і сіножатей. У 1826 році священиком був син колишнього священика, який закінчив Полтавську семінарію по класу риторика, Василь Павлович Петровський. Благочинний Золотоніського повіту вважав, що цей священик «имеет поведение хорошее, должностъ исправляет усердно» [24, 3 зв., 4].

Церква на той час була центром духовного життя, культури, просвіти, виховання прихожан і навіть охорони здоров'я. Хай буде відомо читачу, що ще в 1762 році прогресивний на той час лубенський полковник Іван Кулібка писав до Київського митрополита Арсенія Могилянського про те, щоб діти козаків навчались читанню і письму у приходських дячків, яким була б обіцяна особлива, по угоді з прихожанами plata, крім «ручного дохода» і, які б (дячки) священиками для інших справ не використовувались [25, 1 — 5]. Звичайно, не при всіх церквах тоді ще діяли приходські школи. Але час мандрівних вчителів пройшов,

і в 1827 році знову піднімалось питання про приходські училища, що створювались при церквах [26, 10]. Приходська школа діяла при Свято-Духівській церкві с. Богодухівка ще до 1833 року, священик цієї церкви Павло Дроздовський у 1833 році просив Благочинного Золотоніського повіту перевести приходську школу в приміщення новозбудованої Петро-Павлівської церкви [27, 33 — 35, 17]. Ймовірно, що при Різдво-Богородицькій церкві с. Красіонівка така приходська школа теж існувала. Навчання було періодичним, системи не мало. Влітку — не було коли за польовими роботами, до яких змалку залучались сільські діти, а взимку у великий морози у холодній церкві навчатись і вчити було неможливо. У 1832 році було проведено ремонт церкви. Зроблено дерев'яну дзвіницю, дешо поліпшили опалення [3, 63, 63 зв.]. Проте прицерковних приміщень до 1847 року при Різдво-Богородицькій церкві ніяких не було.

У 1842 році імператор Микола I розпорядився краще налагодити роботу приходських училищ. Міністерство державного майна мало дбати про приміщення, навчальні посібники, з середовища духовенства обирати наставників училиш для «сельского юношества». Цей циркуляр був надісланий і в Полтавську духовну консисторію, а та зобов'язала Золотоніське духовне правління дбати про відкриття додаткових класів при приходах. Священнослужителі кожного року звітували про виконання цього циркуляру. Проте рівень освіти населення залишався занадто низьким. Навіть частина церковнослужителів не мала освіти. У «Кліровій відомості» церкви с. Красіонівка читаємо: «...Пономарь Моисей, Иванов сын Малюта. Женат. 22 года. Не учился.» [24, 3 зв., 4]

Прихожани постійно одержували в церкві інформацію про події того періоду в країні і за її межами. Ось декілька прикладів. На богослужінні у 1799 році прихожани молились за успіх військових дій на Балканах, слухали донесення з Балкан генерал-фельдмаршала О.В. Суворова. Слухали уважно і красенівські прихожани, адже там, на далекій війні були їхні односельці: дворяни Яків Кирилович Кисіль, Корній Кирилович Кривонос, козак Микита Самійлович Перемет, Денис Петрович Піддубний [15, 92 — 99].

У 1829 році пройшли молитви по закінченню війни і заключення миру з Туреччиною. Молились «с усердием», адже багато односельців-рекрутів були там, на війні. [28, 7]. У 1820 році був узятий в рекруті чоловік Єфросинії Олексіївні Піддубної Каленик Гаврилович Патьоха (1799 р.н.). Пішов... та й не повернувся. Яка його рекрутська доля — невідомо. А в Єфросинії Олексіївні підростали сини Василь та Юхим (Піддубні) і дочка Єфросинія (Гурин) [21, 25 зв., 26].

З 1801 року указом Малоросійської Переяславської духовної консисторії і Синоду, а з 1828 року Золотоніським духовним правлінням було підвищено вимоги до ведення Метричних книг, де велись записи народжень (хрещень), смертей, одружень (вінчань). У «Кліровій книзі» Різдво-Богородицької церкви за 1847 рік священик Павло Семяновський зазначав, що Метричні книги цієї церкви велися ще з 1771 року, а «Сповіданні» — з 1770 р. [3, 63, 63 зв.]. Дуже прикро, що до нашого часу дійшли лише окремі з них, а вони ж велись шомісячно і щорічно. Цікаво, що в Метричних книгах вказувались і причини смертей, і вік померлих. Так, у 1842, 1848, 1854, 1855 роках кожен другий помер від холери, віспи чи кору, у 1856 р. — від «горячкі» — тифу. Найбільше помирали немовлят та дітей до 5 років. Ці хвороби переслідували жителів нашого краю і в попередні роки. З 1811 року були запро-

важені обов'язкові прививки від віспи. Священнослужителі і місцева влада зобов'язувались Золотоніським духовним правлінням вживати ряд обов'язкових запобіжних заходів [29, 47].

У 1833 році був указ Синоду про участь церкви у переписі населення, але відмінений у зв'язку з страшним неврожаєм 1833 — 1834 рр. і, як уже відзначалось, ревізії (переписи) були проведені в 1835 році. До речі, в указі імператора Миколи I Сенату про тимчасове припинення перепису говорилось і про припинення рекрутських наборів на 3 роки до 1837 року [30, 12 — 15].

У 40-х рр. XIX ст. продовжувався процес розмежування земель з метою наведення порядку в землекористуванні. Як зазначалось вище, міри земель орних і сі-

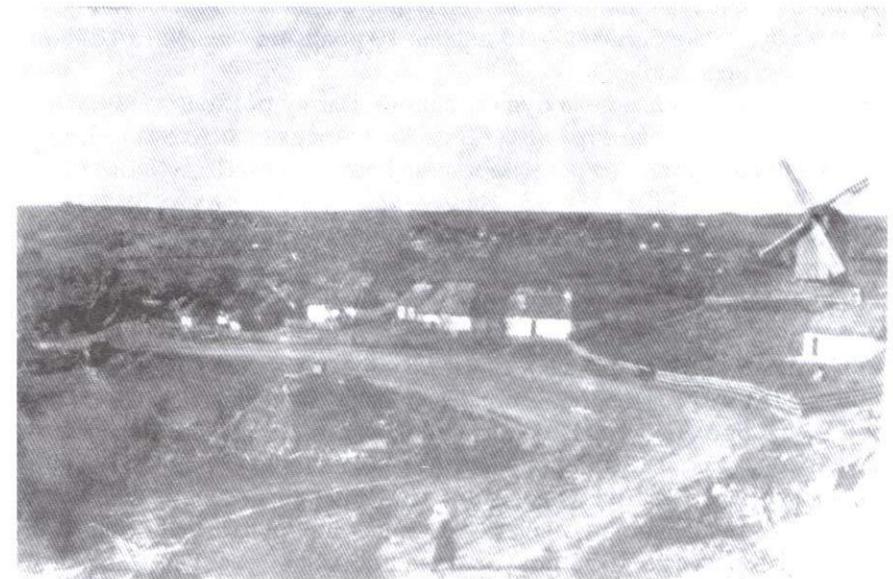
Обід у полі. Вид. Гранберга. Стокгольм.
«Україна в старій листівці». Альбом-каталог, Київ: Криниця, 2000.

ножатей визначались четвертями, упругами, днями, навіть копами, а заліснені землі — навіть довжиною окружної лінії їх межі, що не давало можливості встановити точно площу цих угідь. Межування — це був процес, що тривав десятиліттями, і сільською громадою спочатку та й пізніше сприймався з недовірою та побоюванням [31, 9]. І знову церква виступає роз'яснювачем цієї справи серед прихожан. Землемірам, що розмежовували ружні (церковні) землі, виплачували кошти за виконану роботу [32, 1 — 6]. Церква виступала ініціатором межування. У 1847 році, як зазначалось у «Кліровій відомості» при Різдво-Богородицькій церкві, було «...усадебной, пахотной и сенокосной земли 33 десятины назначеной, на которую землю имеется при церкви копия акта, а подлинник хранится в Полтавской Духовной Консистории...» [3, 63, 63 зв.].

Збирання пожертувань на благо бідних, «страждущих» і голодних, для дітей-сиріт було звичайною повсякденною і священною справою. У 1855 році було організовано збір пожертувань потерпілим при обороні Севастополя (здавали по «серебряннику», або хто скільки зміг) [33, 1 — 6]. Велику роль у зборі коштів відігравали церковні старости. Посада ця була встановлена при кожній церкві ще по

«Іменному указу» 26 лютого 1721 року. В його обов'язки входили продаж свічок, облік доходів і витрат церковних коштів. Вибиралася староста прихожанами з людей чесних і грамотних. Найдостойніші навіть нагороджувалися. Так, церковний староста с. Мойсинці Павло одержав таку нагороду від Переяславської духовної консисторії [34, 43].

Гостинність, милосердя, набожність, працьовитість були характерними рисами жителів села як, між іншим, і всіх українців. Шанобливе ставлення до старших, почуття власної гідності виховувалися в дітях з самого малку з батьківської колиски. Сім'ї хоч були численні, але дружні, працьовиті. Наші предки багато і тяжко працювали, але знаходили час для відпочинку і розваг.

Українське село середини XIX ст.

Молоді хлопці (парубки) та дівчата (дівки), пропрацювавши цілий день, і вночі не мали спочинку. Влітку сходились на толоці, і тут лунало стільки пісень, стільки жартів, а від танців земля «ходором ходила! Взимку збирались на «досвітки», дівчата шити-прясти, а парубки вирішували своїх чоловіків справи та придивлялись, яка ж із них та, що до серця припаде, берегине роду стане.

Придивлялись, вибирали, приглядались — щоб і до серця, і до роду, бо це ж на все життя. А коли вже вибір зроблено і дівчина дала згоду, тоді й старостів можна засилати. На таких досвітках і придивився Іван Антонович Піддубний до своєї майбутньої дружини — гарної, роботяшої, що краще від інших пряла, шила-вишивала, гарно співала і танцювала, козачки Наталочки — дочки Овечка Іллі.

А там і весілля. В кожнім селі є якісь його особливості, але церемонії вінчання і проведення власне весілля з боярами, дружками, свашками та дружками (поручителями) — це те, що було і є спільного в нашім краї.

Створювались нові сім'ї, підростали нові покоління. Щороку, якщо не було масових епідемій, кількість жителів села збільшувалася в середньому на 10, 20, а то й на 30 осіб за рахунок природного приросту (див. Додаток № 1). За 60 років на-

селення села подвоїлось, в 1847 році в селі вже проживало більше 1000 осіб. З них, як зазначалось у Кліровій книзі Різдво-Богородицької церкви:

«духовенство — 1, 1 двір, 4 чол., 4 жін. статі
військових — 11 дворів, 29 чол., 36 жін.
чиновників статських — 2 двори, 2 чол., 2 жін.
козаків — 50, 1 двір, 201 чол., 112 жін.
міщан — 1 двір, 7 чол., 9 жін.
селян — 61, 3 дворів, 259 чол., 260 жін.

А всього 126,5 дворів 502 чол., 523 жін.» [3, 63 зв.]

1847 рік стане пам'ятним для села ще й тим, що, як зазначалось раніше, в цей рік одружився дід Івана Максимовича Піддубного Іван Антонович Піддубний. Цей рік на весілля був дуже багатий — 15 весіль! 10 років, починаючи з 1837 року, стільки весіль село не знало!

Наступний 1848 рік для села був страшний. Влітку розходилась масова епідемія холери. Того року село втратило 86 своїх односельців. Але життя продовжувалось. Саме того страшного року народився батько І.М. Піддубного Максим Іванович. Як видали долі! [35, 51 — 63]. Як утвердження Добра над Злом.

У 1856 році після закінчення Кримської війни та після тифу, що охопив усю округу в 1855 році, село знову ожило: зіграли 20 весіль. Це, звичайно, не стільки, як у сусідньому селі Богодухівка, де повінчалось 57 подружніх пар, і все ж 20 для Красіонівки — це добре [36, 1023].

У 1858 році за 10-ою ревізією в селі уже нарахувалось 70 козацьких дворів (родин було набагато більше, бо на одному подвір'ї жило декілька сімей, як це було і раніше), в селі проживало 231 чоловіків-козаків та 255 жінок-козачок, а всього 486, це на 88 осіб більше 1835 року і на 73 — більше 1847 року [37, 110]. Частина козаків повернулась із Кримської війни. Цим даним варто вірити, адже опис дворів проводився спеціальною комісією особливо скрупульозно. Дані 10-ої ревізії порівнювалися з ревізією 1850 року, а вона робилася теж відповідально. У 1851 році для контролю за достовірністю проведення ревізії, що пройшла в 1850 році, була створена група уповноважених від жителів села, які дали підписку про відповідальність за приховання людей при перепису. Серед них, що засвідчували достовірність перепису, були шановані в селі козаки: Іван Восколович, Омелько Цибенко, Петро Данник, Пантелеїмон Бардак, Григорій Бардак, Тимофій Овечко, Міна Кривонос, Андрій Коляда, Наум Кисіль, Матвій Слюсаренко, Григорій Піддубний, Вакула Кривонос, Антон Положай, Герасим Гурин, Олексій Кривонос, Антон Кисіль. За них, неграмотних, «...руку приложил Емельян Кривонос». Документи ревізії підписав Білоусівський сільський староста Андрій Тимошенко [38, 19 — 24].

Підсумки ревізії 1858 року було зачитано на сільському сході головою сільського товариства Яковом Нарозняком, а «Ревізскую сказку» підписав волосний голова Афанасій Савісько.

У 1859 році на сповідь у Різдво-Богородицьку церкву прийшло вже 1164 особи, серед них перші сповідалися представники духовенства (4 особи), військові та їх сім'ї (21 особа), відставні солдати та їх домашні (35, серед них 6 солдатських вдов), 24 відпущених по квитках солдатів і їх домашніх, 9 дворян та їх домашніх (це сім'я покійного дворяніна М.Д. Косюри та дворяніна Кирила Микитовича Булюка), 449 козаків та козачок з дітьми, 17 міщан і 605 селян власницьких місцевих по-

міщиків полковника Дмитра Дарагана, генерала Дмитра Івановича Дарагана, поміщиці Марфи Михайлівни Дараган, спадкоємців губернського секретаря Михайла Косюри, загиблого на війні поручика Йосипа Косюри, вдови майора Меланії Антоненкової [39, 18 — 50].

Сповідались, просили у Всешишнього миру, спокою, благодаті. І ця благодать, як здалось спочатку селянам, прийшла.

Село вступало в новий період свого існування.

Йшов 1861 рік... Поразка Росії в Кримській війні (1853 — 1856 pp.) підірвала і без того слабкий економічний розвиток країни.

Кріпосницька система господарювання на селі призводила до занепаду сільського господарства. У селянській реформі були зацікавлені як селяни, які хотіли землі і волі, так і частина поміщиків, бо праця кріпосного селянина ставала все менш продуктивною.

І ось жадана реформа.

Основними документами селянської реформи були «Маніфест про відміну кріпосного права» від 19 лютого 1861 року і «Положення про селян, які виходили з кріпосної залежності» та ще 17 інших законодавчих актів. Селяни отримували особисту свободу, могли вільно розпоряджатись своїм майном. Поміщицька власність залишалася недоторканою, поміщики лише надавали селянам у постійне користування присадибні ділянки землі, звичайно, за викуп та наділ орної землі в полі. В нашому краї цей наділ становив 1, 8 дес. на ревізьку душу. До того часу, поки ці землі не будуть селянином викуплені, той залишався тимчасово зобов'язаним. Поки селянин не викупив землю, а користувався нею, він повинен був за кожну десяти-ну польового наділу відпрацювати 21 день в рік (з них 15 днів влітку).

У більшості красенівчан коштів викупити землю, на жаль, не було, тим більше, що ціна на неї була досить високою:

«до 1870 р. — 38 рублів/дес.,
1871 — 75 pp. — 46 рублів/дес.,
1876 — 80 pp. — 62 рублі/дес.,
1881 — 83 pp. — 104 рублі/дес.» [31, 181].

На допомогу бідному селянину приходила держава, яка сплачувала поміщикам викупні платежі, ніби надаючи довгостроковий кредит селянину на 49 років при досить високій процентній ставці. Ця земля обходилася селянину в тридорога, вона перевищувала ринкову у два, а то й у три рази. Найродючіші землі поміщики залишили собі. Уставні грамоти, що укладались між сільською громадою і поміщиком, викликали незадоволення (чекали одного, а одержали інше), але поступово село входило в новий ритм життя.

Тим часом в селі продовжувала працювати межувальна комісія, яка склала «Експлікацію к плану межової дачі с. Красіоновки с. д. Хрушевкої с хуторами». Ці матеріали є в фондах Золотоніського земства за 1867 — 1870 роки. Було вимежовано 10 відділків:

— «отрубъ х. Белущина — дворянки Надежды Михайловны Тарновской — 691д. 500 с. паши;

— участок общества крестьян с. Красіоновка вдовы майора Мелании Васильевны Антоненковой, крестьян Данилы Фёдорова Бардыка, дворянина Кирилла Никитина Булюка и пр. — 797 д. 508 с.;

- участок литер С — вдовы майора Веры Антоновны Шліттер — 905 д. 1752 с;
- участок литер Д — жены статского советника Пелагеи Александровны Белохопытовой — 348 д. 1660 с.;
- участок литер Е — вдовы майора Веры Антоновны Шліттер — 158 д. 850 с.
- участок литер У — жены штабс-капитана Софии Николаевны Леонтьевич 197 д. 795 с.;
- хутор Красионовка — жены генерал-майора Антонины Ивановны Дараган 401 д. 60 с.;
- хутор Капниста — жены коллежского советника Александры Алексеевны Капнист — 680 д. 1992 с.;

Всего	Усадеб	Выгонов	Пашни	Сенокосов	Итого	
					Удоб.	Неудоб.
отрубей	8					
Общинных	1					
Общинных	1					
	179/250	63/300	3508/1144	20/906	3771/200	11/4

«Секретарь Золотоношской земской управы докладывает, что им были направлены у волости документы:
Уставная грамота I Красионовского крестьянского общества
(имяние крепета Дмитрия Дарагана);
То же вдовы майора В.А. Шліттер;
То же имяние наследника поручика Н. Дарагана;
План уч.д. Хрушевки, вымежеванной из Красионовки;
План уч. обих смен с Красионовки»
[ДАЧО Ф-476, оп. 2, спр. 31, арк. 105, 82].

Примітка: у чисельнику — десятини, у знаменнику — сажні.

- хутор Дарагана — корнета Дмитрия Федоровича Дарагана — 125 д. 472 с.;
- д. Хрушевка — крестьяне — собственники этой деревни — 62 д. 2225 с. [40, 1, 2].

Дослідивши генеалогічне дерево роду поміщиків Дараганів і співставивши це з наведеною вище експлікацією межових дач, бачимо, що з 3508 десятин вимежованої орної землі більше половини належало цьому роду. Софія Миколаївна Леонтьович (1841 р.н.) — це дочка богодухівського поміщика гвардії капітана Миколи Михайловича Дарагана, Віра Антонівна Шліттер — дочка майора Антона Антоновича Дарагана та Ганни Михайлівни Томари. В листопаді 1855 р. вона одружилася зі штабс-ротмістром улановського полку Олександром Івановичем Шліттером (у селі її просто називали «Шліхтерка») [41, 14] [42, 13 зв. — 14].

Тому у «Ведомостях об оплате выкупной ссуды крестьянскими обществами Золотоношского уезда, 1.08.1866 — 1.01.1867 гг.», що були направлені у Золотоніське казначейство, насамперед, значились по с. Красіонівці поміщики Дмитро Дараган та Віра Шліттер [42, 19]. Землями при с. Іванівка володіла поміщиця дворянка Віра Ляхович (Ореховська) [43, 9 — 10].

В ході реформи виникли товариства козаків та селян-власників.

Їх у 1878 році в Золотоніському повіті було 380, серед них у Богодухівській волості — 16, в самій Богодухівці 5 селянських, 1 дворових і 1 козацьке, Головатівське селянське — 1, Іванівське селянське — 1, у Красенівці — 3 селянських та одне козацьке, Хрестителівське та Мар'янівське — по одному товариству селян-власників та Мар'янівське — козаків [44, 60 — 63]. Вони включали лише тих, хто мав земельні наділі на общинному полі.

У поземельній відомості с. Красіонівка з дачею Хрушівка, яку було складено Золотоніською повітовою управою у 70-х рр. XIX ст., знаходимо перелік 142 земельних наділів, з яких 60 було у володінні товариства козаків, і лише 24 у воло-

Дачі с. Красіонівка Золотоніського повіту.
ДАЧО, Ф-476, оп. 1, спр. 45, приблизно
1867 — 1916 рр.

Мапа 1897 року в частині Полтавської губернії. Живописная Россия, т.5. 1897. Москва.

дінні З товариств селян-власників [45]. Рештою володіли або їхні колишні власники, їх нащадки чи нові господарі (переважно дворяни і купці). Так у 1867 — 1870 рр. подвір'я і частина земель В.А. Шліттер стала власністю поміщика Йосипа Жуковського. Сад, гумно, вигін і дворище С.М. Леонтьович перейшли у володіння дворянина Йосипа Антоновича Балковського. Подвір'я, вигін Антоніни Іванівни Дараган перейшли у володіння богодухівського дворяніна купця Абеля [45].

Більшість селян землю орендували. Але й орендна ціна складала 6 — 8 рублів за десятину щорічно [31, 226]. Частина селян, які більш старанно, енергійно та підприємливо працювали, уже в перші пореформенні роки змогли стати повноправними селянами-власниками. Серед них Чернявський Пантелеймон та Поляков Іван з Іванівки, Нікітченко Іларіон Климентійович, Нікітченко Максим Климентійович, Кривоносова Ганна Григорівна, Саюн Ілько Федорович, Чорнуцький Сидір Трифонович, Кривонос Гнат Миколайович з Красіонівки. Придані ними ділянки землі були занадто малі, і все ж то була «своя земля» [43, 4 — 12].

Серед тих, що мали землю на общинному полі, дід Івана Максимовича Піддубного Піддубний Іван Антонович (він на общинному полі козаків мав наділ 2120 са-

жен), сестра І.А. Піддубного Параскева Антонівна з чоловіком Федором Максимовичем Бардиком мали землю в трьох місцях: свою — 2, 5 десятин, орендували ще у сусіда Восколовича Івана Пилиповича півдесятини та разом з племінником Петром Пантелеймоновичем Бардиком володіли ще однією десятиною. Братья Івана Антоновича та Параскеви Антонівни Євдоким Антонович та Олексій Антонович Піддубні і того менше (відповідно 1943 і 900 сажен). Ще один брат Григорій Антонович на общинному полі наділу взагалі не мав (жив за рахунок поденщины та заробітків). Інші Піддубні теж мали менше, як по десятині [45].

Не простим було життя діда Івана Антоновича та Наталії Іллівни, а в них підростало щонайменше десять дітей: уже відомі нам Максим, Афанасій, Федір, Єфроси-

Гулак В. Україна. Вид. Д. Маркова. Київ, 1900-ті роки.
«Україна в старій листівці». Альбом-каталог, Київ: Криниця, 2000).

нія та після 1859 року народилися ще Трифон, Никифор, Секлета, Євдокія, і (це ще не підтверджено) Ганна. Всі росли міцні, кремезні, працьовиті. Особливо радів Іван Антонович своєму старшому сину Максиму. Хлопець ріс здоровим, сильним, заповзятим до всякої справи. Одружився на славній дівчині-козачці з с. Богодухівка Ганні Данилівні Науменко.

Науменків у Богодухівці — хоч греблю гати: Данило Миколайович, Данило Васильович, Данило Якович, Данило Карпович — всіх не перелічiti.

Довго довелося досліджувати, якого ж Данила була Ганна. Адже в книзі Ю. Жукова «Іван Поддубний» читаємо, що дід І.М. Піддубного по матері прожив аж 125 років! Довелося дізнаватись про вік усіх Данилів. Виявилось, що жоден з них до такого віку, на жаль, не доживав. Карпо Миколайович Науменко — дід Ганни Данилівни по батькові — помер у віці 45 років у 1854 році, її батько — Данило Карпович, за даними, що є в Метричній книзі Свято-Духівської церкви, записаними священиком Іваном Базилевським, помер у віці 50 років [46, 82], [47]. Інші Науменки жили щонайбільше 70 — 80 років. Довгожителів серед Науменків не було. Прикро, але факт. Отже, 125-річний дід І.М. Піддубного — це просто гарна легенда.

Але повернемося до життя Ганни Данилівни — матері І.М. Піддубного. Народилася вона 10 грудня 1852 року в сім'ї козака Данила Карповича Науменка та його дружини Стефаниди Василівни, які побралися у 1850 році. Першим у них народився син Сава (1851 р.), потім Ганна (1852 р.), за нею Юліана (Уляна) 1854 року. У 1855 році в нашому краї спалахнула страшна епідемія холери. Смерть забирала цілі сім'ї. Того року помер дід Ганни Данилівни по матері — Василь Якович Науменко у віці 70 років, його брат Євстафій Якович — у 55 років; померла мама Стефанида Василівна та маленька Юліана. Жах охопив дитяче серце Ганнусі. Тато почорнів від горя [48, 71 — 73].

...А наступного року Данило Карпович одружився на козачці з Красіонівки Марії Іллівні Овечко. (Це була рідна сестра дружини Івана Антоновича

Запис у метричній книзі Свято-Духівської церкви с. Богодухівка від 11 грудня 1852 року про хрещення дочки Ганни, що народилася у сім'ї козака Данила Карповича Науменка та дружини його Степаниди Василівні 10 грудня 1852 року,

Ганна Данилівна Науменко — мати І.М. Піддубного.
ДАЧО, Ф-403, оп. 43, спр. 2, арк. 20, зв. 21.

Піддубного Наталії Іллівни, тобто тітка по мамі Максима Івановича Піддубного). Марія Іллівна сама виросла без рідної мами і знала, як тяжко без неї. Тому оточила теплом і увагою маленьких Ганнусю та Саву. Народились і свої діти. У 1857 році — Ірина. Івана Антоновича Піддубного запросили бути її хрещеним батьком. З того часу сім'ї Науменків та Піддубних стали не просто дружніми, а рідними. У 1859 році в сім'ї Науменків народився Яків, за ним Марія, Семен, Василь, Тихон.

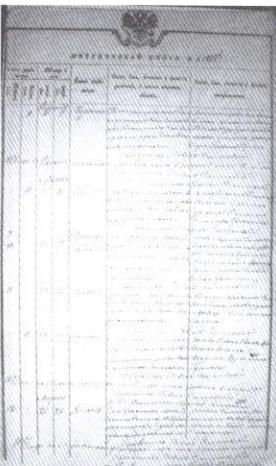
Максим Іванович не раз був у гостях у тітки Марії і не міг не звернути увагу на її падчерицю Ганнусю — тихе, мирне, привітне, лагідне дівча. А восени 1870 року і весілля зігралі. Іван Антонович був задоволений вибором сина, а Наталія Іллівна прийняла її, як рідну дочку. Великого приданого невістка в господу не принесла, але ж щастя не тільки в достатку, в багатстві, а насамперед, у любові та злагоді. А вона була у Піддубних до самої смерті.

Народили і виховали 4 синів і 3 дочек: Івана (1871 р.н.), Омелька, Микиту (роки життя невідомі), Мотрону (1877 р.н.), Митрофана (1884 р.н.), Марину (1882 р.н.), Євдокію (1888 р.н.). Свого первістка назвали Іваном (на честь діда).

Як і всі Піддубні, Іван відзначався надзвичайним здоров'ям. Священик Різдво-Богородицької церкви Павло Семяновський, перебуваючи у дружніх стосунках з родиною Івана Антоновича (на общинному полі навіть їх землі були поряд), та будучи ще й хрещеним батьком Максима Івановича, потурбувався, щоб дати початкову освіту Івану та іншим дітям Максима.

Максим Іванович співав у церковному хорі, а Іван часто брав участь у святочних церковних процесіях. Між іншим, Піддубні не лише дружили, а й заводили родинні стосунки з сім'ями священнослужителів.

Так, середній син Івана Антоновича Федір Іванович Піддубний — рідний дядько Івана Максимовича у 1876 році був одружений з дочкою Богодухівського свя-

Запис у метричній книзі Різдво-Богородицької церкви с. Красенівка про хрещення Мотрони Максимівні Піддубної, що народилася 26 березня 1877 року.

Це рідна сестра І.М. Піддубного. ДАЧО. Ф-931, оп. 1, спр. 995, л. 5.

Рідна сестра І.М. Піддубного Мотрона. 1910 р.

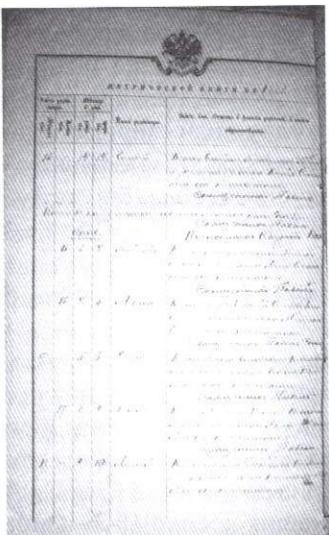
щника Леонтія Максимовича Дроздовського Оленою Леонтіївною. Сім'я Дроздовських була знана в Богодухівці і навколоїшніх хуторах та селах як добропорядна, благочестива.

Дід Олени Леонтіївни Максим Дроздовський був священиком Свято-Духівської церкви ще в 1816 році. Батько Леонтій Максимович, який став священиком у 1830 році після смерті батька, відремонтував приміщення старої церкви у 1833 — 1834 рр. За це його в селі шанували і нарекли почесним громадянином. Почесним громадянином села був і його син Василь Леонтійович Дроздовський, який, здобувши освіту в Полтавській духовній семінарії, спочатку був псаломщиком Різдво-Богородицької церкви в с. Малі Канівці, там був одружений, а коли став вдівцем, повернувся в Богодухівку в 1895 році. [49, 16 зв., 17], [50, 81].

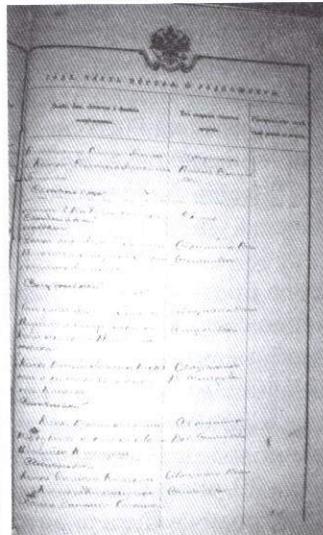
Дроздовські мали непогані статки, в них були дворові, серед них і сім'я Василя Івановича Піддубного (внук Гаврила Кіндратовича), добра садиба із садом і городом. У селі були ще Дроздовські: архієрей Лев Дроздовський, його син, священик Петро-Павлівської церкви Павло Дроздовський, який теж мав добру садибу і дворових людей [51, 25, 29 — 30].

З Дроздовськими у занадто щиріх і близьких стосунках перебували відомі і шановані люди села і волості. Так, полковник Микола Кіндратович Савіський був хрещеним батьком сина Леонтія Дроздовського Михайла. До речі, про рід Савіських читач уже знає, оскільки Марія Антонівна Піддубна була дружиною одного з них. Цей рід відомий ще з I пол XVIII ст. «Савойсько» — відоме як прізвище представників козацької старшини Лубенського, а згодом і Переяславського полку, нащадки їх жили в наших краях ще і в першій третині ХХ ст., більшість їх була розкуплена і виселена.

Федір Іванович Піддубний з Оленою Леонтіївною жили спочатку в Красіонівці, а згодом у Богодухівці, були прихожанами Свято-Духівської церкви.

Запис у Метричній книзі Різдво-Богородицької церкви 9 липня 1888 р. про народження 8 липня 1888 року молодшої сестри І.М. Піддубного. Євдокії Максимівні. ДАЧО. Ф-931, оп. 1, спр. 995, арк. 188.

У них народились: Ганна (1877 р.н.), Яків (1879 р.н.), Андрій (народився і помер у 1881р.), Марія (1885 р.н.), Андрій і Степанида (1888 р.н.), остання невдовзі померла. У 1894 році народився Григорій. Це був останній син щасливої родини. 28 грудня 1895 року скоропостижно від сухот померла дружина Федора Івановича Олена Леонтіївна. Тоді їй було лише 42 роки. Вся жіноча робота лягла на плечі старшої дочки Ганни. Як могла, допомагала няньчати малого Григорія його хрещена мати Раїса Іванівна Андрієвська (дружина місцевого священика) [52, 139 зв.].

Нелегко бути вдівцем. Але Федір Іванович кріпився. На різдвяні свята 1898 року віддав заміж старшу дочку — найліпшу помічницю в домі — Ганну за працьовитого, порядного односельця 25-річного Андрія Демидовича Лутченка. «Почесним свідком» на весіллі зі сторони нареченої були «личний почётний гражданин» Василь Леонтійович Дроздовський — брат покійної та мішанин Аристарх Васильович Мисюра (його дружина Ганна Леонтіївна була рідною сестрою померлої Олени Леонтіївни) [53, 51].

Після влаштування долі старшої дочки вдівець Федір Іванович вирішив і сам одружитись. Крім Якова інші дітки ще малі, та й самому ще й 45 немає... Порадився з

рідними померлої дружини, з дітками та й по закінченню роботи в полі після Покрови Пресвятої Богородиці у 1898 році одружився з Євдокією Семенівною Бугай. Вінчались в церкві як годиться, адже 25-річна Євдокія в шлюб вступала вперше [53, 56]. Вона була з небагатої, але працьовитої родини (земельні статки дещо більше 2 десятин). Сільські жіночки подейкували про Євдокію: «Отож, до Дмитра дівка хитра. А після Покрови молить: «Покрівонько, Покрівонько покрий мою голівоньку хоч тряпкою, хоч онучею, якби не бути дівкою вонючою».

А інші їм відповідали: «Нічого, що Федір Іванович старший, так гарний і здоровий ще нівроку, при достатку». А треті: «Ото достаток: землі жменя, а дітей пригороща». Всі розмови вщухли, бо побачили: живуть Піддубні душа в душу і дітки доглянуті.

А в Федора Івановича вже і внучата пішли. У 1898 році перед Покровою у сім'ї Лутченків народилася першенька — Ольга, на зелені свята 1900 року народилася Марійка, а через 2 роки — Якилина. Сім'я Лутченків збільшувалася майже кожного року. Того ж 1902 року на Різдвяні свята одружили старшого сина Якова Федоровича з дівчиною — міщенкою с. Красіонівки Марією Тимофіївною Овечко — хрещеницею дядька Григорія Антоновича Піддубного. Піддубні знову вже в якомусь коліні породичалися з Овечками, з'явились і нові свати — Саюни. Життя продовжувалось.

А от у старшого брата Афанасія Івановича Піддубного життя склалось більш рівно, але теж неспокійно.

Наслідуючи, мабуть, приклад діда Антона Олексійовича, Афанасій, будучи другим сином у сім'ї Івана Антоновича, був узятий в рекруті, коли сповнилось 20 літ. Дослужився до фельдфебеля. Повернувшись в рідне село гарним, бравим 32-річним красенем. Не одна молода дівчина задивлялась на хвацького фельдфебеля, але його серце приворожила 20-річна скромна та гарна дворяночка Євдокія Антонівна Юзефович. Родина Юзефовичів була знана в наших краях. Ще в «Описах Київського намісництва 70 — 80-х рр. XVIII ст.» зазначається: «в сотні Яготинской уезда Переяславского к селу Березанки есть имение сотника Юзефовича». А в 1814 році Благочинний Золотоніського повіту Полтавської єпархії дозволив католиціці Юзефовичевій прийняти православ'я [54, 3]. З того часу представники родини Юзефовичів не просто були істинними християнами православної віри, а й висвятились на священиків та інших церковнослужителів. Так от Антон Юзефович — батько Євдокії, що одружилась у 1880 році з Афанасієм Івановичем Піддубним, був псаломщиком. У нього, крім Євдокії, були ще Павло, Йосип і Ксенія. В селі його поважали за грамотність і благочестивість.

Спочатку молоде подружжя жило в Красіонівці, а згодом придбало невеличку садибу у Богодухівці. Землі мало — дітей багато. Про всіх знати не можемо (не всі Метричні книги збереглись Різдво-Богородицької, Петро-Павлівської та Свято-Духівської церков). З тих даних, що маємо, відомо про їх дітей: Антона (1880 р.н.), Филимина (1881 р.н., помер), Марину (1882 — 1884 рр.), Василя (1888 р.н.), Ганну (1890 — 1895 рр.), Павла (1889 — 1895 рр.), Григорія (1884 р.н., помер), Марію (1895 р.н.); за ще не підтвердженими даними був ще найменший Іван.

Особливо жахливим для Піддубних і Юзефовичів був 1895 рік. В жнівну пору розігралася страшна епідемія дифтериту, від якого померли у Афанасія Івановича і Євдокії Антонівні 6-річний Павло та 5-річна Ганнуся, племінник (син

Павла Антоновича Юзефовича) 6-річний Сергій, а взимку, як зазначалось вище, ще й невістка — дружина Федора Івановича Олена Леонтіївна. Ще не так давно в травні 1895 року вона з Максимом Климентійовичем Нікітченком кумувала у Афанасія Івановича і Євдокії Антонівні за Марією... Хоч би цій дитині був десь він і шасливий вік!

Поки що невідомо, як склалася доля братів Афанасія та Федора Піддубних в ХХ ст., де і як їх знайшла старість. Відомо лише, що під час перепису земельних угідь 1911 року ні в Красіонівці, ні в Богодухівці їх уже не було. З Краснодарського краю, зокрема з Армавіра (Росія), відгукуються їх нащадки, які пишуть, що були вони і на Уралі, і на Кубані, і невідомо їм, що ж привело їх предків у ті неблизькі від нас краї. Але все це при бажанні з часом встановити можна.

Був багатим на дітей і жив при певнім достатку ще один син Івана Антоновича — Трифон Іванович з дружиною Ганною Павлівною. Мали 3 дочок: Вассу, Веклу, Олександру, та 4 синів: Саву (помер рано), Павла, Конона і Микиту.

Всі вони народились один за одним у кінці XIX на початку ХХ століття. Трифон Іванович був досить веселою, енергійною людиною. Встигав і землю обробляти, орати, сіяти, урожай збирати, діляночки лісу аж в Кропивні мав. А ще був шедрим і простим, але таким, що знав собі ціну. Будучи тільки на декілька літ старшим своєго племінника Івана Максимовича, підтримував з ним ширі та дружні стосунки. Племіннику Митрофану Максимовичу перед весіллям відписав більше 8 десятин землі та десятину лісу в Кропивні. Саме з цієї дружної, веселої, працьовитої і співучої родини вийшов заслужений артист України актор Чернівецького драматичного театру ім. Ольги Кобилянської Андрій Васильович Піддубний — син Васси Трифонівни Піддубної, внук Трифона Івановича, а отже, племінник Івана Максимовича Піддубного. Отож великий рід Піддубних тепер крім засłużеного майстра спорту та засłużеного артиста РРФСР І.М. Піддубного має ще й засłużеного артиста України.

...Одружився вже й наймолодший син Никифор Іванович. З дружиною Олександрою Іванівною (Дорофіївною) спородили 3 синів: Гната, Саву та Івана, 3 дочок: Ефросинію, Хіврю та Христю.

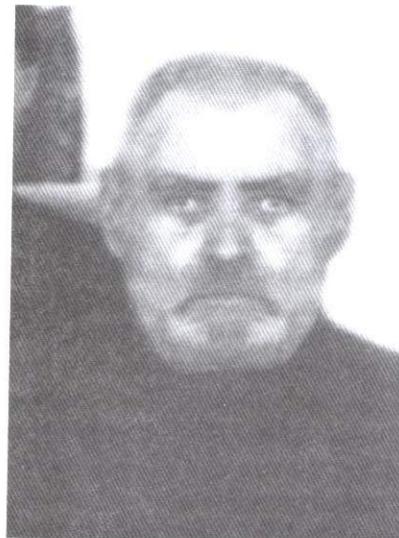
Вийшли заміж і дочки Івана Антоновича Піддубного Євдокія, Ефросинія, Секлета та Ганна.

Перша Євдокія — за тимчасово зобов'язаного селянина з Сазонівки Семена Наумовича Кукуріку, мали щонайменше 5 дітей: Ксенію та Пилипа (померли рано), Віру, Опистину та Миколу. Анастасія, за свідченням її внучки Гайворонської Явдохи Явтухівни, теж була одружена з селянином Прокопом Кукурікою з Сазонівки. Документально підтвердити це поки що не вдалося. Відомо, що Прокіп Іванович Кукуріка ще в 1878 році одружився на Анастасії Григорівні Саюновій. Проте все може бути. Скільки жінок помирали рано! Явдокія Явтухівна згадує, що її батьки Явтух Прокопович та Варвара Петрівна їздили в Таганрог до дядька Івана Максимовича. Вони гордились своїм родичем. Мама померла рано, і мала Явдоха жила певний час у Красіонівці у дядька Митрофана Максимовича Піддубного.

Ефросинія Іванівна одружилася з працьовитим козаком, добрим господарем Бардиком Петром Йосиповичем.

Дочка Секлета була найменша в сім'ї Піддубних. Її доля була непростою. Спочатку вийшла заміж у с. Білоусівку за козака, солдата Нерознака, у 27 років залишилася вдовою. У 1894 році одружилася вдруге з богодухівським козаком-вдівцем

Пилипом Юліановичем Гуриним. Поручителем на весіллі був її старший брат Федір Іванович Піддубний, що на той час жив у Богодухівці [55, 128]. Від цього шлюбу у 1895 році народилася Марія, у 1896 році — Мотроні (померла у 1898 р.), у 1898 році — Наталія. І до цього часу в с. Чорнобай живуть нашадки Марії Пилипівни Гурин (Піднебесної): двоюрідної сестри І.М. Піддубного: Катерина Григорівна Піддубна з сином Василем Івановичем Піддубним та його сім'єю, сім'ї Шепелів (с. Савківка) та Солоухів. Та недовгим був і другий шлюб. Невідомо, за яких обставин Секлета Іванівна знову залишилась вдовою і в 1901 році втретє вийшла заміж за запасного солдата (вдівця) Федора Семеновича Вернигору. Тоді їй виповнилося 34, а йому 37 років [56, 96]. Від цього шлюбу народились ще діти: Мотрони

Митрофан Максимович Піддубний —
рідний брат І.М. Піддубного.

Марія Пилипівна Гурин (Піднебесна),
двоюрідна сестра І.М. Піддубного
по тітці Секлеті Іванівні, 1935 р.

(1902 р.н.), Єлизавета, Катерина, Олена (1915 р.н.) та сини Михайло, Федір (1908 — 1944 рр.). І сьогодні нашадки Секлеті Іванівні живуть у Вернигорі, Франківці, м. Золотоноші, м. Москві.

Не підтверджена архівними документами ще одна дочка Івана Антоновича Ганна Іванівна, що одружилася з козаком знатного роду Цибенком (тепер — Циба) Левком Григоровичем. Вони мали (за достовірними даними) 3 дітей: Андрія, Федора, Катерину.

Великим був рід другого брата Івана Антоновича — Олексія Антоновича Піддубного. У нього народилися і виросли, крім Василя та Дарії, про яких нам відомо ще з «Коренів роду», Роман, Наум, Іван (дочок встановити поки що не вдалось), а внуків стільки, що важко порахувати. Тільки у Василя Олексійовича було більше 10 дітей: Секлета, Васса (Василіна), Кіндрат, Марина, Петро, Костянтин, Хрисанф, Домініка, Опанас, Олена і це ще, мабуть, не всі.

У Романа Олексійовича Піддубного відомо 4 дітей (Семен, Меланія, Сергій, Михайло). Внуків теж не порахувати. Лише у Меланії (Мелашки), що вийшла заміж за Чорнуцького Степана Маркіяновича, їх було більше 10.

у Наума Олексійовича були: Кузьма, Денис, Петро.

Багатим був рід Григорія Антоновича Піддубного, хоч одружився й пізно, та дітей і внуків у нього не менше, як і в інших братів. Лише в старшого Кирила що одружився з Єфросинією Андріївною Слюсаренко, було 10 дітей (4 сини і 6 дочки).

Мало що відомо за Євдокима Антоновича Піддубного. У нього з дружиною Євдокією Михайлівною було три сини: Михайло (1866 — 1880 рр.), Ясон (1877 р.н.) та син Іван Євдокимович — солдат запасу, жив у Богодухівці. Там померла у 1895 році його однорічна дочка Євдокія [52, 54].

Багато можна писати про родинне дерево інших Піддубних — нашадків старого козака Григорія Олексійовича Піддубного — рідного брата прадіда І.М. Піддуб-

Дочка Марії Пилипівни
Катерина Григорівна Піднебесна, 1942 р.

Чоловік Катерини Григорівни
Василь Іванович Піддубний, 1942 р.

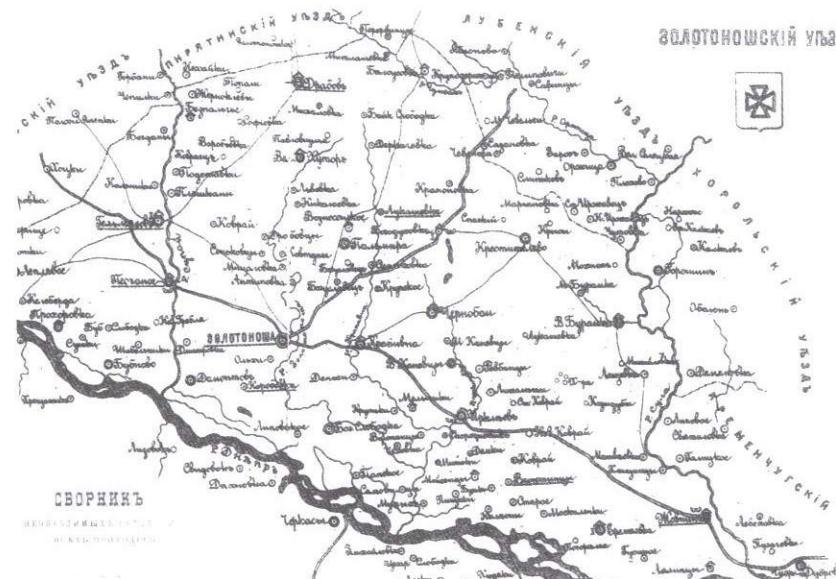
ного Антона Олексійовича. Дуже стрімко зростав цей рід. Родинне дерево роду досліджене. І для тих, хто шукає корені свого роду, ми додаємо до книги додаток «Генеалогічне дерево роду Піддубних».

Так зміцнювався і розширювався, вкорінявся рід Піддубних в наших краях в II половині XIX — I половині XX століття. Розвивався, незважаючи на скруту, нестатки, труднощі.

Село жило своїм напруженим, часто нужденним життям. Тяжка праця з раннього ранку до пізньої ночі виснажувала сили. Відсутність медичного обслуговування спричиняла велику смертність, особливо дітей.

Медичне обслуговування жителів Богодухівської волості та навколоїшніх сіл (їх було понад 30) здійснювала Богодухівська «лечебниця», що почала діяти в 1891 році. При ній була амбулаторія і аптека. Ця лікарня була першою на території нижнього Чорнобайського району. (Вереміївська лікарня була відкрита у 1892 році, Канівецька — у 1906, Мойсінська — у 1912, а Великобурімська — у 1914 році). Розміщувалась Богодухівська лікарня у невеликому дерев'яному будиночку, обмазаному глиною, під залізною покрівлею. Вона мала площа 160 кв. аршин (довжи-

на — 11 сажнів 2, 75 аршина, ширина 6 сажнів, висота 1 сажень 2, 75 аршина). Лікарня мала лише 15 чи 16 ліжок. І це на стільки людей! Тому на стаціонарне лікування потрапляли лише ті, які потребували операції. В час російсько-японської війни (1904 — 05 рр.) сюди привозили покалічених на Далекому Сході. У звіті Золотоніської земської управи за 1908 рік значиться, що завідуючою лікарні була М.Н. Мекленбурцева. За рік було проліковано 227 осіб, в тім числі з Красьонівки — 9, Іванівки — 2. Решта хворих медичної допомоги своєчасно не одержували. Народились немовлята — їх приймали «повитухи», хворіли діти і дорослі — лікувались, хто як міг і чим міг, тому й смертність була такою високою [57, 55, 58], [58, 9, 15, 16].

Карта Золотоніського повіту Полтавської губернії 1895 року.

Ось тільки окремі демографічні дані, здобуті автором цього нарису з церковних книг Різдво-Богородицької церкви с. Красіонівки (див. додаток ст. 65).

Особливо жахливі були 1880 і 1881 рр., коли в селі від дифтериту, сухот, золотухи вимириали всі діти в сім'ї.

Так козак Микита Пантелеймонович Піддубний у жовтні 1880 року поховав 3 синів від 2 до 5 років [59, 81].

Біда чатувала на селянина на кожному кроці. 1876 рік — посуха, великі вітри, погано вродили зернові, особливо пшениця. У 1882 році був великий недопід, який знову повторився в 1892 році. Тоді ранньою весною на заробітки в Таїврі виїздили десятки молодих людей. У ті роки виїзжив із рідного села в пошуках кращої долі і молодий козак Іван Максимович Піддубний за порадою свого товариша Петра Кота.

А село продовжувало жити своїми турботами. У 1895 році тут проживало уже 1587 осіб селян і козаків [60, 391]. Населення села зростало з кожним роком, а кількість придатної для землеробства землі залишалась незмінною.

За переписом 1900 року в селі Красіонівка нараховувалося 237 дворів, 210

домогосподарств, а населення складало 1732 особи. В с. Іванівка, проживало 200 осіб [61].

Як і в пореформенний період, в селі Красіонівці було одне козацьке товариство — 102 господарства, 125 дворів — всього 876 осіб, які мали 447 дес. 288 кв. сажень землі власної та 58 д. землі, купленої при сприянні Селянського банку.

Залишалось 3 селянських товариства:

1-е — колишніх селян поміщика Дарагана — 28 домогосподарств, 30 дворів — всього 219 осіб мали 82, 5 д. землі надільної та трохи більше 1 десятини власної;

2-е — колишніх селян поміщиці Шліттер — 47 домогосподарств, 52 двори — 373 особи мали 146 д. землі надільної та 3, 3 д. власної;

ОКРЕМІ ДЕМОГРАФІЧНІ ДАНІ ЗА 1877 — 1902 рр.

Роки	Народилось			Померло			В т.ч.	Приріст	Одружені
	Всього	чол.	жін.	Всього	чол.	жін.			
1877	74	42	32	34	18	16	16	+40	5 (не всі дані)
1878	65	37	28	40	22	18	28	+25	21
1880	71	37	34	57	41	16	48	+14	48
1881	67	29	38	72	36	36	50	-5	немає записів
1884	70	43	27	39	23	16	13	+31	13
1886	76	44	32	49	20	29	20	+27	13(без XII)
1888	72	40	32	44	22	22	30	+28	18(до XI)
1893	84	33	51	42	16	26	21	+42	12(до XII)
1894	86	48	38	67	35	32	21	+19	18
1895	82	46	36	50	25	25	30	+32	25
1898	72	39	33	65	28	37	38	+7	28
1899	97	56	41	60	36	24	37	+37	23
1901	60	27	33	60	30	30	24	-	12
1902	76	49	27	70	42	28	43	+6	?

3-е — колишніх селян поміщиці Леонтович — 33 домогосподарства, 30 дворів (3, а може й більше господарів не мали власного двору) — 264 особи мали 90 д. землі надільної та 5, 5 д. власної.

У с. Іванівці було 1 селянське товариство колишніх селян поміщиці Ляховичевої (Ореховської) — 25 домогосподарств, 28 дворів — всього 200 осіб мали 59,5 д. землі надільної та майже 7 д. власної [43, 9].

Малоземелля і безземелля змушувало селян займатись різними промислами і ремеслами. У Богодухівській волості були кравці, що шили свити, кожухи, чумарки, корсети; шевці — чоботи і черевики, були вишивальниці, в'язальниці, бондарі, столари, маляри, ковалі, покрівельники. Крім того, майже всі господарства займалися ткацтвом «для себе». У селі Мар'янівці був один ткач, що виготовляв гарусні коври вартістю по 10 — 15 рублів (на той час це немалі кошти), мав 4 чи 5 учениць — дівчаток. На місцевих ринках і ярмарках продавали полотно, рядовину, нитки. Ремеслом, як звичайно, займалися лише у вільний від хліборобства час [62].

В центрі села, як і раніше, була церква Різдва Пресвятої Богородиці, навколо неї садиба площею 960 сажнів. В своєму користуванні вона мала понад 33 десятин зе-

млі [63, 33]. Церква хоч була холодна, але в ній знаходилась бібліотека. В приході діяла церковно-приходська школа, що мала окрім приміщення, при ній була й квартира для псаломника. Священик Федот Григорович Сокальський (посвячений в священики ще в 1883 році, у Красьонівку прибув у 1902 році), псаломник Омелян Іванович Мінін (на цій посаді з 1893 року), церковний староста Арсеній Наумович Кисіль [64, 137] обслуговували і прихожан х. Слиньки, куди в 1898 році вийшла заміж сестра І.М. Піддубного Мотрони.

21 вересня кожного року в селі був храм. Кожна родина готувалася до нього, запрошуvalа гостей, чекала своїх рідних, що жили окремо вже від родини. Родина Максима Івановича та Ганни Данилівни Піддубних 1902 року чекала на храм своїх

Рідні сестри І.М. Піддубного (зліва направо): Марина, Євдокія, Мотрони, 1910 р.

дочок Мотрону та Марину, які вже були одружені і жили окремо: Мотрону з чоловіком Слиньком Андрієм Семеновичем на х. Слиньки, що за 2 — 3 км від Красьонівки, а Марина з чоловіком Маліченком Артемом Миколайовичем аж у Денисівці Лубенського повіту за 30 км від батьків. Дочки подарували старим Піддубним уже і перших онучат Ганну, Настусю та Степанка, а от сини не прибули на храм. Іван працював уже в Києві, у цирку Нікітініх за контрактом, Митрофан служив у гренадерському полку в самому Петербурзі...

Усі гуртом відвідали могилу дідуся Івана Антоновича (він помер 29 жовтня 1899 року у віці 78 років), пом'янули незлім — тихим словом і батька Ганни Данилівни Науменка Данила Карповича та матір Степаниду Василівну, яка померла вже дуже давно. Друга ж мама Марія Іллівна ще продовжувала жити в селі Богодухівці. Вона теж прийшла на храм... Пораділи тому, що всі інші живі-здорові, що вже підросла, набралась сили найменша в сім'ї Піддубних Євдокія (їй тоді було вже 14 років). Ще підліток, а вже вміє все діло робити: шити, прясти, ткати, хату білити, піч топити, їсти варити, корову доїти та й багато чого іншого, що в її роки вміли селянські діти.

Так жила сім'я Піддубних, так жили їх односельці в трудах безконечних, в рadoшах і горі.

Батько Максим Іванович Піддубний весь час добром, а іноді й лихим словом згадував старшого Івана: «І що то йому той цирк голову заморочив? Сидів би собі в теплій батьківській хаті, завів би господарство, одружився б, як інші людські діти, пішли б дітки... А то он і дівки, які на нього заглядались, уже заміж повиходили... А який же роботяший був. Тими лантухами з зерном, як подушками, грався. Шліхтерка (так в селі називали поміщицю Надію Дмитрівну Шліттер — дочку Дмитра Федоровича Дарагана, що і в Красьонівці, і в Богодухівці мав багато землі, того ще кропивнянського сотника Дарагана нашадок) і досі ним не

Запис про вінчання і шлюб сестри І.М. Піддубного Марини Максимівни з козаком с. Денисівки Артемієм Миколайовичем Маліченко 29 квітня 1901 року.
ДАЧО, Ф-931, оп. 1, спр. 1122, арк. 110.

нахвалиться. Чи косити, чи орати, чи солому скривувати. Так ні, пішов у світ широкий, казав на рік, а вже десять...

У 1902 році осінньої пори в селі з'явився «блудний син» та не сам, а з ніжною, тендітною і дуже сором'язливою акробаткою Марійкою (Іван називав її Марусею), якби батьки благословили...

Подивився Максим Іванович на цю тендітну паняночку, похитав головою: «Та воно ж таке мале, що й снопа не зв'яже, ні корови не прив'яже, ні попасе, ні видоїть». «І чого ти, Максиме, не знаючи людини, таке кажеш? — заперечила йому дружина, — Марієчко — голубонько, проходить до господи, будь як у себе вдома. У нас Марій повний рід: у дядька Афанасія — дочка Марія, теща Марія, у тітки Секлети — дочка Марія, у дядька Федора — внучка Марія, у мене мати Марія Іллівна. Тебе сам Бог нам послав...» Згодились старі, благословили. Та не судилося Івану Максимовичу піznати радість сімейного затишку, розбилась на сцені Марійка, виконуючи акробатичний трюк. Тепер аrena цирку для Івана стала вічним пекучим болем. Вирішив назавжди покінчти з цирком. Але доля розпорядилася інакше.

Санкт-Петербург... Париж... Поєдинок з улюбленим французької публіки 20-річним красенем Раулем ле Буше. Перша прикра невдача. Та не впав духом козак.

А в селі тільки й балачок було: наш Іван у Парижі. Ось і газету десь священик Федір Сокальський роздобув. Читає... Весь прицерковний майдан повний людей. Аякже! Тут половина села родичів! Дочитав... «Hi, — каже Максим Іванович, — не може бути, щоб якийсь француз, яких ще мій дід Антон Олексійович, царство йому небесне, бив, як шкідливих котів, та переміг Івана?!

Щось воно не так. Та Іван ще себе покаже!»

І скільки радошів та гордошів у старого було, коли дізнався, що Іван провчив француза. Та не просто провчив, а став чемпіоном! Це слово нове було в нашім краї,

Запис у метричній книзі Різдво-Богородицької церкви про народження і хрещення (13 — 14 грудня 1901 р.) дочки Мотрони Максимівни Слинько Анастасії — племінниці І.М. Піддубного.
ДАЧО, Ф-931, оп. 1, спр. 1122, арк. 105, зв. 106.

Запис у метричній книзі Різдво-Богородицької церкви про народження і хрещення (26 — 27 жовтня 1901 р.) сина Марини Максимівни Маліченко Степана — племінника І.М. Піддубного.
ДАЧО, Ф-931, оп. 1, спр. 1122, арк. 108.

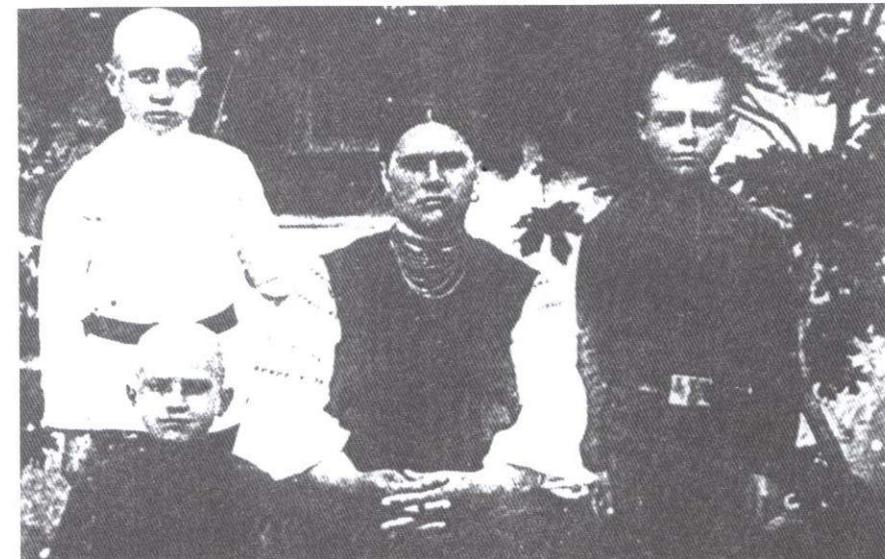
та до нього швидко звикли. Повторювалось воно і в 1906, і в 1907, і в 1908, і в 1909 роках. Та не раз в рік, а як коли й двічі.

Іван Максимович був уzenіті слави, а односельці та родичі його не могли нахвалитись своїм Іваном. Де ж то видано, щоб простий український козак та поклав на лопатки найсильніших мужів Європи! Хай знають наших! Менша сестра Євдокія, що вийшла заміж у Богодухівку за козака Степана Івановича Черін'ка, попросила Івана Максимовича бути хрещеним батьком її першенької дочки Марії. Згодився, хоч і зайнятий був, але приїхав у 1908 році, погостював, похрестив Марію, відвідав родичів.

Йшов час. Село збільшувалось, красивішало, огорталось садами, прикрашалося квітниками з рожі, мальви, півоній, любистку. Скільки раз воно приходило у снах тепер уже відомому на весь світ українському борцю Івану Максимовичу Піддубному. І не французькі парфуми лоскотали його душу, а незабутній аромат українського села, замішаний на васильках, руті-м'яті, любистку, чебреці. Це непереборне бажання відчути себе знову в сільській стихії і повернуло його на малу батьківщину в 1910 році. Тільки тепер уже не в Красьонівку, а в Богодухівку, де жили його дядьки, тітки і улюблена сестра Євдокія.

...Це вже були не ті села, які він залишив 18 років тому. Багато води спливло у степової річечі Ірклій, що починається в наших краях і голубою змійкою прямує до Дніпра-Славути.

Згідно Третього подвірно-господарського земського перепису у Полтавській губернії 1910 року с. Красьонівка з х. Приліпки нараховувала 280 господарств, з них корізьких 137, селянських 118, єврейських 3, інших 13, привілейованих (дворянських) 9. Населення складало 1767 чол., у їх володінні було 3442 десятини землі. [65, 1 — 10]. Було 2 парових млини, з них один у Балковського Йосипа, а другий з просорушкою у Бародинген (Бардзінген) Клеопатри Іванівни, що жила на хуторі Абеля (нині с. Комінтерн) і мала 505 десятин землі. (У селі її називали «Бессергенша»). У міщани-

Марина Максимівна Маліченко, рідна сестра І.М. Піддубного, з синами Степаном та Григорієм, (ім'я меншого невідоме). 1912 р., х. Заріг Лубенського повіту.

на Кублицького Дмитра була кузня і цегельний завод, у міщанина Константиновського Менделя Лесиковича була маслобійня і кінна просорушка [66, 31 — 35, 160]. Згідно карточок обліку і руху землі, які знаходились в Золотоніському земстві, в 1911 році встановлено, що в селі були й інші багатенькі землевласники. Серед них поміщиця Шліттер Надія Дмитрівна (мала більше 135 десятин), Балковський Йосип Антонович — 221 д., біля Іванівки брати Кучеренко Афанасій та Макар Івановичі мали по 90 д., Стрижак Семен Микитович — 80 д., Дерид Прокофій Васильович — 76 д., Симоненко Василь Степанович — 70 д. [67, 33 — 40, 134], [68, 84, 165]. Менше землі, але все ж при достатку жили працьовиті сім'ї Овечків.

Одружився вже й Митрофан Максимович Піддубний на заможній селянці з сусіднього села Круподеринці Катерині Іванівні. Разом з її землею та землею його батьків у молодого подружжя було понад 60 десятин землі [68, 9, 17, 62]. Землі вистачало, а от дітей Бог не послав. Хоча так сталося, що у Митрофана Максимовича була позашлюбна дочка Марія (1904 р.н.). Любив він дочку, а пізніше й внуків, допомагав, чим міг. І сьогодні в Казахстані та Росії (а дехто вже й у Німеччині), живе 50 нашадків Марії Митрофанівні.

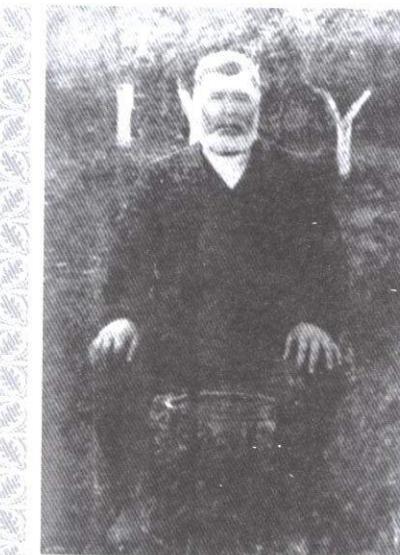
Були й інші старанні хлібороби, що мали по 40, 30 чи 20 десятин землі. Серед них брати Іван, Іларіон, Максим Климентійовичі Нікітченки («Вітяки»), брати Кривоноси Захарій та Гнат Миколайовичі, Макайденко Степан Олександрович (це сім'я зовиці Секлети Іванівни Піддубної (Вернигори), брати Грищенки Агафон і Яків Михайловичі з х. Васютинського [67, 34 — 142]. Цей хутір, що знаходився між Іванівкою та Красьонівкою, називався так тому, що колись заснував його дворянин Каспар Йосипович Васютинський (1823 — 1913 рр.) [69, 70].

Але більшість жителів села були бідними на землю. Підрахунки показують, що з описаних Золотоніською управою 230 землеволодінь з метою визначення їх доходності, 97 власників землі мали менше як по 1 десятині, 32 господарства — від 1

Козак Овечко Філон Мікитович (1873 р.н.)
з дружиною Тетяною (1881 р.н.).

Фотознімок 1910 р. (З сімейного альбому
внучки Лідії Никифорівни Піддубної).

Максим Іванович Піддубний — батько славного
богатиря І.М. Піддубного, 1910 р.

до 3 дес., 27 — від 3 до 5 дес., 22 — від 5 до 10 дес., 8 — від 10 до 20 дес., 2 — від 20 до 30 дес., 12 господарств — понад 30 десятин. 26 родин Піддубних та їх нащадків у межах красьонівських земель мали, не рахуючи Митрофана Максимовича, по 1 — 5 дес. землі. Лише у сім'ї сестри І.М. Піддубного Мотрони Максимівни (чоловік Слинсько Андрій Семенович) землі було 30 десятин, частина з яких була придбана, звичайно, з допомогою коштів Івана Максимовича Піддубного. Сам у душі хлібороб, він хотів, щоб заможними хліборобами були його рідні.

Батько Максим Іванович Піддубний у списках уже не значиться (можливо, до часу перепису помер, хоч деякі автори книг про Івана Максимовича Піддубного датою смерті його батька вважають 1913 рік). На його землі, ймовірно, господарював Митрофан Максимович, допомагаючи мамі Ганні Данилівні по господарству. У земельній відомості зазначається «За наследниками Максима Івановича Поддубного значиться 1д. 155с леса в Крапивне и 1910 с. в с. Богушовая Слободка» [68, 15].

У селі було 3 столярі, 1 коваль, 2 ткачі, 1 чоботар, 46 селян жили з поденщини, 17 — з «зажону» чужого хліба, 16 осіб — це були люди інтелігентної праці. Більше

100 господарств відпускало членів своїх родин на заробітки. Дехто з козаків мав по дві садиби. Козак Нікітченко Іван Климентійович, маючи 2 будинки, один здавав по найму по 30 рублів в рік [70, 23].

Це той козак з відомого в селі працьовитого роду братів Нікітченків, що прибули в село після реформи 1861 року з Єлисаветградщини. Він одружився у 1907 році на троюрідній сестрі І.М. Піддубного Олені Василівні (1885 р.н.), тому твердження деяких авторів книг про І.М. Піддубного, що Іван Максимович ще в ранній юності був закоханий в Оленку Вітячку не відповідають дійсності. Коли він поїхав з Петром Котом на південь України, Оленці було лише 6 чи 7 років. А Вітячкою її прозвали після заміжжя, тому що Нікітченків, а отже її чоловіка в селі прозивали

Мати І.М. Піддубного Ганна Данилівна
з дочками та внучками, 1914 р.

І.М. Піддубний. Таким його побачило рідне село у 1908 році.

«Вітяки» від слова «від так», яке Нікітченки часто вживали. Отже, раннє юнацьке кохання Івана Максимовича Піддубного — це ще загадка.

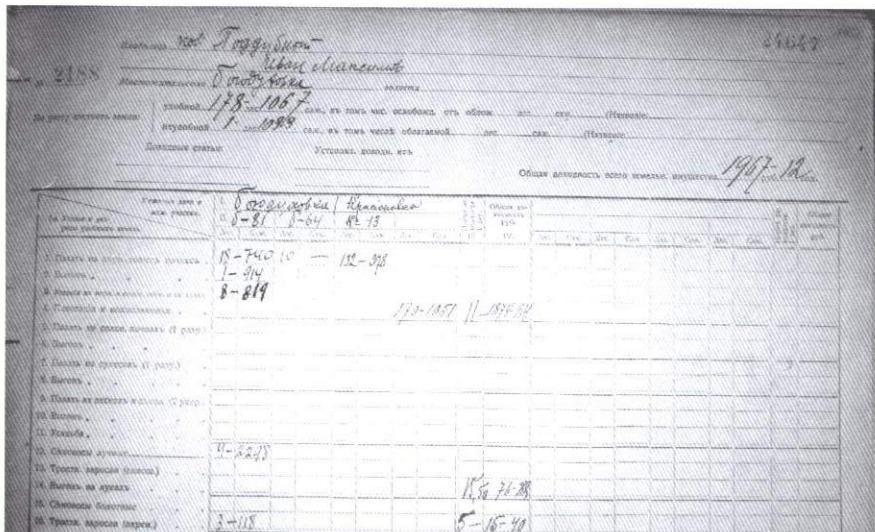
Але повернемось до оповіді про наші села, про їх людей, що дали богатирю таку неймовірну силу, хист та звитягу.

У селі діяла церковно-парафіяльна школа, яка у 1902 році була перетворена в земське училище, в якому працювало 3 вчителі та 1 законовчитель. Хоча зі звіту директора народних училищ Полтавської губернії від 4 квітня 1875 року управлінню Київського навчального округу значилось серед 37 земських училищ Золотоніського повіту і Красіонівське, засноване в 1872 році. Для його утримання земство, як писалось у звіті, виділяло в рік 75 рублів та сільська громада ще 50 рублів [71, 19 зв.]. Церковна школа в цьому звіті не значиться.

Проте в справах Золотоніської повітової училишної Ради за 1882 — 1891 рр. про таке училище даних немає. (Висновки зроблені автором на основі опрацювання фондів Золотоніської повітової училишної ради: Ф-473, оп.1 та Ф-478 оп.1)

І все ж за даними Третього подвірного перепису в 1910 році у селі з 822 чоловіків — 252 були грамотними, а от з 794 жінок грамотними були лише 24 [65, 1 — 10].

У 1915 році у Красьонівському училищі було уже 4 класи, де навчалось 114 дітей віком від 7 до 15 років. Дівчаток серед них було лише 36. Заняття в школі починалися з 6 жовтня і тривало до 1 квітня, тобто навчальний рік тривав 145 днів. Школа розташувалась у будинку місцевого поміщика Жуковського, який був приданий за кошти земства. Тут було 3 класних кімнати, просторі і високі, загальною площею 195 кв.м, а висотою 4 метри. В школі була їдельня, навколо школі приміщення — сад площею 777 кв.сажен, город — 1026 кв.сажен. В школі працювало 3 вчителі: Рустанович Віра Никифорівна, Безверха Людмила Феоктістівна, Магала Марія Василівна. Таким був стан освіти в нашему краї напередодні 1917 року [72, 203 — 205], [73, 51].

Дані про землеволодіння І.М. Піддубного за матеріалами «Статистические карточки по учету и исчислению общей доходности имущества» за 1911 рік.
ДАЧО, Ф-476, оп. 3, спр. 17, арк. 120 зв.

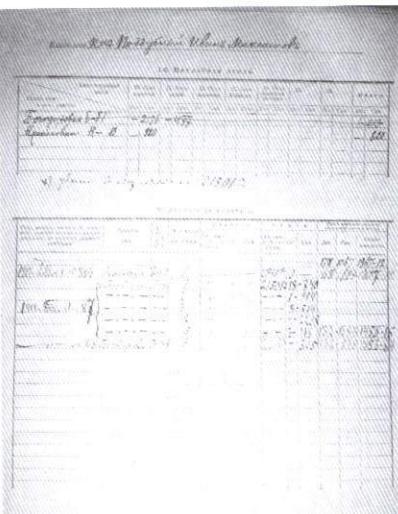
Навколо села Красіонівки в часи Століпінської реформи, а деякі ще раніше, виникло багато хуторів: Куплевате (Булаківщина) — 85 жителів, х. Ляпкалів — 11 чоловік, х. Надвірного — 38 чол., х. Слинки — 18 господарств (139 чол. разом з найманими робітниками), х. Стороженків — 45 чол., х. Терещенків — 30 чол., х. Приліпки та багато інших. Крім того були окремі невеличкі хутори на узільніх землях Богодухівської волості: всього 221 з населенням 1334 чол. Найбільші з них хутори: Поділ, Роздол, Новоспаський, Мишкевича, Івахновщина, Зеленого, Гребенники, Головатівка, Водяники, Козацький, Петраші, Шишковича, Грихнівка (тепер Рихнівка), Савківка — один з найбільших хуторів, який став невдовзі селом [65, 1 — 10].

Великим і багатонаселеним було волосне село Богодухівка, в якому поселився І.М. Піддубний зі своєю дружиною Антоніною Миколаївною Квітко-Фоменко (в селі її чомусь називали Ніна Миколаївна) — акторкою якоїсь любительської трупи, гастрою на вроду, але гонористою і пихатою.

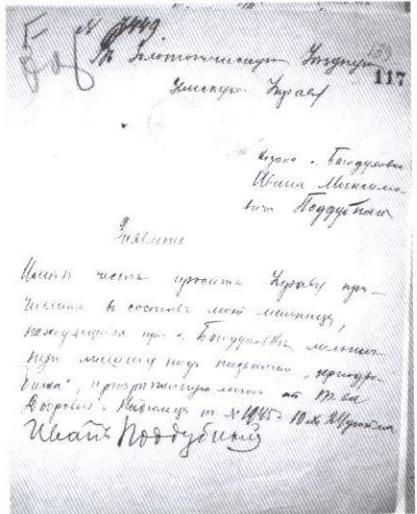
Село нараховувало 799 господарств, з них козацьких 415, селянських — 308, єврейських — 36, інших — 20, привілейованих — 20, тут проживало 4831 чол.

У володінні жителів Богодухівки було 6858 дес. землі [65, 1 — 10]. У місцевого батья Генріха Івановича Абеля був винокурний завод. У його брата Рудольфа Івановича Абеля — маслобійня, винокурня, вітряк, паровий млин простого помелу, просорушка. Крім того, цей дворянин мав 9 житлових будинків, які здавав у найм з оплатою від 50 до 160 рублів у рік. В селі була кузня на один горн у володінні Бондаря Василя Кириловича. Волошин Данило Андрійович мав кінну просорушку [66, 1, 35, 150, 151], [70, 1].

За поземельним переписом земельних угідь 1911 року з переписаних 932 господарств с. Богодухівки майже кожне друге було бідне. 291 власник мав до однієї дес. землі, 157 до 3 дес., 75 — до 5 дес., 350 — до 10 дес., 45 — до 20

Статистична карточка про землеволодіння І.М. Піддубного в с.с. Богодухівці за 1911 рік.
ДАЧО, Ф-476, оп. 3, спр. 17, арк. 120.

Заява І.М. Піддубного датована
12 грудня 1916 р.
ДАЧО, Ф-476, оп. 2, спр. 32.

дес., 2 — до 30 дес., більше 30 десятин мало 4 богодухівці. Крім них, були за надто багаті люди. Найбагатшими в селі були купці Абелі (громадяни прусського походження). У володінні Абеля Генріха Івановича було 606 д. 1278 с., у нащадків Рудольфа Генріховича Абеля (їх було більше 10) — 1001 д., 177 с. у Богодухівці та 278 десятин у Пішаній. Козак Кисіль Дмитро Арсенович мав 373 д. 1812 с. у Богодухівці і Красіонівці. Брати Красюки Федір і Юхим Григоровичі мали 81 десятину, Шишкович Пантелеймон Григорович та його син Омелян — по 54 десятини. Тиховський Іван Герасимович з х. Новоспаського мав 293 д. 1210 с., а Косяченко Євстафій Гаврилович з х. Шишківка мав майже 301 десятину [74, 1, 136, 140], [75, 135].

Всі землі навколо села були розорані, доглянуті. У повіті вони вважались найродючішими. Ще у 1867 році Київська узільнена контора купила Чорнобаївське урочище в кількості 8019 десятин. У 1871 році розбила його на 12 окремих дільниць, щоб здати в оренду. Хто мав гроши, той орендував ці землі, а згодом міг і викупити це села Франківка, Нове Життя, Тарасівка.

Діяло Богодухівське земське трикомплектне училище, в якому навчалось 235 учнів. Воно мало давню історію. Розпочало свою діяльність як приходське ще в 1846 році. Було одне з найдавніших у нашому краї: раніше від нього виникли училища у с. Жовнине та с. Вереміївці [71, 19 зв.]. Щороку його закінчували по 10 — 15 осіб, були серед них і дівчатка. Учні були переважно з козацьких, дворянських, іноді — з селянських родин. З 1866 року це училище стало земським. Ним опікувалась Золотоніська повітова учительська рада, що була створена по «Положенню о начальних народних училищах» від 18 липня 1864 року. Це училище у 1887 році закінчив майбутній зять Федора Івановича Піддубного Андрій Демидович Лутченко [77, 9 зв.].

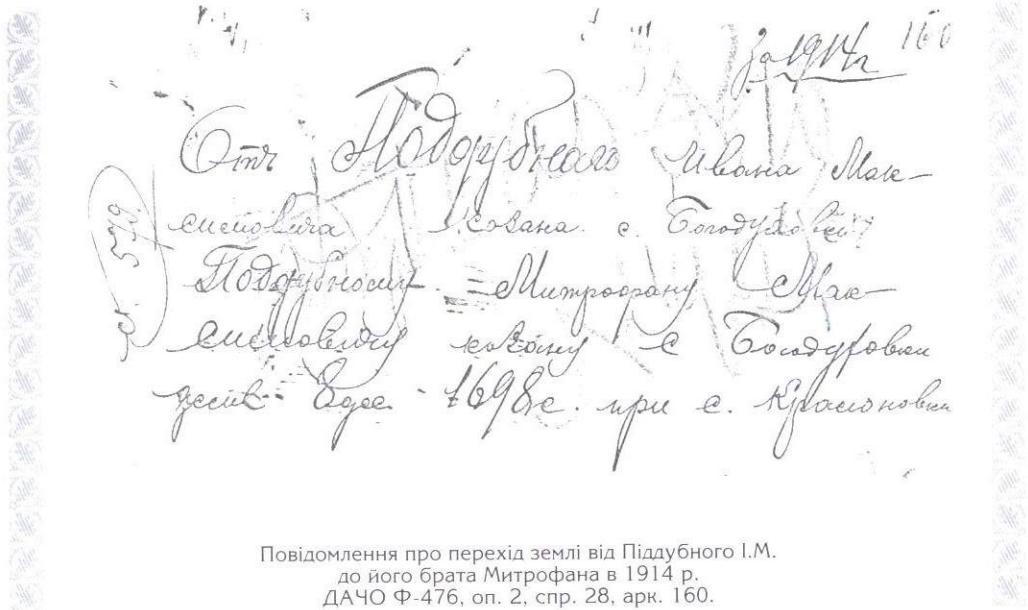
№ по рядку.	№ відп. відмін.	ОТЪ КОГО (фамілія, ім'я, отчесство і званіє, а також відомості по місцох居stvству).		КОМУ (фамілія, ім'я, отчесство і званіє, а також по- дробне узначення місцох居stvства).		Землі.		Доход- ність.	
		1	2	3	4	5	6	7	8
304	3042188	коз. Піддубний	Іван Максимович	коз. Слинський Андрій	10	-	III	-	
		Іван Максимович	с. Богодухівка	Селянський в Бого- духівці № 23702					
Місцох居stv- дені землі (меж, дача, літера участка, № по плану).	По якому до- кументу про- водиться перечислені землі.	Посль перечислення состоїть:		Постановленія		У продавця			
		У продавця	У покупника	У кінадній Земській Управі.		Землі.	Доходність	Землі.	Доходність
		Дес.	Саж.	Руб.	К.	Дес.	Саж.	Руб.	К.
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
10	10	108	107	105	12	10	-	III	-
10-64 одн.	по	Все. № 87-1913							

У 1917 році І.М. Піддубний передав у володіння зятя Слинського Андрія Семеновича 10 десятин землі. ДАЧО Ф-476, оп. 2, спр. 154, арк. 52 зв., 53.

У 1910 році Богодухівська громада розпочала збір коштів на побудову школи на території 26-ої оброчної статті — тепер це с. Франківка. Уже надійшли і перші кошти від завідувача маєтностями Селянського Поземельного Банку Г. Вітковського (149 руб.) та чорнобайського священика Богаєвського (46 руб.) — всього 195 рублів [78, 4].

Як і раніше, в селі працювала лікарня, дві православні церкви (Свято-Духівська церква, приміщення якої було побудовано ще в 1754 році стараннями козаків Степана та Григорія Красіонів, відремонтована і пофарбована в 1833 — 34 рр. завдяки особливим старанням священика Леонія Дроздовського (тесть Федора Івановича Піддубного). При церкві було спочатку 10, а потім 33 десятини землі, дзвіниця, сторожка, бібліотека, діяла церковно-парафіяльна школа. Прихожанами церкви були частина жителів с. Богодухівки, жителі с. Головатівки та с. Іванівки — всього 3204 особи. Священиком був Олександр Федорович Юрченко, псаломщики: Леонід Андрійович Яновський та Григорій Афонович Слюсар, пономар Микола Павлович Андріївський (між іншим, Андріївських серед церковнослужителів у Полтавській єпархії в 1902 році було 53 особи).

Петро-Павлівська церква була побудована в 1772 р. (в деяких документах 1784 р.) поміщиком Петром Дараганом, відремонтована у 1832 році за кошти його сина, надвірного радника Михайла Дарагана. Тоді вже вона мала кам'яний фундамент. В приході цієї церкви, крім жителів Богодухівки, були ще жителі с. Савківка та х. Петраші — всього 2672 віруючих. Церква мала бібліотеку, в її приході була жіноча школа грамоти і земська школа, церковно-приходське «попечительство». Його попечителем був священик з Чорнобай Василь Романич (батько відомого українського актора Бориса Васильовича Романичного). У 1912 році священиком Петро-Павлівської церкви був Гаврило Романович Максименко, псаломщик Степан Дмитрович Яременко, церковний староста Яків

Повідомлення про перехід землі від Піддубного І.М.
до його брата Митрофана в 1914 р.
ДАЧО Ф-476, оп. 2, спр. 28, арк. 160.

Григорович Хоруженко [79, 18]. Цю церкву часто відвідував Іван Максимович Піддубний з дружиною Антоніною та сім'єю сестри Євдокії Максимівни, що виїшла заміж за Богодухівського козака Степана Івановича Черінька. Батьки чоловіка Іван Федорович та Марія Григорівна (між іншим, вона з роду Красіонів) не могли нахвалитись своєю роботяшою невісткою, а до Івана Максимовича ставились з благоговінням. Ще б пак! Такого родича Господь послав — чемпіона!

Через Богодухівку повз Іванівку і Красіонівку проходила дорога губернського значення з Золотоноші на Лубни і друга — через Богодухівку — Хрестителево — Малу Бурімку — Велику Бурімку — повітового значення, інша дорога Золотоноша — Богодухівка — Чорнобай — Малі і Великі Канівці — Ревбинці — Іркліїв сполучала село з давніми придніпровськими селами. Тут 2 рази на рік відбувались великі ярмарки, на які з'їжджалися люди не лише з навколишніх сіл, а й здалеку.

Саме це село облюбував Іван Максимович Піддубний для свого нового хліборобського життя. Побудував (чи купив) 3 будинки, 1 будинок з лавкою, посадив сад [80, 90], придбав 2 вальцових парових млини з двигунами внутрішнього згорання. Одного встановив у Богодухівці, при ньому мав ще просорушку і кузню, а другого

го — в Оржиці. 12 грудня 1916 року Іван Максимович просив Золотоніську земську управу «Причислить в состав моєй мельниці, находящейся при с. Богодуховка, мельничную машину под названием «Зернодробилка», приобретенную мною от общества Добровых и Надгольц за № 1945 10x24 дюйма» [81, 139]. Купив до двохсот десятин землі, частину на богодухівському полі, а 134 дес. біля Красьонівки (Ця земля, до речі, раніше належила поміщиці Н.Д. Шліттер, у якої батракував у юності І.М. Піддубний). Там, де була земля його батьків та брата, зробив ставок на Булюківці (у Красьонівці його називають чомусь «Оленчиним»). Отож, кошти, зароблені борцем на чемпіонатах світу, як бачимо, не пішли на вітер. [74, 120] Йому й тут, у рідному краї, хотілось показати себе як знаючого і вмілого господаря, якому все

Дані Золотоніської повітової управи про продаж 4 будинків, вальцьового млина з просорушкою і кузнею, землі І.М. Піддубним, 1918 р.
Ф.476, оп. 2, спр. 175, арк. 89, зв. 90; 18 зв.19.

під силу. А, можливо, ще й хотів довести колишнім своїм визискувачам Абелям, Шліттерам, Жуковським, що не тільки їм дано Богом господарювати. Батько Максим Іванович радів зі всього цього, а менший брат Митрофан допомагав, чим міг. Він навіть був управителем млина в Оржиці. Іван Максимович не забув і свою меншу сестру Євдокію, допоміг їй купити на полі під Чорнобаєм 8, 5 дес. землі.

Пожив декілька років, погосподарював... та не витримала, мабуть, душа чемпіона, що звик одержувати перемогу за перемогою, сільської конкуренції з місцевими досвідченими землевласниками. А в Богодухіві були такі.

Зі звіту про Третю виставку-ринок насіння 14 — 21 жовтня 1912 року, проведену сільгоспвідділом Полтавської губернської земської управи, дізнаємося, що Золотоніський повіт на ній був представлений трьома господарствами, серед яких господарство Генріха Францовича Страуха (він був опікуном над майном і «личністю малолетніх дітей умершого купца Рудольфа Генріховича Абеля» [82, 183] і орендував його землі, що знаходилися при х. Приліпки (274 дес. землі). Орендатор притримувався передових, як на той час, технологій, запровадив 5-пільну сівозміну, щороку удобрював кожне п'яте поле, проводив якісний обробіток землі, посів,

догляд за посівами. Тому й врожаї зернових і овочевих культур були високі. Золотої медалі за відмінну якість насіння були удостоєні: просо Бланжеве, урожайність 152 пуди з десятини, яра пшениця «Полтавка» (урожайність 93 пуди), картопля «Вітте» (насіння закуплене у Варшаві) — урожайність 1720 пудів, «Вольтман» теж з Варшави — урожайність 1935 пудів, «Сілезія» — урожайність 1720 пудів, «Ріхтер» (завезений з Поділля) — урожайність 1580 пудів.

— Малої Срібної медалі було удостоєне насіння озимої пшениці «Красноколоска» — урожайність 148 пудів, ячмінь «Дворядний» — урожайність 124 пуди.

Бронзової медалі було удостоєне зерно озимого жита «Пробштейнське» — урожайність 178 пудів з десятини.

Євдокія Максимівна Піддубна —
молодша сестра І.М. Піддубного.

Степан Іванович Черінько —
чоловік Євдокії Максимівни.

Таких успіхів у хліборобській справі І.М. Піддубний, звичайно, не досягав. Це дещо пригнічувало його.

...А, можливо, аrena цирку знову покликала до себе. Іван Максимович все частіше почав відвідувати Золотоніський цирк, спочатку як глядач, а далі не витримав. Брав участь у борцівських змаганнях у Полтаві, Смілі, Золотоноші. Почав прода- вати, дарувати своє рухоме і нерухоме майно.

У червні 1915 року він відписав брату Митрофану 8 дес. 1698 с. землі при с. Красьонівці, в 1917 р. — зятю Слинькові Андрію Семеновичу (чоловік його сестри Мотрони — 10 десятин). У 1918 році було оформлено офіційно продаж землі міщенам з Золотоноші Зархину Мойсею Йосиповичу та Рабиновичу Янкелю Йосиповичу — 35 дес. 2184 с. землі доходністю 399 р. 40 коп. та їх сестрі Могилевській Голді Йосипівні — 305 сажен. Після цього в І.М. Піддубного залишалось ще 132 дес. 978 с. у Красьонівці в полі К-13 [80, 18 — 21, 57].

Була продана і нерухомість: «Дом с лавкой доходностью 32 р. 15 коп. Могилевской Голде Иосифовне, 3 дома, доходностью 114 р. 48 коп. Рабиновичу Янкелю Иосифовичу и тому же Рабиновичу Янкелю Иосифовичу и Зархину Мой-

цею Йосифовичу вальцевую мельницу, при ней просорушка и кузня доходностью 914 р. 70 коп».

Зархини і Рабиновичі, скупивши землю і нерухомість, не лише у Піддубного І.М., а й у інших Богодухівчан, стали одними з найбільших власників у селі. Загальна прибутковість їх майна у 1918 році склала 5085 р. 85 коп [80, 90]. Та цим вони не скористались.

1919 рік для батьківщини Піддубного був дуже складним. Навесні 1919 року при удільних хуторах Богодухівської волості виникла артіль з окремих дворів-хуторів, осаджених на землях удільного відомства. Газета Полтавського губвиконкому «Вісті» 27 квітня 1919 року писала: «...озимі посіви проведено агротехнічним спосо-

Весільна фотографія хрещениці І.М. Піддубного, його племінниці Марії Степанівни.

бом. В артіль увійшли також наймити. Організовано громадське харчування. За допомогою волосного та сільського ревкомів артіль дісталася провіант, живий і мертвий інвентар, конфіскований у поміщиків, землю було наділено по трудовій нормі...» У Богодухівській волості було створено 1 волосний комітет бідноти та 21 сільський (в т.ч. один іванівський та 5 красьонівських) [83, 13, 42].

Не встигли зібрати врожай, як у село прийшли денікінці. Поверталися старі порядки, реквізувалось майно артілі, в село повертались власники.

Навалу деніківців, що хотіли повернути «Неделимую єдину Россию» і досі нашадки Піддубних згадують з болем у серці. У хутір, що біля с. Денисівки, де мешкала сім'я молодшої сестри І.М. Піддубного Марини, вдерлися одного спекотного дня денікінці, почали грабувати обійстя Марини. Не витримала богатирка, розправилася з розбійниками (силу ж мала незбагненну). Та через декілька днів і сама була закатована спільниками денікінців... Це був лише початок страждань.

У грудні 1919 року денікінці були вигнані, в краї встановилась радянська влада. Відновили роботу комбіди. Відбувся остаточний розподіл землі. На базі маєтку

Абеля виникло машинне товариство, на базі маєтку Бародинген вирішено було утворити державне радянське господарство.

Земля І.М. Піддубного була перерозподілена між красьонівськими селянами. Але це вже його не цікавило. Він був далеко від своєї малої батьківщини. Працював у мандрівних циркових групах на півдні України. Від холери та голоду померло багато його друзів. Самому доводилось потрапляти в різні суперечливі ситуації. Дізнається про зраду своєї дружини і у 1920 році офіційно розлучився з нею. Пекучий біль від цієї зради довго не залишав його, але все переборов козак! Він продовжує свою циркову діяльність, їздить по багатьох містах Росії. Заробленими коштами допомагає рідним, що залишилися у Красьонівці. Після смерті сестри Мотрони до нього

І.М. Піддубний з дружиною Марією Семенівною Машошиною та двоюрідною сестрою (по дядьку Федору Івановичу) Ганною Федорівною та її чоловіком Тарасом Йосиповичем Кійло. (З сімейного альбому племінниці І.М. Піддубного О.В. Приходько, що проживає в м. Армавірі Краснодарського краю.). Публікується вперше.

(тоді він жив у Таганрозі) виїхала племінниця Клавдія, а згодом він допоміг і дітям покійної сестри Марини влаштуватися десь там, у Краснодарському краї. У 1922 році був запрошений у Московський держцирк. Потім Німеччина, США... Знову (і вже востаннє) приїде у рідне село Красьонівку в 1928 році. Відвідає стареньку матір, погостює у сестри Євдокії, з подивом познайомиться з внуками та онуками своєї сестри Мотрони, пошкодує, що так рано пішли з життя Мотрона і Марина, пообіцяє пригляднути за їх дітьми, допомогти стати їм на ноги, багато говоритиме про все на світі з братом Митрофаном. Той, як і зять Слинсько Андрій Степанович, завдяки допомозі і землею, і реманентом старшого брата Івана, став добрым господарем, розвів пасіку... І гадки тоді не мали, що те добре діло, яке Іван Максимович зробив своєму рідному, обернеться для них нещастям.

Село стояло напередодні корінних змін. Наближалась жахлива кампанія розкуркулювання. За даними Черкаського округового статистичного бюро на 1.01.1926 р. (тоді село належало до Черкаської округи) в с. Красьонівка та на вколишніх хуторах, що входили до Красьонівської сільської ради (їх було 8) та с. Іванівка було 604 господарства з 2904 жителями. В самому с. Красьонівці було

457 господарств з населенням 2183 особи. В селі Іванівка було 59 господарств, 291 житель. На х. Бардиковому, де жили нашадки Параксеви Антонівни та Федора Максимовича Бардика, було 2 двори, жило 12 осіб. На х. Макайденковому, де жила зояця Секлети Іванівни Піддубної (Вернігори) Ганна Семенівна Макайденко, теж було 2 господарства, 10 жителів. Невеликими були і два хутори Корнієнків, в них жило відповідно 9 і 5 осіб, трохи більший був х. Кривоносів (4 господарства — 25 осіб), х. Кучеренків — одне господарство, 6 осіб. В Красьонівському хуторі було радгоспне господарство (24 особи). Досить великим був х. Слиньки (в ньому мешкала родина сестри Івана Максимовича Мотрони) — 73 господарства з населенням 339 чол. [84, 58].

Сім'я Ганни Андріївни Слинько (Соколовської) — старшої дочки Мотрони Максимівни прихистила старого батька Андрія Семеновича в час колективізації та голодомору.

Але вже за даними Чорнобаївського райвиконкуму про кількість господарств та людей для обліку сільгоспподатку на 1930 — 31 рік х. Слиньки значиться під графою «виселено». Землі цього хутора відійшли до радгоспу «УРГО» (так називався тоді «Комінтерн»), а люди виселені, хто куди. Частину чоловіків забрали, та й невідомо, де вони поділись, сім'ї з малими дітьми (у кого не було захисту), відправили кого на Урал, кого на Поволжя, кого на південь України (ще в 1925 р. планувалось переселити з Черкаського округу до 1930 — 31 рр. 22 тис. дворів, в т.ч. по Іркліївському району 880, по Чорнобаївському — 160). Був також виселений х. Корнієнків (12 осіб), х. Кучеренків (21 особа), кількість господарств в селі скоротилася на 29 [85, 40 — 42].

Не обминула лиха доля і брата Митрофана Максимовича Піддубного. Мотрона Максимівна не витримала такої наруги і померла, а її чоловік Слинько Андрій Семенович дожив свій вік у Пирятині, у старшої дочки Ганни. Його син Слинько Максим Андрійович був звинувачений в тім, що служив у гетьманській варті в 1918 році, був позбавлений виборчих прав. Йому вдалось виїхати на південь України [86, 173].

Зять Степан Іванович Черінько (чоловік Євдокії Максимівни), рятуючись від розкуркулення, поїхав на Кавказ, а Євдокія Максимівна разом зі старою матір'ю Ганною Данилівною поїхали в Єгипет до І.М. Піддубного (він там жив ще з 1927 року). Та не змогла Ганна Данилівна жити в чужому краї, хоч її невістка Марія Семенівна Машошина оточила любов'ю і увагою. Повернулась в село стара мати і тут знайшла свій вічний спокій у голодному 1933 році. А Степан Іванович Черінько та Євдокія Максимівна у 30-х рр. повернулися не додому в Богодухівку, а в Золотоношу, там купили дім, в якому й прожили до самої смерті. З діда-прадіда хлібороби, вони навіть в умовах провінційного міста на болотах в центрі Золотоноші провели «меліоративні» роботи — освоїли 120 ділянок землі! Завели корову, мали добру пасі-

Михайло Романович Піддубний (троюрідний брат І.М. Піддубного) з родиною, травень 1983 р.

ку, одружили дочок Марію та Шуру. Але інші Піддубні не зводили кінці з кінцями, горювали, голодували...

Можна тільки уявити, як тяжко від всього цього було на душі Івана Максимовича. Тому зрозуміло, чому до самої смерті Іван Максимович так більше й не приїхав на свою малу батьківщину. (У час соціально-економічних перетворень 30-х рр. минулого століття вона, мала батьківщина, виявилася для його рідних мачухою). Вийхала з села в далекий Казахстан і дочка Митрофана Максимовича Марія Митрофанівна разом з чоловіком Йосипом Васильовичем Бардиком та маленькими дітками: Ганусею, Оленкою і Катрусею. Там народилися ще діти, синочки Микола та Василь, прижились... Кустанайський край став для них другою батьківщиною.

А в Красьонівці соціально-економічні перетворення 30-х рр. йшли особливо активно. На території Хрушівки виник колгосп «Добра воля» (пізніше ім. Горького), на Булюківці і Марфівці колгосп «Червона Зірка», на Томарівці і Кисілівці — «Перше травня» (згодом ім. Маяковського), в с. Іванівка — колгосп «Боротьба» (пізніше ім. Чкалова). Організаторами та керівниками перших господарств були Григорій Харитонович Онищенко, Іван Петрович Кот, Микола Петрович Кот (це сини Петра

Кота, з якими Іван Максимович Піддубний вирушав шукати долю на південь України в 1892 році), Олексій Лаврентійович Мозговий, Дмитро Сидорович Таран, Яків Іванович Міняйло, Федот Калістратович Мозговий, Сергій Кузьмович Орленко та ін.

Колгоспи в своєму розпорядженні мали 2 молотарки, 3 млини-вітряки і 2 механічні, згодом з'явились 3 двигуни, 4 машини-полуторки, 16 жаток «лобогрійок», 10 самоскидок, 12 сівалок, 8 гребок, коней більше 300 голів, волів до 30 пар, корів — 80, овець — 400, свиней — 500, пасіку на 120 вуликів. Будувалися приміщення для усуспільненої худоби. В кожному колгоспі було по кузні.

У колишньому маєтку поміщика Жуковського продовжувала працювати початкова школа (вчителі Іванець Марія, Бутовська Марія), розпочав роботу в

Середня донька Мотрони Максимівни Клавдія (племінниця І.М. Піддубного) у 20-х рр. виїхала до І.М. Піддубного на південь України, а згодом у Таганрог, там одружилася. Про її рід поки що нічого невідомо.

Максим Андрійович Слінсько у 20-х рр. теж залишив рідне село, поїхав на південь України. Після війни рідним прислав таку фотографію зі США. Доля невідома.

с. Іванівці в найманому приміщенні спочатку 1 комплект, а потім і другий, де вчилися учні 1 — 4 класів (вчителі Мисюра Григорій, Міхельсон Іван). В розвиток освіти на селі внесли вклад вчителі 20 — 30-х рр.: Терещенко Ольга, Філь Антон, Ярошівська Варвара, Ганненко Варвара та Ганненко Андрій, О.К. Харченко. Це на їх плечі випало вчити напівлодих дітей, ліквідовувати неписьменність дорослих, відроджувати українську мову і культуру [87, 2, 6 — 13], [88, 22]. В 30-х рр. вже діяла 7-річна школа в приміщенні колишнього сільського багатія Балковського Йосипа. До війни в школі працювала вчителька Катерина Григорівна Піднебесна — племінниця І.М. Піддубного.

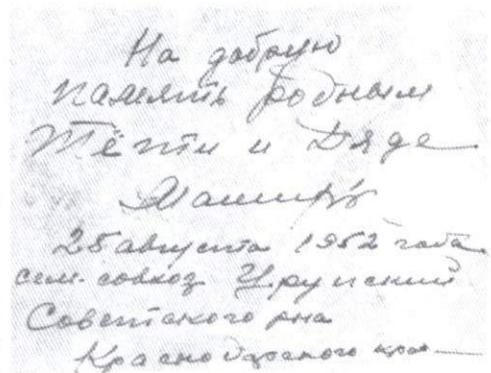
Медичне обслуговування забезпечувала Богодухівська лікарня (головний лікар Балковський Гнат — мав вищу освіту, лікпоми Калашник Федір та Лук'яненко Федір мали низчу освіту, а акушерка Нестеренко Кіра була з середньою освітою) [88, 23]. В селі діяла хата-читальня, будинок колективіста. Велась боротьба з неписьменністю. Провадилася атеїстична робота серед населення, хоч воно у більшості своїй залишалося віруючим. З болем сприйняли прихожани факт зруйнування церкви, дзвіниці, хоч їм і пояснювали, що замість церкви буде

побудована школа. Та цього зроблено не було. На місці церкви побудували клуб. Сюди двічі на тиждень приїжджає кінопресувка.

Тяжкими для села були голодні 1932 — 1933 рр. Голодна смерть спіткала не одного жителя села, але офіційних даних про це немає. Тоді багато колгоспників перейшло працювати в сусідній радгосп «Комінтерн» (там давали хлібний пайок, а бездомних поселяли у відібраних «куркульські хати»). Відомо, що з нашадків роду Антона Олексійовича Піддубного в голодні роки вижили не всі. Помер від голоду Хрисанф Васильович Піддубний, його 4-річний син Михайло та 9-річна дочка Параска, Денис Наумович Піддубний. Померли внучки рідної сестри І.М. Піддубного Мотрони — Антоніна (дочка Євдокії Зеленої) та Юрій (син Анастасії Остроушко),

Григорій Артемович Маліченко — племінник І.М. Піддубного по його рідній сестрі Маріні.

Зворотний бік фотографії з підписом Г. Маліченка.

діти двоюрідної сестри Векли Трифонівни Назаренко (Піддубної) — 11-річна Івга та 7-річна Катерина; дочки двоюрідних братів Івана Никифоровича 9-річна Марія та Гната Никифоровича — 10-річна Софія.

У голодні 1932 — 33 роки помирали переважно старі та малі, але померло багато й дорослого населення від голоду, холоду та нестатків.

Не встигло село оклигати від голоду, як прийшло нове лихо — репресії проти так званих «ворогів народу». В їх число попало 16 поки що нами виявлених красьонівчан, серед них зять Мотрони Максимівни Піддубної — Василь Зелений. Про те, що це було безглаздо, необґрунтовано, за «доносом» когось із зацікавлених говорить той факт, що все це були прості колгоспники чи робітники радгоспу, якщо не рахувати секретаря партосередку радгоспу «Комінтерн» Андреєва Ю.В. Всі вони реабілітовані, але, на жаль, посмертно, крім Івана Омеляновича Мініна, який вижив і решту свого життя присвятив збору матеріалу про репресованих.

В останні довоєнні роки село мало певні успіхи в господарській діяльності. І хоч воно не було «правофланговим соціалістичного змагання» в районі, та передовики

колгоспного виробництва їздили на Всесоюзну сільськогосподарську виставку в Москву: бригадири Кисіль Павло Карпович, Онищенко Андрій Іванович, Піддубний Панас Васильович, свинар Онищенко Терентій Маркович.

Поліпшився життєвий рівень колгоспників. Так, в 1938 – 40 рр. колгоспники колгоспу ім. Горького одержували на трудодень по 3, 5 кг пшениці, по 80 коп. грішми, що в той час вважалось високою оплатою.

Але мирну працю людей порушила кривава війна, жорстокі акорди якої відчулися в селі вже 22 червня 1941 року по обідній порі, коли по гучномовцю, що був у центрі села, почули виступ В.М. Молотова. Спочатку розпач, а потім все прийшло в чітку систему: мобілізація, евакуація худоби, тракторів на Схід, на

Дочка Митрофана Максимовича Піддубного Марія зі своїми дітьми і внуками. Кустанайська обл., Казахстан. (З сімейного альбому Галушко О.Й., дочки Марії Митрофановни Бардик — племінниці І.М. Піддубного).

призовні пункти призовались в селі навіть 16-річні підлітки. А 21 вересня, саме на храм, в село ввійшли непрохані «гости» — окупанти. Рівно два роки окупаційного режиму ввергли село в чорну прірву. В Красьонівському буряко-радгоспі була створена німецька управа. Уже в грудні 1941 року німецька комендатура видала цілий ряд розпоряджень: про негайну здачу зброї і амуніції, видачу радянських офіцерів і солдатів, що потрапили в оточення під Оржицею і перевозувались у навколоишніх селах, про збір розтягнутих машин, деталей машин і інструментів, здачу радянських документів, планів, карт, радіоприймачів, про здачу німецькій армії харчів, кормів, пального, олії, жирів (сала), кожухів та «овчин».

Було затверджено нові штати: старости, писаря, начальника сільської поліції, поліцай. Всі вони відомі, але не варто про них згадувати. Ними ставали переважно ті, що були репресовані радянською владою, виселені, а в час окупациї повернулися з надією повернути своє втрачене. Не вдалось...

Колгоспи не були розпущені, а замінені громдворами. На території тодішнього Чорнобаївського району було створено 42 громдвори (у Красьонівці — 3: № 23,

№ 29, № 30), крім них на базі 4 радгоспів були створені 4 держмастки, один з них на території радгоспу «Комінтерн» та села Тарасівка. Було обліковано всю худобу, техніку, зерно, приміщення, складено списки жителів села. Це для того, щоб до кожного двору довести плани заготівлі сільгосппродукції і стягнення податків. Кожному селу доводились навіть плани, скільки треба стягти штрафів. Штрафували за все: за невихід на роботу у громаді, за несплату податків і ін., встановлювалася сума податку — по 100 — 150 карбованців з особи (ними обкладалися всі жителі віком з 1883 р.н. і до 1926 р.н.). По с. Красьонівці податками було обкладено 2174 особи, а сума податку, зібраного на 22. 08. 1943 року склали 40300 карбованців (люди не поспішали платити податки окупантам) [89, 3 — 8], [90, 10 — 34].

В листопаді 1943 року відновили роботу школи в с. Красенівці і Богодухівці. Молода вчителька іноземної мови, солдатська вдова Катерина Григорівна Піддубна зі своїми вихованцями.

За саботаж і невиконання розпоряджень, порушення німецького порядку, опір німецьким властям та їх прислужникам комендатура погрожувала жорстокою розправою аж до розстрілу. Тим, хто допомагав окупантам викрити ворогів «нового порядку», обіцялась винагорода до 10 тис. карбованців. Висока ціна за зраду! Та на неї ніхто з красьонівчан не спокусився. На території с. Красьонівки і радгоспу «Комінтерн» переховувалося багато радянських воїнів (тільки в Комінтерні їх було близько 30). В списках жителів радгоспу — 431 особа, з них більше 100 з'явились тут після 22 червня 1941 року. Це були і біженці, і ті, що опинилися в оточенні, і ті, що повернулися. У селі Красьонівці в час окупациї проживало 3179 осіб [91, 35 — 44, 52]. Людей змушували працювати безоплатно, хоронити, а потім і доглядати могили німецьких солдатів. Восени 1943 року вони були зрівняні з землею... З господарств забирали все. Та найстрашніше було те, що виловлювалася молодь і відправлялася в далеку Німеччину на каторжну працю. Понад 70 «остарбайтерів» з Красьонівки змущені були пізнати це «райське життя» в рейху. В м. Золотоноші в 1942 році були закатовані Кот Іван Петрович, Онищенко Григорій Харитонович, Касьян Андрій Миколайович, Мозговий Мефодій Калістратович. Був взятий на роз-

праву і Мефодій Лаврентійович Піддубний та спільними зусиллями родичів його було врятовано. При відступі окупанти спалили приміщення школи, перетворене ними на скад, млин, господарські будівлі. Село спалити не встигли: дуже спішно відступали до Дніпра під натиском радянських військ Воронезького фронту. Збитки, завдані 577 господарствам сіл Красьонівки та Іванівки обчислювалися тисячами карбованців. Було вивезено та забито 639 голів ВРХ (в т.ч. 342 корови), 285 свиней, 102 кози [92, 12 — 13].

21 вересня 1943 року радо вітали жителі села своїх визволителів. Вдивлялись в обличчя кожного, питали: «А не бачили?.. Не знаєте?.. Не чули?..» і кожен називав рідне ім'я батька чи сина, брата чи дядька. Навпереді запрошу-

Господарство відбудувалося уже в 1949 році завдяки самовіданій праці багатьох з родини Піддубних. Ланка Ганна Захарівна Остроушко (внуки рідної сестри І.М. Піддубного Мотрони) під час тіпання конопель

вали в гості. Адже храм! Пригощали чим Бог послав, що вдалось приховати від ворога. Хлопчаки з гордістю надівали військового кашкета... А дорослі чоловіки та юнаки, кому належало стати до зброї, збережені красьонівчанами в окупацію червоноармійці шикувались повзводно і поротно, прямували на станцію Мехедівка чи Пальмира. Не завидна їм судилась доля... 17 — 18-річні направлялись на курси, а старші — прямо в бій, під Канів. Багато їх залишилось там, у водах Дніпра під Каневом і Лютіжем.

На захист Вітчизни у грізну годину стало і 110 осіб із великого роду Піддубних та їх близьких родичів. Мова йде не лише про тих Піддубних, які на війну йшли з Красьонівки, Богодухівки чи інших навколишніх сіл, а й тих, хто жив у цей час далеко від малої батьківщини, і йшов на війну з інших областей України, Росії, Казахстану. Рід Піддубних не дав ні маршалів, ні генералів. Ще невідомо, чи не з цього роду Герої Радянського Союзу Піддубний Микола Іванович (уродженець с. Авдотівка на Дніпропетровщині) та Піддубний Олексій Павлович (уродженець с. Солохи на Бєлгородщині, Росія). З роду Івана Антоновича Піддубного (діда І.М. Піддубного) захищали рідну землю 20 осіб; з роду Олексія Антоновича — 10; з роду

Григорія Антоновича — 12, а з роду Григорія Олексійовича Піддубного — більше 30. Не всі, на жаль, повернулися додому живими. 50 — загинуло смертью хоробрих на полі бою. Їх могили є на Черкащині, на Поділлі, на Волині, в Білорусі і Прибалтиці, Німеччині, Румунії і Угорщині, а про десяткох відомо лише, що вони пропали безвісти. Троє з роду Піддубних були закатовані гітлерівцями в час окупації, чотири пізнали жах принижень і катувань у концтаборах. Зібрані матеріали про бойові долі Піддубних, про це оповідає експозиція сільського музею.

З 469 красьонівців, що захищали Вітчизну, з поля бою не повернулися 268. На честь них односельці спорудили Обеліск Слави. Це священне місце в селі. Щороку в День Перемоги і в День визволення села сюди приходять односельці, згаду-

На відкритті пам'ятника І.М. Піддубному у с. Красенівці 7 жовтня 1970 року. Зліва направо: Євдокія Максимівна з дочкою Марією Степанівною Собко, чемпіон з греко-римської боротьби Богдан І.Г. та Герой Соціалістичної Праці директор радгоспу ім. Комінтерну Консовський М.В.

Вдячні і горді нашадки роду Піддубних сфотографувалися біля нововідкритого пам'ятника на згадку. Зліва направо: Григорій Гурин, Григорій Піддубний, Дмитро Піддубний, Микола Науменко, Степан Слюсаренко та Федосій Кот.

ють всіх поіменно, померлих поминають, живих — вшановують. Випускники місцевої середньої школи дають клятву вірності Вітчизні, схиляють до землі палаючі факели і знову піднімають їх, як символ вічної пам'яті і горіння вдячних сердеч. Покладають живі квіти.

...Ті, хто залишилися живими, взялися до відбудови зруйнованого ворогом господарства. З перших днів визволення села відновила роботу сільська рада, споживча кооперація, сепаратор. 29 вересня розпочали роботу медпункти, 15 жовтня — пошта. 10 листопада розпочалися заняття в школі. Було налагоджене гаряче харчування школярів. Заняття проводились в пристосованих приміщеннях — сільських хатах. Хоч пройшли вже строки сівби озимих, проте було засіяно житом та пшеницею 582 гектари в колгоспах та 1899,8 гектара в радгоспі «Комінтерн» та с. Тараківка. Було закінчено обмолот хлібів, гречки, проса. Люди працювали від зорі до зорі. Життя входило в нормальне русло. Допомогу в обробітку ґрунту надавала Богодухівська МТС, яка відновила роботу 25 вересня 1945 року. В ній працювало 57 робітників (старі, жінки та підлітки). Взимку 1944 року почала повертатися техніка зі східних районів [92, 20, 23, 24, 35].

Відбудовчий період закінчився до 1949 року завдяки героїчній самовідданій праці населення. Почалась радіофікація і електрифікація сіл.

В 1950 році чотири колгоспи об'єдналися в один — ім. Дзержинського. Його очолив фронтовик Кисіль Павло Карпович, який і керував ним 20 років. Це було велике багатогалузеве господарство, яке нараховувало 3304 гектари в т.ч. 2531 гектар орної землі, мало вдосталь техніки і причіпного інвентаря. Були зведені нові виробничі приміщення, адміністративний будинок, побуткомбінат, дитсадок.

А поряд розвивалось надзвичайно високими темпами господарство високої культури землеробства і тваринництва, відоме на всю Україну, очолюване теж фронтовиком Консовським Михайлом Владиславовичем, радгосп ім. Комінтерну. В цьому господарстві за одержання високих врожаїв сільськогосподарських культур були удостоєні найвищого звання — Героя Соціалістичної Праці: ланкові Зінник Віра Пилипівна (у 50-х роках вона була депутатом Верховної Ради СРСР), Кисіль Поліна Данилівна, ланковий механізованої ланки по вирощуванню цукрових буряків, син фронтовика — Кононенко Володимир Гавrilович та директор радгоспу ім. Комінтерну Консовський М.В. Він також був три скликання підряд депутатом Верховної Ради УРСР.

Спільними зусиллями цих двох господарств у 1967 році було споруджене нове типове приміщення середньої школи, першим директором якої став Орленко Микола Федорович — син інваліда-фронтовика. З цього ж року в окрему адміністративну одиницю було виділене селище Комінтерн, а с. Красьонівка стало називатись Красенівкою. Обоє сіл були з'єднані з райцентром дорогою з твердим покриттям, встановлено постійне автобусне сполучення з обласним центром — м. Черкаси.

В 1970 році біля приміщення школи було встановлено пам'ятник — погруддя славному земляку І.М. Піддубному. Вдячні нащадки богатиря були раді тому, що врешті відновлена історична справедливість. У 1991 році було відкрито музей історії села, де є зал Івана Максимовича Піддубного, а біля музею споруджено пам'ятник славному земляку. З 1990 року в селі щороку проводиться Всеукраїнське свято богатирської сили.

В 1992 році на прохання жителів села колгосп ім. Дзержинського було переименовано в СТОВ ім. Івана Піддубного і очолював його на протязі довгого часу Дмитро Іванович Піддубний — нащадок великого роду Піддубних. З села вийшли майстри спорту з греко-римської боротьби Кот Василь Федосійович і Кривонос Микола Олексійович, тренери Ярошенко Микола Павлович та Павло Злідар.

Спорт у селі у великий пошані. Підростає юна зміна борців, їх готує вчитель місцевої школи Степан Михайлович Нікітченко. Призерами обласних змагань стали Олексій Євмина, Олексій Нікітченко, Максим Піддубний, Ігор Додор, Вадим Коливайло. Олексій Нікітченко та Максим Піддубний, тепер уже навчаючись у Черкаському національному державному університеті, продовжують наполегливо займатися спортом, зокрема боротьбою. Максим Піддубний вже брав участь у всеукраїнському богатирському святі на призи І.М. Піддубного у 2005 році.

Отож, козацькому роду не буде переводу!

НАЩАДКИ ВЕЛИКОГО РОДУ — УЧАСНИКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ

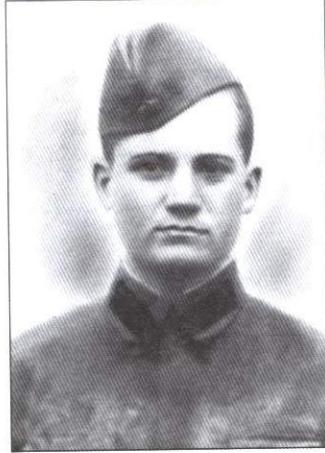
Піддубний І.М. з онуком
Романом Машошиним — учасником Великої
Вітчизняної війни. м. Єйськ, Росія, 1947 р.

Піддубний
Григорій Кононович

Піддубний
Олексій Федорович

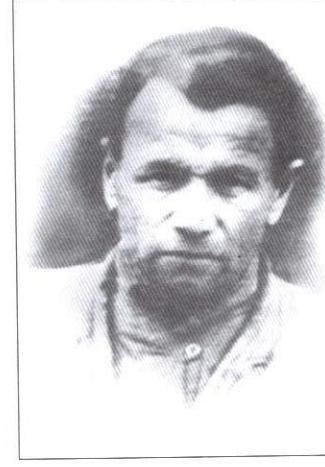
Піддубний
Василь Іванович

Остроушко
Іван Захарович

Гришко
Василь Олександрович

Піддубний
Панас Васильович

Піддубний
Петро Васильович

Піддубний
Петро Наумович

Котляр
Василь Іванович

Піддубний
Олексій Лаврентійович

Піддубний
Мефодій Лаврентійович

Онищенко
Григорій Якович

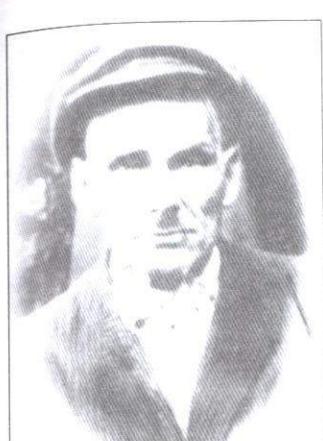
Піддубний
Максим Кирилович

Слюсаренко
Михаїло Степанович

Вишня
Микола Панасович

Вишня
Павло Вакулович

Піддубний
Іван Іванович

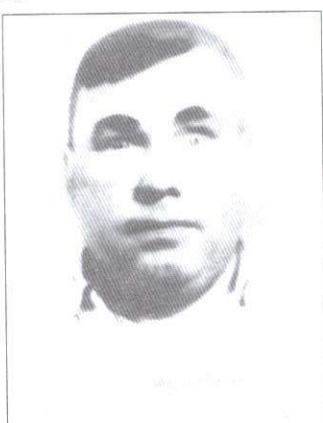
Піддубний
Дем'ян Йосипович

Саюн
Григорій Сергійович

Піддубний
Сергій Іванович

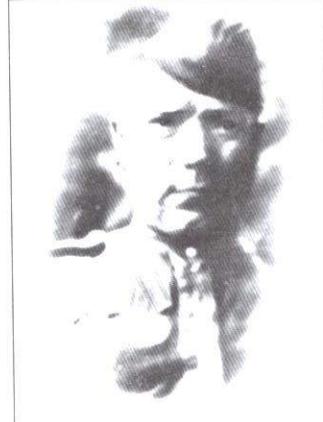
Піддубний
Іван Сергійович

Слюсаренко
Дмитро Степанович

Піддубний
Семен Йосипович

Піддубний
Павло Трифонович

**ВОНИ ЗАГИНУЛИ В БОЯХ
ЗА БАТЬКІВЩИНУ
(ІМЕНА ТИХ З ВЕЛИКОГО
РОДУ ПІДДУБНИХ,
ЧИЇ ФОТОГРАФІЇ
НЕ ЗБЕРЕГЛІСЯ)**

Піддубний Андрій Феоктистович,
1922 р., с. Красенівка, українець,
пропав безвісти.

Піддубний Степан Феоктистович,
1906 р., с. Красенівка, українець.
Пропав безвісти.

Піддубний Антін Семенович,
1924 р., с. Красенівка, українець.
Рядовий. Загинув 30.03.1944 р.
Похований біля с. Зілове
Турійського району Волинської
області.

Піддубний Василь Хрисанфович,
1919 р., с. Красенівка, українець.
Рядовий. Пропав безвісти в липні
1941 р.

Піддубний Гнат Никифорович,
1899 р., с. Красенівка, українець.
Рядовий. Загинув 27.04.1944 р.
Похований у с. Кличковичі
Турійського району
Волинської обл.

Піддубний Петро Гнатович,
1911 р., с. Красенівка, українець.
Рядовий. Пропав безвісти
в листопаді 1943 р.

Піддубний Григорій Антонович,
1905 р., с. Красенівка, українець.

Рядовий. Загинув 12.04.1944 р.
Похований у с. Кличковичі
Турійського р-ну Волинської обл.

Піддубний Григорій Васильович,
1914 р., с. Красенівка, українець.
Рядовий. Пропав безвісти в березні
1945 р.

Піддубний Макар Васильович,
1911 р., с. Красенівка, українець.
Рядовий. Пропав безвісти
05.03.1945 р.

Піддубний Іван Георгійович,
с. Богодухівка, українець.
Загинув 15.01.1945 р. Похований
у м. Кленфанд, Угорщина.

Піддубний Іван Панасович,
1919 р., с. Красенівка, українець.
Рядовий. Пропав безвісти
в листопаді 1943 р.

Піддубний Кузьма Іванович,
1910 р., с. Красенівка, українець.
Рядовий. Загинув 02.07.1944 р.
Похований у с. Черці Лепельського
району Вітебської обл., Білорусь.

Піддубний Махтей Кирилович,
1911 р., с. Красенівка, українець.
Рядовий. Пропав безвісти
в листопаді 1943 р.

**НАЩАДКИ
ВЕЛИКОГО РОДУ
ПІДДУБНИХ,
УСЛАВЛЕНІ ПРАЦЕЮ**

Піддубна Ганна Кузьмівна. Передова свинарка радгоспу ім. Комінтерну Чорнобаївського району. За успіхи в праці нагороджена орденом Леніна у 1971 році.

Піддубна (Фокіна) Катерина Максимівна. Ланкова колгоспу ім. Дзержинського. Нагороджена орденом Трудового Червоного Прапора у 1972 році.

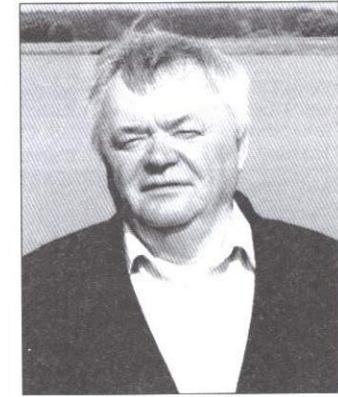
Піддубна (Лук'яшенко) Ада Миколаївна (телятниця радгоспу ім. Комінтерну). За трудові досягнення нагороджена орденом «Трудова слава» III ст. у 1986 році.

Піддубна (Дуда) Євдокія Семенівна. Передова доярка радгоспу ім. Комінтерну, нагороджена орденом Трудового Червоного прапора у 1976 році.

Піддубний Борис Мefодійович. Бригадир Драбівського цукорадгоспу ім. ХХІІІ з'їзду КПРС, у 1982 році нагороджений орденом «Знак Пошани».

Піддубний Григорій Іванович. Директор державного підприємства «Іркліївський розплідник рослинноїдних риб». Заслужений працівник сільського господарства України.

ПІДДУБНИХ ЦВІТУ — ПО ВСЬОМУ СВІТУ

Близькі родичі І.М. Піддубного: брат Митрофан з дружиною Катериною Іванівною (зліва) і сестра Євдокія (справа). Стоять: племінниці І.М. Піддубного по рідині сестрі Мотроні: Ганна Андріївна Слинько (Соколовська) та Анастасія Андріївна Слинько (Остроушко), 1960 р.

Внук Мотрони Максимівни Піддубної (Слинько) Остроушко Іван Захарович — інженер. Полтава, 1988 р.

I.Z. Остроушко з дружиною Раїсою Денисівною в колі друзів. Полтава, 1970 р.

Музей І.М. Піддубного. Ростовський борець і атлет М.І. Греков розмовляє з племінницями І.М. Піддубного К.А. Вовк та М.С. Собко. 1970 р.

Митрофан Максимович Піддубний зі своїми нащадками з Казахстану. 50-ті роки.

Митрофан Піддубний мав 5 онуків. На знімку (в другому ряду) його внучки Олена та Ганна, 1960 р.

Двоюрідні сестри І.М. Піддубного Векла, Олександра, Василіна — дочки Трифона Івановича Піддубного.

Нащадок роду Піддубних Олександр Вікторович Сем'онов — вболіває за болотирів Кличків. ФРН, 2000 р.

Нащадки роду Мотрони Максимівни Слинько (Піддубної). Красенівка, 1947 р.

Піддубна (Черінко) Євдокія Максимівна. Зустріч з артистами. Золотоноша, 1966 р.

Діти Василини Трифонівни Піддубної: Марія (зліва) та Андрій (стоїть зліва) зі своєю родиною

Нащадки великого роду Піддубних на храмовому святі — Пречистій. 1963 р.

Проводи в армію Миколи Захаровича Остроушка. 1962 р.

Піддубні: Микола Лаврентійович, Олексій Лаврентійович, Макар Васильович та Калініченко Федір. Західна Україна, вересень, 1939 р.

Весілля на Кубані (II день). В станиці Каневській живе родина Олексія Захаровича Остроушка (внука Мотрони Максимівни)

Дочки та внуки Мефодія Лаврентійовича Піддубного біля пам'ятника І.М. Піддубному

Весілля в с. Красенівці. Одружується син Катерини Максимівни Піддубної (Фокіної) Володимир.

Нащадки великого роду Кирила Григоровича Піддубного (троюрідні сестри І.М. Піддубного та їх чоловіки)

Дружина Конона Трифоновича Піддубного Оксана Кузьмівна з племінником

Діти війни. Катерина Махтейвна Піддубна, Катерина Максимівна Піддубна, Анастасія Василівна Котляр, 1947 р.

Діти війни. Анатолій Махтейович Піддубний, Микола Афанасійович Вишня, Михайло Якович Онищенко, 1970 р.

Син Михайла Романовича Піддубного, Іван Михайлович зі своєю сім'єю

Родина Мефодія Лаврентійовича Піддубного. В центрі син Борис Мефодійович з дружиною Євдокією, дочки Наталка та Ганна зі своїми сім'ями

Брати Мефодій, Микола, Олексій Піддубні зростали круглими сиротами під опікою бабусі Євросинії Андріївні та сестер і братів їх батька Лаврентія Кириловича. 1935 р.

США. Массачусетс, містечко Пн. Андовер. Там уже 7 років після одруження з громадянином США Стівеном Армстронгом живе громадянка України, нашадок великого роду Піддубних Вігран (Армстронг) Алла Іванівна. Вчитель англійської мови, працює фінансовим координатором Гарвардського університету, має двійко діток — Софійку та Яну. Весільне фото 1999 р.

Не повернулися з фронтів Великої Вітчизняної війни Махтей Кирилович, Максим Кирилович Піддубні та Панас Павлович Вишня. Та їх родини вистояли завдяки самопожертві солдатських від: Ніни Іванівни, Марії Вереміївні та Олени Кирилівні. Нашадки родин живуть у Черкасах. На знімку: Катерина Махтейвна Піддубна (Резнік) — крайня зліва, Ганна Панасівна Вишня — крайня справа

З ІСТОРІЇ БОГАТИРСЬКОГО СВЯТА

Скільки пам'ятає себе нинішнє покоління красенівців, стільки воно було свідком великих спортивних змагань з боротьби, які відбувалися щорічно на честь славного земляка І.М. Піддубного.

У 50-ті роки минулого століття на зеленому вигоні біля козацької могили, що неподалік від витоків річки Ірклій (давня назва цього кутка — Хрушівка), дружною сім'єю збиралась красенівська громада на борцівські змагання. Приходили сюди старі й малі, всім хотілося подивитися на вправних борців, що звідусіль з'їжджалися на батьківщину Піддубного помірятися своєю силою, вмінням, вибороти чи підтвердити певне спортивне звання у греко-римській (класичній) боротьбі.

Серед сільських борців України змагання організовувались щороку. В день їх відкриття борців зустрічав молодший брат І.М. Піддубного — Митрофан. Тоді було йому під 80, «сивина щедро вибілила голову, роки вже пробували зігнути високу постать старого, і не могли. Все ще широко були розгорнуті богатирські плечі, високо здіймалися могутні груди», — таким його запам'ятив Іван Богдан, великий шанувальник Івана Максимовича Піддубного, майстер-борець, чемпіон світу.

Проводило ці змагання місцеве господарство. Головою правління колгоспу в ті часи був Павло Карпович Кисіль — нащадок давнього козацького роду Кисілів. Цей рід поселився тут ще з часу заснування села і переплівся в генеалогічному дереві з великим родом Піддубних. Павло Карпович гордився своїм прославленим земляком-богатиром Іваном Піддубним і не лише шанував, а чим міг сприяв проведенню богатирського свята (у ті часи це було непросто). Та й сам він був людиною вельми небайдужою до спорту (захоплювався гирьовим спортом), був цікавий співрозмовник, гарної вдачі чоловік, та і здоров'ям не обділений: застригне було легковик у багні — трактора не треба — сам витягне... Сільська рада (голова Онищенко Митрофан Несторович) дбала про те, щоб приїжджі спортсмени були забезпечені житлом, харчуванням. Селяни охоче за прошували гостей до себе, були раді, коли поселяли до них якогось борця. Люди похилого віку й досі з задоволенням згадують ті часи.

До борцівських змагань все село готувалось як до великого свята: чепурилось, прикрашалось у центрі, прибиралась кожна вулиця, кожне подвір'я. Ніби на Великдень. І справді, то був великий день. На свято обов'язково запрошували рідних І.М. Піддубного: сестру Євдокію Максимівну з дочкою Марією Степанівною із Золотоноші, вітали тут і дочок померлої другої сестри великого борця Мотрони Максимівни — Анастасію Андріївну Слинько (Остроушко), Євдокію

«Ще за життя Іван Піддубний став жизнью легендою килима, а з далини сьогоднішнього дня його шлях здається ще легендарнішим».

І.Г. Богдан — чемпіон світу з греко-римської боротьби, чемпіон XVII Олімпійських ігор у Римі

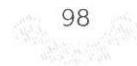
Андріївну Слинько (Зелену). Євдокія Максимівна завжди ділилася яскравими спогадами про борцівські досягнення свого брата — українського богатиря, його учнів, зокрема Дмитра Григоровича Бедила та Михайла Івановича Грекова, з якими постійно спілкувалася, які допомогли у створені музеїної кімнати І.М. Піддубного у 1970 році в Красенівській середній школі. Митрофан Максимович Піддубний був почесним суддею змагань.

На цих змаганнях, крім прославлених богатирів-борців, виступали і місцеві любителі класичної боротьби. Тут вперше спробували свої сили Кот Василь Федосійович та Кривонос Микола Олексійович — тоді ще молоді юнаки, які в майбутньому все своє життя пов'яжуть зі спортом, тут розпочне свою спортивну кар'єру ще один тренер з греко-римської боротьби, майстер спорту Ярошенко Микола Павлович (нині живе і працює в Бєлгороді), далекий родич І.М. Піддубного. (Його дід Самійло Лаврентійович Ярошенко був одружений на двоюрідній сестрі богатиря Олександри Трифонівні). Потяг молоді до греко-римської боротьби тоді був такий великий, як, принаймні, до футболу. Борець-чемпіон з Чорнобайщини (с. Лихоліти) Лисечко Михайло Петрович згадує, як сам захопився важкою атлетикою, як організовував навколо себе хлопців-силачів, як са-мотужки, а потім і за сприяння секретарів райкому комсомолу Ніни Низенко, Олександра Савченка та Олексія Рички (комсомол тоді був активним застрільником всіх спортивних змагань), голови районного комітету фізкультури Григорія Вовка, голови спортивного товариства «Колос» Івана Філоненка, а пізніше Анатолія Ідова, організовували показові виступи молодих борців у селах району, як активно молодь готувалась до борцівських змагань. Тож і не дивно, що тоді вже призерами сільських спортивних ігор став комінтернівський силач Григорій Мунько, п'ятиразовим чемпіоном області був борець з Красенівки Павло Злідар. Велика заслуга в успішних виступах спортивної молоді з Красенівки належала тренеру Дядику Михайлу Андрійовичу.

Пізніше, коли майдан почав забудовуватися, змагання почали організовувати у місцевих будинках культури с. Красенівка та с. Комінтерну (ці села тоді входили до однієї Красенівської сільської ради). На борцівські змагання сходилося стільки глядачів, що яблуку не було де впасти. Ось такі змагання, наприклад, відбулися у червні 1965 року. Ні дощ, який зривався кілька разів на день, ні похмуре небо, ні степові розгрузлі від дощу дороги — нішо не зупинило палкіх прихильників спорту. На Черкащині рік у рік збільшувалося число спортсменів-розврядників. В рядах товариства «Колгоспник», крім Михайла Лисечка, вирошли майстри спорту Анатолій Пантюхін, Іван Гнатюк, Микола Макаренко, десятки першорозрядників. Земляк Василь Кот уже встиг стати чемпіоном країни серед молодих борців, перед ним відкривалось велике майбутнє, він серйозно претендував на високе звання чемпіона Європи і світу. Його тренером і наставником був Іван Гавrilович Богдан. Серед любителів боротьби це ім'я було найбільш популярним.

Іван Гавrilович прибув у Красенівку одним з перших, як і належить головному судді традиційних змагань сільських борців України на призи Івана Максимовича Піддубного.

Більше як з 20 областей республіки на борцівські змагання прибуло 170 учасників. Змагання тривали два дні.

Ось на килимі представник Черкащини Микола Боднар. Він став переможцем у поєдинках вагової категорії 87 кг і виконав норму майстра спорту СРСР. Успішно виступали борці з Івано-Франківщини: В. Дем'яний та М. Гарінов.

Перемогу в різних вікових категоріях здобули: В. Берчук (Київ), В. Захаров (Миколаївська область), майстер спорту В. Тарапухін (Житомирська область), майстер спорту Сергій Гацковський з Житомира. Загальною пошаною в глядачів користувався неодноразовий переможець змагань на призи І.М. Піддубного киянин Олег Корват. Філігранна техніка боротьби, невичерпна енергія, бурхливий темп, виважена тактика — ось характерні і головні риси його майстерності. Він одержав спеціальний приз за високу технічну майстерність. Серед юна-

Митрофан Максимович Піддубний — рідний брат І.М. Піддубного з артистом цирку «Сила». 1960 р.

Піддубна Євдокія Максимівна зі своєю сім'єю та учнем її брата І.М. Піддубного Бєдилом Дмитром Григоровичем

ків-важковаговиків спеціальний приз одержав запорізький спортсмен А. Залозний, член великої борцівської спортивної родини. Найпочесніший приз дістався Степану Гацковському.

Перемогу в командному заліку завоювали борці з Київщини, за ними колективи з Криму і Івано-Франківщини. Черкащани тоді, на жаль, вийшли лише на сьоме загальнокомандне місце.

Особливі урочистості відбувалися у 1970 році, коли з ініціативи голови сільської ради Онищенко М.Н. на кошти місцевих господарств колгоспу і радгоспу імені Комінтерну (голова правління колгоспу ім. Дзержинського Кикоть Микола Іванович, директор ордена Леніна радгоспу ім. Комінтерну Герой Соціалістичної Праці Консовський Михайло Владиславович, тоді він був ще депутатом Верховної Ради УРСР), при активній підтримці педагогічного колективу Красенівської середньої школи (директор Оrlenko Микола Федорович) на стадіоні біля школи було відкрито погруддя великого борця.

7 жовтня в с. Красенівці відбулося засідання спільної сесії виконкомів Чорнобаївської районної (голова Качаловський С.Ю., заступник голови райвикон-

кому Зеленсько М.Л.) та Красенівської сільської ради депутатів трудящих, обласної ради ДСТ «Колос» і районного комітету з фізичної культури й спорту з участю громадськості села. На сесії виступив з доповіддю про життєвий і спортивний шлях богатиря представник обласного комітету з фізкультури і спорту В.Б. Страшевич.

8 жовтня тривали урочистості з нагоди ювілею І.М. Піддубного (тоді вважали, що І.М. Піддубний народився у 1870 році). В них взяли участь сотні жителів с. Красенівки та с. Комінтерну, навколишніх сіл, учні Красенівської середньої школи та Іркліївського профтехучилища. Сюди прибули чемпіон світу, заслужений майстер спорту І.Г. Богдан, сестра ювіляра Євдокія Максимівна Під-

Рідний брат Митрофан та сестра Євдокія з портретом І.М. Піддубного радо вітають учасників борцівських змагань, 1961 р.

дубна і племінниця богатиря, його хрещениця М.С. Собко, представники обласних і районних спортивних організацій.

О 10 годині ранку на сільському стадіоні відбулося урочисте відкриття пам'ятника І.М. Піддубному. З короткою промовою виступив секретар Чорнобаївського райкому партії А.А. Кузнєцов. Від імені райкому і виконкому районної ради депутатів трудящих він надав право перерізати стрічку депутату Верховної Ради УРСР, Герою Соціалістичної Праці, директору радгоспу ім. Комінтерну М.В. Консовському. Спадає покривало й перед присутніми постає мужній образ славного богатиря, втілений скульптором у граніті.

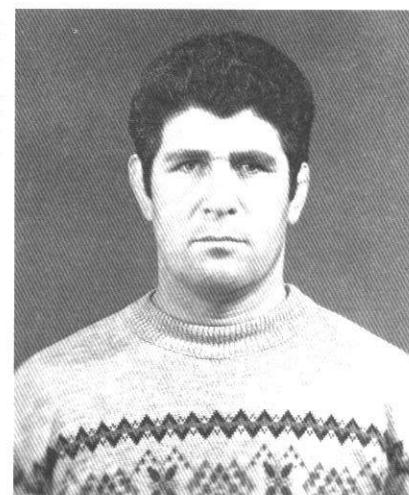
У каталогі-довіднику «Памятники истории и культуры Украинской ССР» за 1987 рік зазначається: «Памятник представляет собой бюст Поддубному, изготовленный из оргстекла и установленный на постаменте, облицованном гранитными плитами. Скульптурный портрет Поддубного в борцовской одежде, с чемпионской лентой через плечо выполнены в лаконичной пластической манере. Крупные формы, статичность композиции подчеркивают спокойствие, уверенность в своих силах, готовность отстоять честь Родины. Высота памятника 3,1 метра».

Про відкриття пам'ятника на батьківщині Піддубного писали майже всі центральні українські і навіть всесоюзні газети. Так, газета «Труд» за 18 жовтня 1970 року відзначала зокрема: «...Монумент воздвигнут у входа на стадіон. Тут состоялся большой праздник, в котором участвовали победители сельских спортивных игр и районной спартакиады.

Показательные выступления провели известные борцы, приехавшие из Киева и Черкасс. Да и в самом этом селе выросло немало хороших спортсменов — мастер спорта международного класса Василий Кот, борцы перворазрядники Николай Кривонос и Павел Злыдарь — чемпионы области, Григорий Мунько — призёр республиканских сельских спортивных игр».

Богдан Іван Гаврилович — заслужений мастер спорту, дворазовий чемпіон світу, багаторазовий чемпіон СРСР в класичній боротьбі, переможець XVII Олімпійських ігор у Римі 1972 року

Кот Василь Федосійович — майстер спорту міжнародного класу з греко-римської боротьби, призер міжнародних турнірів у Болгарії (1964 р.) та Польщі (1965 р.). Заслужений тренер України.

В.Б. Страшевич, який тоді працював на посаді заступника комітету з фізкультури і спорту при Черкаському обласному облвиконкомі, згадує:

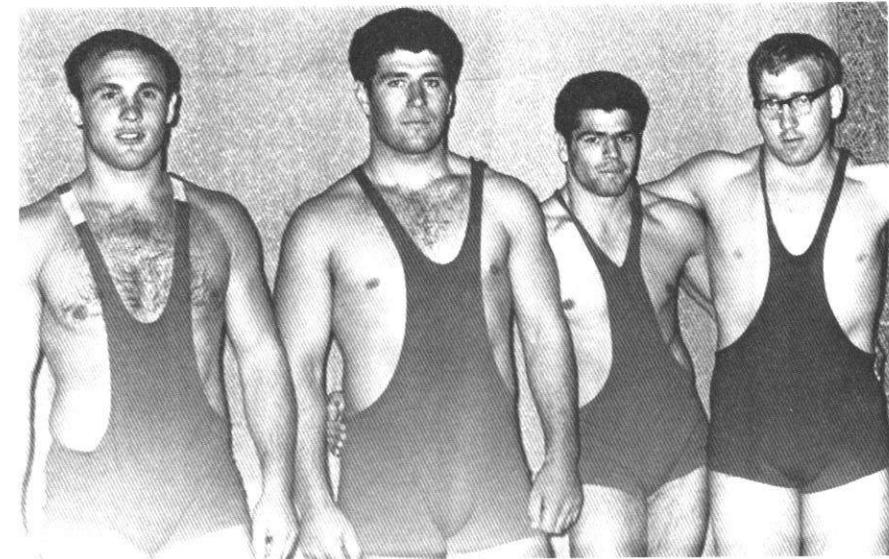
— У 1970 р. голова обласної ради ДСТ «Колос» Марченко І.П. привіз з Києва пам'ятник-погруддя борця І.М. Піддубного. Перша задумка була встановити його на площі перед стадіоном ім. Ленінського комсомолу в Черкасах. Але як член призидії облради ДСТ «Колос» і куратор спортивного руху на Черкащині запропонував встановити цей пам'ятник на батьківщині борця в с. Красенівка.

І.П. Марченкову ця ідея сподобалась і він, переговоривши у верхах, добився дозволу встановити пам'ятник у рідному селі борця. Була підготовлена необхідна документація під постамент і т.д. Тим паче, що я помилився з датою народження І.М. Піддубного і замість 1971 р. на честь 100-річного ювілею з дня народження, встановили його у жовтні 1970 р. Я домовився у всіх ЗМІ, в т.ч. і з «Спортгазетою», з Я. Димовим, який дав цілий розворот в газеті.

Мене послав облспорткомітет керувати роботами зі встановлення пам'ятника. Я поїхав і понад тиждень мешкав в кімнаті приїжджих у радгоспі «Комінтерн» і щодня спілкувався з Консовським М.В. з цього приводу.

Пам'ятник, справді, побудований біля шкільного стадіону, хоч спочатку його планували встановити в центрі села, але чиновники із столиці заперечили, мовляв: «Що? Пам'ятник куркулю ставити в центрі?! Ні! Місце йому на стадіоні». Та правда, як виявилося пізніше, восторжествувала. І стадіон, і школа, і пам'ятник Івану Максимовичу стоїть там, де, як показали пізніші дослідження архівних матеріалів, була у 1910 році куплена ним земля, яка пізніше була відписана сім'ї рідної сестри Мотрони. Міцно стоїть богатир на своїй кровній землі!

Йшли роки. До керівництва селом і господарством приходили нові люди. Хто з меншим, а хто з більшим ентузіазмом ставився до організації і проведення

Заслужений тренер України, багаторазовий чемпіон України, майстер спорту міжнародного класу з греко-римської боротьби Кот Василь Федосійович (у центрі).

спортивних свят на честь І.М. Піддубного. А в середній школі постійно гартувалася у спортивних секціях і гуртках молоді зміна борців. Боротьба для школярів, юнаків села була, є і залишається справою честі і гідності.

Тренерами підростаючого покоління борців у різni часi працювали Остроушко І.М., Ірха В.О. Тодi ж у 1970-х рр. боротьбою захопилися Циба Леонід, Циба Станіслав, Нікітченко Степан (останні стали вчителями фізкультури). А в Золотоноші наполегливо готував молоду зміну борців молодий тренер Микола Кривонос, що закінчив факультет фізичного виховання Черкаського педінституту (нині Черкаський національний університет) і був старшим тренером Золотоніської райради «Колос».

В його «школi» навчалось 50 юних спортсменів. Особливі надiї тренер поклав на Сергія Зарецького — юнака майже 100-кілограмової ваги та велетенського 2-метрового росту. Він у 1982 році виграв чемпіонат країни серед юніорів, а в 1983 році на чемпіонаті Європи 17-річний Сергій переміг усіх своїх ровесників і на світовій першості виграв чотири поєдинки (турнір проходив у США) і посів друге місце. У 1984 році виграв юнацький і молодіжний чемпіонат

СРСР. На Європейській юнацькій першості в Польщі Сергій провів п'ять сутичок і всі виграв. Лише на світовому молодіжному чемпіонаті програв 20-річному болгарину Райкову і одержав срібну медаль. Цікаво, що за три останні роки (1982 — 1984 рр.) він провів понад 100 поєдинків і лише один програв.

У 1989 році з легкої руки газети «Молодь України» та голови місцевого колгоспу Дмитра Івановича Піддубного, нашадка великого роду Піддубних, спільні корені якого йдуть від пращура козака Олексія Федоровича Піддубного (лінія рідного брата Антона Олексійовича, прадіда Івана Максимовича, Григорія), борцівське свято на честь великого богатиря було відроджене й проведено на достойному рівні. Редакція газети «Молодь України» започаткувала «Клуб Івана Під-

Хіміч Андрій Іванович — заслужений майстер спорту, чемпіон Олімпійських ігор з веслування на каное.

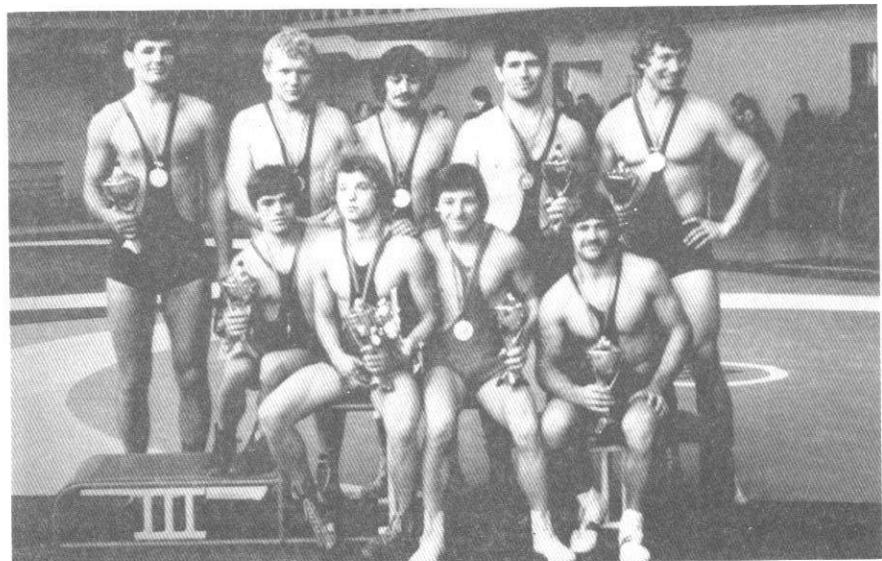

Кривонос Микола Олексійович — майстер спорту з греко-римської боротьби та гирьового спорту, заслужений тренер України, неодноразовий переможець сільських спортивних ігор.

дубного». Щомісяця ведучий клубу Віктор Каспрук друкував на сторінках газети консультації для молодих борців, а в день народження І.М. Піддубного на прохання читачів газети була надрукована розповідь про великого богатиря. «Анкету членів клубу» заповнило багато молодих читачів. Зі сторінок газети лунали заклики створити на батьківщині Піддубного музей, допомогти місцевому господарству коштами.

Тоді ж виникла ідея проведення на батьківщині Івана Піддубного Всеукраїнського свята богатирської сили. Зокрема таку думку висловив наш земляк, уродженець Великої Бурімки, тодішній замполіт Єйського вишого льотного училища Олександр Федорович Ткаченко, який поділився своїми намірами з секретарем Чорнобаївського райкому партії, своєю однокласницею Шміг Галиною Михайлівною: «Щодня, йдучи на роботу в училище повз могилу Івана Максимовича Піддубного, добре уходжену і доглянуту, що в центрі парку його ж імені, я думаю, чому мої земляки українці так не шанують пам'ять свого сина — велета, нездоланного чемпіона чемпіонів? Чому не надати тим борцівським змаганням статусу хоча б Всеукраїнського?»

Цю ідею гаряче підтримали тодішній перший секретар Чорнобаївського райкому Компартії України Іван Давидович Пасічник, голова районної ради народних депутатів Микола Кирилович Євсевський, його заступник Василь Олексійович Гарната, спортивна громадськість від району до столиці, а кореспондент республіканської газети «Молодь України» Микола Моторний розгорнув активне журналістське висвітлення підготовки та проведення свята, привернувши увагу до нього всіх небайдужих любителів спорту та вболівальників за честь, гідність, збереження і примноження славних спортивних традицій. Це йому належить вислів: «Не в кожного народу є син, здатний надихати кожне нове покоління невищерпною наснагою гідності». (Газ. «Молодь України», 24 серпня 1994 року).

В.Ф. Кот — заслужений тренер з греко-римської боротьби з командою, яка стала чемпіоном України у 1972 році в Запоріжжі.

Певну допомогу в організації і проведенні свята надали керівники господарств, підприємств, організацій району, хоч тоді це було далеко не просто. Дмитро Іванович Піддубний згадує, що тоді, 16 років тому, йому довелося пережити не найкращі часи. Велике бажання побувати на святі Богатирської сили виявили представники Народного руху України. Проте їх на свято не запросили, а 2 автобуси з бажаючими «рухівцями» дістались свята були органами ДАІ спрямовані зовсім в іншому напрямку. Перед святотом у райкомі партії панувало напруження. На «килим» був викликаний організатор свята голова колгоспу ім. Дзержинського Піддубний Д.І., якому було вказано на неприпустимість під час свята якихось «політичних диверсій». Свято пройшло спокійно, організовано, хоча такої кількості представників правоохоронних органів на святі село ще не бачило. В'їзд до села суверо контролювався, зупинялась кожна машина. Надзвичайний стан та й тільки...

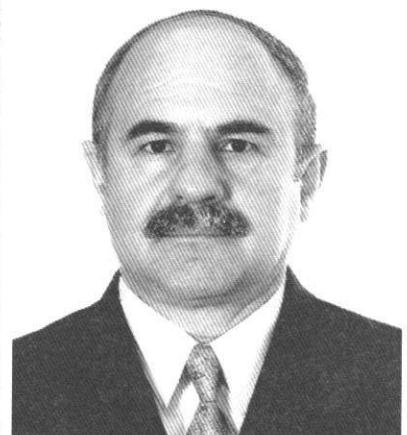
З 1990 року розпочалася нова сторінка в історії проведення свята на честь І.М. Піддубного. 6 — 7 жовтня 1990 року (в переддень дня народження І.М. Піддубного) редакція газети «Молодь України», Всеукраїнська спортивна молодіж-

на організація «Клуб Івана Піддубного», колгосп ім. Дзержинського започаткували Всеукраїнське свято богатирської сили на призи Івана Піддубного.

На центральній площі села відбувся мітинг з нагоди відкриття пам'ятника видатному борцю, який був споруджений лише на кошти місцевого господарства, в обхід всіляких норм закону. Тому автор пам'ятника невідомий. Мітинг відкрив голова Чорнобаївської районної ради Євсевський М.К. Право перерізати стрічку і відкрити пам'ятник славному земляку красенівців було надано представникам трьох поколінь Піддубних. Старший з них, ветеран війни і праці Дем'ян Йосипович Піддубний — теж з великого роду Піддубних. Коли спало покривало, перед присутніми постала постать великого

Пахомов Андрій — абсолютний призер VI Всеукраїнського свята богатирської сили. Красенівка, 1995 р.

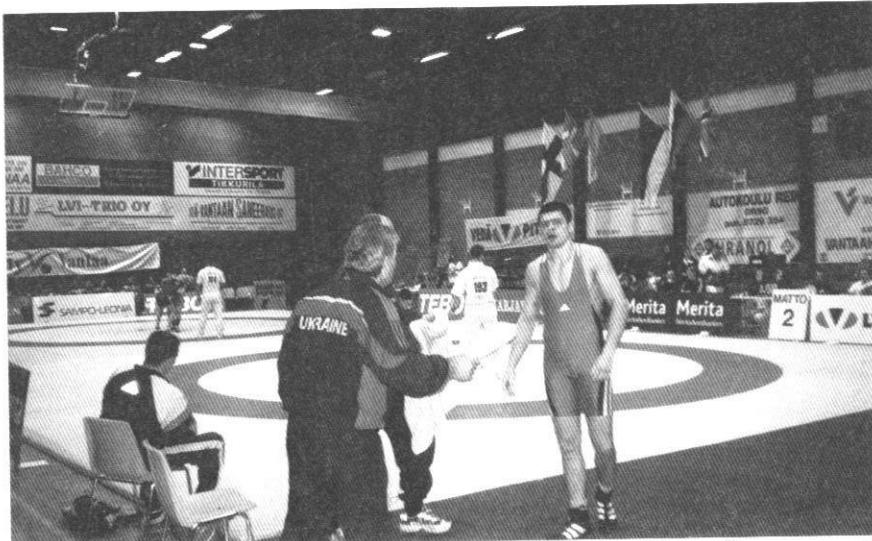
Чобітко Микола Григорович — майстер спорту з вільної боротьби, доктор педагогічних наук, уродженець с. Іркліїв Чорнобаївського району

богатиря-земляка. Гордістю пройнялися серця присутніх за свого могутнього сина. Дивиця на цю могутню постать і в пам'яті зринає 1924 рік. Тоді влітку у Москві на центральній цирковій арені проходив міжнародний турнір з французької боротьби. Серед численних його учасників були знаменіті борці-професіонали: Клемент Буль, Микола Башкиров, Іван Чуфистов і, звичайно, Іван Піддубний. Йому йшов 53-й рік, а він все ж був у прекрасній спортивній формі. В ході чемпіонату відбувся конкурс атлетичної будови тіла. До складу журі були запрошенні авторитетні художники, скульптори, артисти... Запропонували й Івану Максимовичу взяти участь у цьому оригінальному конкурсі. Не відмовився...

Вигляд Піддубного приголомшив усіх. Навіть оркестранти стихли. Піддубний поволі обертається по колу на майданчику. Це була небачена досі демонстрація фізичної могутності, досконалості велетенського тіла. Кожен м'яз випромінював силу і красу. Жюрі одностайно присудило перший приз Івану Максимовичу за його справді геркулесову мускулатуру. От такий він і постав перед своїми земляками і шанувальниками — гордий і могутній.

З важливою подією в житті села, району, області — започаткування Всеукраїнського свята богатирської сили на призи І.М. Піддубного присутніх привітав заступник голови Черкаського облвиконкому О.М. Дубовий.

На Перше Всеукраїнське свято богатирської сили приїхали чемпіони країни, майстри спорту, переможці міжнародних змагань, члени спортивного товариства «Колос» (голова А.П. Усенко), команда газети «Молодь України», до складу якої входили юнаки, які протягом року займалися в «Клубі Івана Піддубного». Небияку силу і витривалість продемонстрували «молодоукраїнці»: з 6 призових місць вони здобули 4. У віковій категорії до 18 років переміг Олег Давидов (Рівненська обл.), друге місце посів Віталій Прядка з с. Малі Канівці, що на Чор-

На борцівському килимі Сергій Чижов — абсолютний призер Всеукраїнського свята богатирської сили на призи І.М. Піддубного 1999 і 2001 рр.
Секундe майстер спорту міжнародного класу В.Ф. Кот.

нобаївщині, третім став Богдан Андрушенко (ст. Гребінка, Київщина), у віковій категорії понад 18 років перемогу здобув Петро Коваль з м. Шаргород, що на Вінниччині.

Переможцями турніру того першого Всеукраїнського свята вийшли майстри спорту міжнародного класу з міста Саранська Ш. Нугаєв (вага до 100 кг) та з міста Золотоноші тодішній студент Черкаського педінституту Ю. Євсейчик (вага понад 100 кг). Сподобалися глядачам і силові змагання. Переможцем серед гирьовиків став майстер спорту Володимир Рагушенко з Херсонської області. Силами міг помірятися кожен, беручи участь у козацьких забавах.

Абсолютним переможцем турніру став Юрій Черепівський з Києва.

З того часу свято відбувається на центральній площі села. Тоді ж було збудовано розбірний поміст для виступів борців.

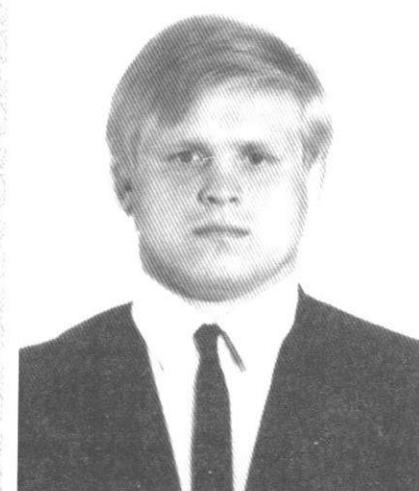
Друге Всеукраїнське свято богатирської сили було особливим, воно відбулося 24 — 25 серпня 1991 року і було приурочене до 120-річчя з дня народження знаменитого борця. Свято розпочалося урочистим відкриттям музею І.М. Під-

дубного. Музей створений на кошти господарства при активному сприянні всіх жителів села. Першим директором музею була Кисіль О.І., яка доклада чимало зусиль до зібрання експонатів музею. Туди ж були передані матеріали з музейної кімнати І.М. Піддубного, що була створена ще з ініціативи вчительки історії Орленко Л.К. в процесі підготовки і відзначення сторіччя з дня народження І.М. Піддубного. Велику методичну і практичну допомогу надали працівники Черкаського обласного краєзнавчого музею.

Свято співпало з проголошенням Верховною Радою України Акту державної незалежності. З того часу протягом наступних років воно проходило саме в ці дні, ніби підтверджуючи просту істину, яку хотіли і не змогли протягом майже

Самоха Анатолій Романович, майстер спорту з греко-римської боротьби, срібний призер VI чемпіонату світу серед ветеранів (Фінляндія) та бронзовий призер VII чемпіонату світу (Сербія і Чорногорія). 2004 — 2005 рр.

Черепівський Юрій (ЦСКА, м. Київ) абсолютний чемпіон I Всеукраїнського свята богатирської сили. Красенівка, 1990 р.

цілого століття завуалювати, применшити, що Українська земля спородила богатиря, була його колискою, вдихнула в нього богатирську силу. А тепер Україна розправила плечі і вшановує свого мужнього сина.

Друге Всеукраїнське свято відкрив голова оргкомітету Дмитро Іванович Піддубний. В ньому взяли участь як відомі спортсмени, так і всі ті, хто бажав випробувати свою силу. Програма свята була різноманітною: турнір борців, змагання гирьовиків, боротьба на руках (змагання з армреслінгу), підняття та перенесення різноманітних вантажів. Присутні з захопленням спостерігали виступи каратистів і групи дівчат із ритмічної гімнастики.

Головна увага була зосереджена на турнірі борців. За призи І. Піддубного змагалися найсильніші спортсмени з греко-римської боротьби — чемпіони і призери чемпіонатів СРСР, Європи. Крім вітчизняних борців тут були представники Росії і Грузії — країн, що теж проголосили свою незалежність. На килим вийшов абсолютно переможець минулорічного турніру Юрій Черепівський з Києва, що надало борцям — азарту, а глядачам — інтересу. У турнірі взяв участь і вихованець тренера М.О. Кривоноса Сергій Зарецький із Золотоноші. Два дні провів він в успішних

поєдинках і став абсолютною переможцем турніру Другого Всеукраїнського свята богатирської сили, одержавши нагороди: грошовий приз в 1000 карбованців і пам'ятний подарунок. Йому й іншим призерам свята дістався 16-кг торт, виготовлений для свята кондитером з Переяслава-Хмельницького Михайлом Галактіоновичем Литвиненком, людиною, закоханою в спорт.

У змаганнях з армреслінгу чудові здобутки мали Віктор Гопка, Володимир Агапов, Ігор Кармов. У силовому триборстві призерами стали Роман Рагушенко (Херсонська обл.), Олександр Мазур (м. Шаргород) Андрій Баранов (Херсонська обл.). В цьому виді змагань вперше виступили брати Станіслав та Микола Додор з Красенівки, останній посів друге місце.

Першість Черкаської області з греко-римської боротьби 2004 року. Команда вихованців заслуженого тренера М.О. Кривоноса та вчителя Красенівського НВК С.М. Нікітченка в складі: Нікітченка Олексія (чемпіон області), Піддубного Максима (срібний призер) та Додора Ігоря (срібний призер).

Крайній справа — майстер спорту Самоха А.Р.

Апофеозом свята став концерт заслуженої артистки УРСР Алли Кудлай, відомої співачки Надії Шестак, циганського ансамблю.

На святі присутні із захопленням вітали виступи силових жонглерів братів Сварників, виступ російського театру «Сила».

1992 рік виявився непростим. Різке підвищення цін вимело з колгоспної каси чимало грошей. Та вирішено було не відступати. У дні святкування першої річниці незалежності України до с. Красенівки з'їхалися на третє Всеукраїнське свято кращі атлети з багатьох областей держави. Все ті ж організатори свята доклали немало зусиль, щоб і спортсменам, і численним глядачам було що побачити і запам'ятати.

На борцівському килимі йшла напружена боротьба силачів, а поряд учасники козацьких забав змагалися у перенесенні 7-пудового каменю, піднятті штанги, перетягуванні канату...

Головний арбітр турніру заслужений тренер України Микола Кривонос висловив свою думку, що «саме на батьківщині Піддубного слід проводити повнокровні чемпіонати нашої країни з боротьби. Абсолютним переможцем

борцівського турніру став 20-річний чемпіон Європи і світу серед юнаків Юрій Євсейчик (Золотоноша).

Турнір із силового триборства захопив присутніх ще більше ніж борцівські поєдинки. Майже 2 години вижимав гантелю 16-річний Сашко Рожин з м. Шаргород, він 3000 разів вижав 8-кілограмову гирю. Крім нього відзначилися красенівець Станіслав Додор та херсонець Роман Рагушенко. Молодь навколошніх сіл була дуже активною в козацьких забавах. З сусіднього села Кривоносівки, незважаючи на те, що там справляли троє весіль, в Красенівку на свято на велосипедах приїхало півтора десятка хлопців, щоб позмагатися в армрестлінгу. Та головний приз — баран — «поїхав» у сусіднє село Лукашівку. Здобув його Василь Овчаренко.

Юрій Євсейчик — чемпіон світу і Європи з греко-римської боротьби, майстер спорту міжнародного класу. На Олімпійських іграх 2000 року (Сідней) посів четверте місце. Абсолютний призер III Всеукраїнського свята богатирської сили в с. Красенівці у 1992 році

Борець з Києва Олександр Петренко — триразовий абсолютний призер Всеукраїнського свята богатирської сили на призи І.М. Піддубного, 2003 — 2005 рр.

А Василь Городничий з Богодухівки 50 метрів ніс поперед себе 7-пудовий камінь. В нагороду одержав пудового кабанчика.

Свято вдалося. І бажання його учасників було одностайним — через рік зустрітися знову тут, на батьківщині І. Піддубного.

...І зустрілись, уже вчетверте у 1993 році на святі богатирської сили. В абсолютній першості з греко-римської боротьби перемогу здобув вдруге 130-кілограмовий силач із Золотоноши Сергій Зарецький, який був найсильнішим в ході аналогічних змагань у 1991 р. У вагових категоріях відповідно 90 та 100 кілограмів кращими стали черкащани Владлен Агапов та Ігор Кармов, а у числі призерів були киянин Андрій Геращенко та харків'янин Ігор Бугай.

В 1994 р. Верховна Рада України надала святу статус державного. П'яте Всеукраїнське свято богатирської сили відбулося за підтримки Чорнобаївської районної держадміністрації, республіканського спортивного товариства «Колос». Меценатом свята виступила фірма «Агросервіс» із Бахмача Чернігівської області (президент Ф.І. Прокопенко). У підготовці і проведенні свята активну участь про-

явив Іван Богдан — дворазовий чемпіон світу, переможець XVII Олімпійських ігор у Римі (1972 р.), Олександр Вежиганік — призер чемпіонату Європи.

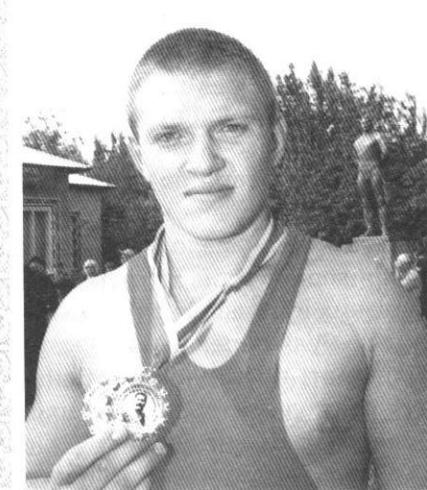
Вперше в історії свята відбулося освячення його отцем Назарієм.

Особливо цікавими були козацькі забави. Атлет з Ірклієва (Чорнобаївський район) Сергій Баранов проніс на собі 110-кілограмового бичка на відстань 182 метри. А перша премія абсолютної перемоги того року була 10 мільйонів карбованців. (Пам'ятаєте: тоді ми майже всі були «мільйонерами»).

1995 рік. Шосте богатирське свято також пройшло успішно. Голова міщевого колгоспу Дмитро Іванович Піддубний мав уже великий досвід, йому активно допомагав молодий голова сільської ради Іван Миколайович Науменко. Чу-

Сергій Зарецький (м. Золотоноша) — дворазовий чемпіон турнірів з греко-римської боротьби на II і IV і Всеукраїнському свята богатирської сили в с. Красенівці.

Сергій Побережник (м. Миколаїв) — абсолютний призер турніру з греко-римської боротьби на Всеукраїнському свята богатирської сили 2002 року.

дові призи для переможців змагань виготовили на Барановському порцеляновому заводі (директор Віктор Гук). Фінансову допомогу надали республіканське та обласне товариство «Колос» (А.П. Усенко, В.І. Христенков). Спонсорами свята виступили виробничо-комерційна фірма «РІФ» (комерційний директор В.В. Федоров), компанія «Україна. Футбол. Інтернешнл» (президент В. Лашкул), ЗАТ «Юрія» (генеральний директор А.Б. Волошин).

У святі взяли участь багато борців з різних регіонів України. Головним суддею був прославлений український богатир І.Г. Богдан. Спеціально з США прибув аби судити змагання чемпіон світу 1961 року Армаїс Саядов. Близьку виступали у ваговій категорії 62 кг Андрій Жук, у категорії 74 кг — вінничанин Боднар. Серед надваговиків у перший день змагань перемогу здобув киянин Письменний, але у фіналі поступився киянину Андрію Пахомову, який і став абсолютним призером свята і здобув суперприз — величезний кубок Баранівського порцелянового заводу з портретом Івана Піддубного, а також 20 млн карбованців.

Знову були козацькі забави. В'ячеслав Моторний з Кривоносівки протягнув автомобіль ГАЗ-130 на 222 метри. Лише на 5 метрів коротшу відстань подолав

Станіслав Сухомудренко з Чернечини. ...А в небі над Красенівкою кружляли парашутисти.

Велику аудиторію вболівальників і учасників знову зібрали змагання з армрестлінгу. Найсильнішими виявились Віталій Гопка (одержав бичка), а друге місце здобув солдат Геннадій Поліщук (одержав кабанчика і повіз його в свою частину під Черкаси).

Особливо азартно було на футбольному полі. Тут змагались 4 команди: ветерани київського «Динамо» (в їх складі: Євген Рудаков, Віталій Хмельницький, Віктор Кондратов, Сергій Кузнєцов, Станіслав Євсеєнко, Володимир Назаров, Олександр Данін, Юрій Ковальов, Сергій Журавльов, Володимир Мельниченко, Володимир Мукомелов, Василь Кириченко), юнацька команда с. Красенівки, Золотоніська та Красенівська команди ветеранів. Звичайно, перемогти динамівців не вдалось ні юнакам, ні ветеранам. Головний приз — смажений кабанчик — дістався динамівцям.

Свято 24 — 25 серпня 1996 року було проведено з ініціативи і при підтримці редакцій газет «Молодь України» та «Український футбол» і, звичайно, правління місцевого господарства та спортивного товариства «Колос». Воно було присвячене 125-річчю з дня народження І.М. Піддубного та 5-ї річниці незалежності України, що надало йому особливого забарвлення. Найбільшу увагу, як завжди, привернув турнір з греко-римської боротьби, на який прибули представники з різних куточків України — Києва, Донецька, Харкова, Запоріжжя, Житомира... Це були переважно майстри та кандидати у майстри спорту, що надавало більшості поєдинків особливої гостроти. У своїх вагових категоріях перемогу святкували, зокрема, харків'яни Олег Бабакін та Сергій Рибаков, киїянин Олександр Вежиганик.

Та, на жаль, через фінансові затруднення, економічні негаразди у 1997 та 1998 роках богатирське свято провести не вдалося, і не вина в цьому місцевих керівників... «У 1997 році через несприятливі погодні умови жнива затягнулися аж до вересня, було не до свята», — згадує М.К. Євсейський.

Зате в серпні 1999 року борцівський дух впродовж двох днів знову витав над Красенівкою. З'їхалося на нього 40 борців з різних куточків України. Змагалися борці шести вагових категорій. І знову призерам вручались медалі, дипломи, а на додачу ще й грошові премії — уже не по 1, 10 чи 20 мільйонів, як три роки тому в час «мільйонерів», а по сто гривень. Завдяки реформаторському курсу тодішнього прем'єр-міністра Віктора Ющенка гривня стала міцною національною валютою.

Абсолютним чемпіоном турніру став Сергій Чижов — майстер спорту із ЦСК (м. Київ). Він отримав 200 грн і килим як приз глядацьких симпатій. Село веселилося діранку. Відбувся святковий фейєрверк, гості свята зачаровано слухали святкову концертну програму столичних артистів та місцевих аматорів.

Знову ж окрасою свята стали козацькі забави. Перетягування каната представниками різних сіл викликало шалені емоції глядачів-уболівальників. Перемогла команда чоловіків із Ревбінцем. Знову переможцем у перетягуванні автомобіля (тепер уже ЗІЛ-130) вийшов Станіслав Сухомудренко. А силач із Сазонівки Віктор Юрченко відірвав від землі півтонного ваги і 13 секунд протримав його. Обидва силачі одержали по трилітровому бутлю меду. Були й інші

види змагань: ходили на руках, билися мішками на колодах, на мізинці піднімали 2-пудові гири, тягали на собі 10-пудові мішки з зерном. Не обділені силою нащадки Піддубного!

Останні роки свято піднялося на вищий рівень, набуло новогозвучання. Розширилося не лише коло організаторів свята, а й палітра його заходів. Оргкомітет з проведення свята очолив голова Чернобаївської районної державної адміністрації, голова обласної організації Аграрної партії України Петро Григорович Душейко.

Свято Богатирської сили 2000 року за рівнем організації і проведення перевишило всі, що були до нього. На адресу свята були отримані телеграми від Президента України, Прем'єр-міністра, Голови Верховної Ради України. Вперше свято відбулося за сприяння Аграрної партії України, а її голова Михайло Гладій був присутній на цьому свята. В традиційних змаганнях борців взяли участь близько 70 спортсменів. Вони прибули зі спортивних клубів ВМС м. Києва, Севастополя, Белгорода, спортивних товариств «Колос» з м. Черкас, Сміли, Золотоноші, спортивного товариства «Металіст» (м. Харків), силачі клубу «Геркулес» (Нововоронцовський р-н, Херсонська обл.).

Абсолютним чемпіоном турніру став Мансур Суф'янов з Севастополя. Серед наймолодших учасників борцівських змагань — Емік Шаман із Золотоноші (у вазі 42 кг).

Вдалося на славу свято 2001 року, присвячене 130-річчю від дня народження І. Піддубного та 10-річчю незалежності України. На святі гостями були віцепрем'єр України Л. Козаченко, голова аграрного комітету Верховної Ради Катерина Вашук, видатні спортсмени, олімпійські чемпіони, делегації з районів області. Голова оргкомітету свята П.Г. Душейко доклав багато зусиль, щоб під прапори І. Піддубного ставало все більше молоді, щоб прославлений земляк став символом не лише Богатирської сили, а й незборимого духу. Абсолютним чемпіоном з греко-римської боротьби став Сергій Чижов. Йому й було доручено запалити вогонь щорічних борцівських змагань 2002 року.

Свято 2002 року розпочалося відкриттям пам'ятного знака на місці садиби, де народився І.М. Піддубний. Присутні могли попити живильної джерельної води з рубленої криниці, яку колись пив чемпіон чемпіонів.

Найголовнішими героями свята, звичайно, були спадкоємці Івана Піддубного, серед яких 3 майстри спорту міжнародного класу, 11 майстрів і 16 кандидатів у майстри спорту. Вони представили 16 команд, дві з яких прибули з Росії. Звання абсолютного переможця турніру виборов спортсмен з Миколаєва Сергій Побережник.

Своє захоплення святами Богатирської сили та їх значенням так висловив за служений тренер України, тренер СК «Геркулес» із Херсонщини Володимир Рагушенко: «Впродовж 13 років я і мої учні є учасниками свята сили і краси на призи І. Піддубного з гирьового спорту. В свій час гирею бавився наш Піддубний, завдяки гири став непереможним борцем. Мій син Роман вперше побував на цьому свята в 10-річному віці в 1990 році і після того теж став борцем греко-римського стилю. Він майстер спорту, дворазовий чемпіон України, призер (2 місця) свята у 2001 році, переможець цього свята 2002 року. Я гордий, що він є послідовником легендарного борця І.М. Піддубного.»

Особливо змістовним, насиченим, широким, дійсно народним було свято 2003 року (16 — 17 серпня). На святі було широке представництво керівників республіканського, обласного, районного рівня. В турнірі з греко-римської боротьби брали участь 17 команд (з 14 регіонів України і 3-х з близького зарубіжжя). Абсолютним переможцем турніру став майстер спорту Олександр Петренко (м. Київ). Переможцями у вагових категоріях стали юнаки: до 35 кг — Стороженко Сергій (м. Одеса), до 54 кг — Коваленко Ярослав (м. Черкаси), до 69 кг — Домницький Олександр (м. Черкаси); дорослі: до 66 кг — Волошин Віталій (м. Київ), до 76 кг — Ходатай Олександр (м. Київ), до 84 кг — Тропін Юрій (м. Белгород), до 96 кг — Чижов Сергій (м. Київ), понад 96 кг — Петренко Олександр (м. Київ).

Було проведено спортивне шоу «Найсильніша людина Чорнобайщини 2003 року». Нею виявився Валентин Качур з с. Богодухівки. Також відбулися: спортивно-театралізоване дійство «Козацькі забави», велика концертна програма, спортивні змагання, святковий фейєрверк, розважальна програма для молоді.

Цікавим, багатим на учасників і гостей було Свято богатирської сили 2004 року. Могутніх, працьовитих і завзятих зібрало знову богатирське свято. Відкрилось воно, як і попередні роки, 21 серпня, коли весь український народ готувався відзначати 13-ту річницю незалежності України. Такого за розмахом свята жителі Красенівки, навколоїшніх сіл, гості свята ще не бачили. Спонсорами свята виступили: агрокомбінат «Пуща-Водиця», підприємці І.В. та В.М. Потапенки, «Укркоопспілка», ВАТ «Канівський маслозавод», Морський торговельний порт м. Феодосія, приватний історико-етнографічний музей «Козацькі землі України», редакція обласної газети «Нова Доба», приватна компанія «Агроспецпроект» та ін.

Завдяки творчій співдружності з Дніпропетровським історичним музеєм ім. Д.І. Яворницького на експозиційний огляд була привезена картина «Запорожець» худ. М. Струнникова, при написанні якої позував І.М. Піддубний. Картина довгий час зберігалася у скриньках музею. А нещодавно завдяки фінансовій підтримці президента та видавництва «Емма» В.В. Недяка полотно було відреставровано і знову ожило.

У підготовці та проведенні свята взяли участь усі підприємства, організації, господарства Чорнобайщини. В центрі села кожна сільська громада розташувала свої світлиці, прикрашені українськими рушниками, вишиванками, українським національним посудом, різним начинням домашнього вжитку, навколо світлиць українські тини, перелази, безліч квітів. Тут і шили, і пряли, і ткали, і вишивали, і мак м'яли, і млинці смажили. Стільки національних страв, що всіх на можна було перекушувати! Гостей на святі були тисячі. На свято прибула навіть делегація м. Єйська Краснодарського краю, з яким протягом багатьох років Чорнобайщина підтримує тісні братерські стосунки, адже Красенівку і Єйськ поєднав назавжди великий богатир: тут він народився, прожив молоді роки, на Україні пройшла його борцівська юність і зрілість, а в Єйську він прожив свої останні 22 роки.

Яскраве видовище продемонстрували представники школи Бойового гопака зі Львова (президент Міжнародної федерації бойового гопака В.С. Пилат). Цей колектив уже давно відомий Європі.

Знову були «Козацькі забави». Привернули увагу спортивно-розважальна програма за звання «Найсильніша людина свята богатирської сили 2004». Як і

рік тому, найсильнішим виявився Валентин Качур із Богодухівки, за ним Віталій Козик із Чорнобая та Михайло Красюк із Звенигородського району.

Відбувся турнір з міні-футболу на призи пам'яті І.М. Піддубного серед ветеранів. Перше місце виборола команда з Канева, друге — з Чорнобая. В турнірі з армреслінгу перемогу здобув Михайло Красюк, а другим був Юрій Товстоп'ят із сусіднього села Кривоносівки. Відбувся конкурс «Довга коса — дівоча краса». Неподалік від головного майдану змагалась малечка. Тут багато конкурсів було організовано за сприяння дитячої газети «Новачок». А люди старшого віку, зокрема жінки, а подекуди й чоловіки, одягнуті у барвисте українське національне вбрання, об'єднані у фольклорні ансамблі, навпереді виконували українські народні пісні.

Та головне на святі — напружений турнір з греко-римської боротьби серед юнаків у трьох вагових категоріях і дорослих — у 5 категоріях. На борцівському кілимі зібралася вся богатирська еліта. Призерами турніру серед юнаків вийшли: А. Антонюк (м. Харків), Р. Олексенко (м. Миргород), А. Лукашайтіс (м. Каунас, Литва), а серед дорослих В. Воронкін (м. Севастополь) — вагова категорія 64 кг; В. Волошин (м. Київ) — вагова категорія 74 кг; Ю. Тропін (м. Белгород, Росія) — вагова категорія 84 кг; К. Єрмаков (м. Київ) — вага понад 96 кг.

Переможців турніру, що посіли I — III місця, відзначено медалями, дипломами оргкомітету та грошовими преміями. Абсолютним чемпіоном турніру на призи І.М. Піддубного вже 2-й рік поспіль визнано чемпіона України 2001 року серед молоді, участника чемпіонату світу і Європи Олександра Петренка з міста Києва. Подяки та грошові премії були врученні також заслуженим тренерам В.Ф. Коту (Київ), М.О. Кривоносу (Чорнобай), А.В. Крайньому (Москва), М.П. Ярошенку (Белгород), Л.І. Алексєєву (Севастополь), В.А. Горбенку (Єйськ, Росія), Вітасу Валескісу (Литва).

За своїм розмахом і колом учасників свято богатирської сили на призи І.М. Піддубного набуло рангу міжнародного.

Свідченням тому, що Всеукраїнське свято перетворюється на міжнародне, стали і богатирські змагання 3 — 4 вересня 2005 року, що відбулися на батьківщині І.М. Піддубного в с. Красенівці та в райцентрі сім. Чорнобай. Ще ранньою весною 2005 року було затверджено новий склад організаційного комітету Всеукраїнського свята богатирської сили на призи пам'яті Івана Піддубного з представників нових владних структур, що прийшли до керівництва району після Помаранчевої революції і президентських виборів 2005 року. Організаційний комітет з проведення свята очолив Володимир Анатолійович Гресь — голова Чорнобайської райдержадміністрації. В складі комітету Олександр Юрійович Юрковський — голова районної ради, Ігор Миколайович Юхно — перший заступник голови райдержадміністрації, Анатолій Миколайович Ляпкало та Юрій Дмитрович Сушко — заступники голови райдержадміністрації, Михайло Володимирович Ресенчук — заступник голови районради, інші керівники організацій, відомств, спортивних організацій, майстри спорту міжнародного класу, 2 Герої України — вихідці з Чорнобайщини: Васильченко Микола Семенович — директор СТОВ «АгроЕрма «Маяк», Приліпка Олексій Васильович — генеральний директор агрокомбінату «Пуща-Водиця»; головні редактори газет «Нова Доба» — Томіленко Сергій Антонович та районної газети «Світлий шлях» — Хоруженко Володимир Іванович. Оскільки основна частина свята проводилася в сім

Чорнобай, велику роль у його підготовці і проведенні відіграв селищний голова Злідар Григорій Григорович.

Цього року на свято богатирської сили прибули борці і тренери з Бєлгорода, Єйська, якутського міста Нерюнгрі (Росія), Каунаса (Литва), з Бєлостока та Граєва (Польща), а також з багатьох міст і областей України (Київ, Севастополь, Житомир, Харків, Одеса, Миколаїв, Черкаси, Стаханов, Лисичанськ, Золотоніша) — загалом 17 команд із 14 регіонів. У боротьбу включилися 67 борців, серед яких — 2 майстри спорту міжнародного класу, 18 майстрів та 25 кандидатів у майстри спорту. Суддівську колегію очолював колишній абсолютний переможець аналогічного турніру Сергій Чижов.

На свято прибули представники уряду на чолі з віце-прем'єр-міністром України, земляком чорнобайців Миколою Володимировичем Томенком та делегація Черкаської обласної державної адміністрації, яку очолив Олександр Володимирович Черевко.

Як і попередні роки, тут проводились «Козацькі забави», дитячі забави, традиційні змагання «Найсильніша людина свята». Найсильнішою людиною знову виявився Валентин Качур — житель сусіднього села Богодухівки.

Абсолютним переможцем турніру з греко-римської боротьби Всеукраїнського свята богатирської сили знову визнано Олександра Петренка з м. Києва. Заслужену нагороду йому вручив Василь Вірастюк — найсильніша людина планети, який був жаданим і почесним гостем свята. Василь Вірастюк — достойний продовжувач спортивних звитяг І.М. Піддубного, портрет якого, до речі, зображене на офіційній емблемі Всеукраїнської федерації богатирів. У розмові зі мною біля пам'ятника І.М. Піддубному Василь Вірастюк зауважив: «Ми гордимося нашим українським велетом Іваном Піддубним. І не тільки гордимося, а й ділом доводимо, що ми, українці — сильний і мужній народ, ми — з держави богатирів».

ВАС ЗАПРОШУЄ МУЗЕЙ ІМЕНІ ІВАНА МАКСИМОВИЧА ПІДДУБНОГО

В рідному селі прославленого богатиря І.М. Піддубного свято шанують його пам'ять. З нагоди 120-річчя з дня народження І.М. Піддубного в центрі його рідного села було відкрито краєзнавчий музей та пам'ятник славному земляку.

Місце для музею і пам'ятника вибране теж не випадково. Тут ще в 1769 році першопоселенцями села, серед яких були і пращури Піддубного, була збудована Різдво-Богородицька церква, в якій вінчались батьки Максим Іванович та Ганна Данилівна в 1870 році, в якій хрестився їх малий первісток Іван у 1871 році і всі інші шестero дітей. Відвідання церкви для Піддубних було святою справою. Батько і брат Митрофан співали в церковному хорі, Івану доручали нести хреста під час церковних процесій. Тут він здобув свою першу освіту. Тут, на прицерковному кладовищі, у 1911 році похованій батько. Святе місце. Прикро, що в 1929 році церква була розібрана.

Відкриття краєзнавчого музею І.М. Піддубного співпало з надзвичайною подією в житті українського народу — проголошенням Акту незалежності України. Саме тоді 24 — 25 серпня 1991 року відбулось Друге Всеукраїнське свято богатирської сили (перше започатковане в 1990 році з ініціативи Всеукраїнської спортивної молодіжної організації «Клуб Івана Піддубного», редакції газети «Молодь України», місцевого колгоспу ім. Дзергинського при сприянні Чорнобайської районної та Красенівської сільської Ради).

І ось музей відзначив своє 15-річчя. Термін не такий вже й великий. Але за ці роки зібрано великий матеріал. Біля витоків створення музею стояли ентузіасти: голова місцевого господарства, теж нащадок великого роду Піддубних, Піддубний Д.І., голова сільської Ради Корнієнко О.М., вчителі місцевої школи Оrlenko L.K., Кисіль О.І. та і вся громадськість села. Всі були зацікавлені в тому, щоб музей став священим місцем красенівців, окрасою села, його гордістю, центром виховної, дослідницької, пошукової роботи і дорослих, і школярів. Саме так: і дорослих! Останнім часом постійно зростає інтерес жителів села до того, хто вони, чиї внуки і правнуки, хто їх предки. Збуваються пророчі слова великого мудреця філософа Г.С. Сковороди: «Пізнай свій край... себе, свій рід, свій народ, свою землю — і ти побачиш свій шлях у житті». Григорій Сковорода, будучи домашнім вчителем у дітей С.В. Томари (внука Переяславського полковника С.І. Томари), цілком ймовірно бував у нашім селі ще на початку його заснування, адже тут були володіння колезького радника С.В. Томари.

Велику методичну і практичну допомогу надавали працівники Черкаського обласного краєзнавчого музею, зокрема ентузіаст дослідницької роботи в галузі великого спорту В.Б. Страшевич, у якого на той час був уже зібраний великий бібліографічний матеріал про спортивні досягнення і перемоги І.М. Піддубного.

Далекі і близькі родичі Піддубних, односельці подарували для музею велику кількість старовинних речей домашнього вжитку.

Це все дало можливість розгорнути експозицію в п'яти залах музею, в яких подано більше як 1,5 тисячі експонатів.

Перші три зали музею розповідають про життя, побут, звичаї жителів, історію рідного села з часу його заснування (першої половини XVIII ст.) і до першої чверті

Музей ім. І.М. Піддубного відкритий в 1991 році.

ХХ століття. Відвідувач музею, переступивши поріг вітальні музею, зачаровано спостерігає краєвид ще тодішнього, більше як 200-річної давності, села такий, як описав його в своєму творі «Богатир з Красенівки» рідний брат чемпіона Митрофан Максимович Піддубний (1884 — 1966 рр.). На передньому плані постать господаря та знаряддя праці, реманент господарського подвір'я. З раннього ранку до пізнього вечора він в постійних турботах, як прохарчувати велику родину, як дати лад господарству.

Зліва — привітна господиня, Берегиня роду. А скільки в неї турбот! Піч топити, їсти варити, шити, ткати, прясти, прати, прасувати, вишивати ще й діточок доглядати (всі речі експонуються у «селянській хаті»). Ось колиска (можливо, з неї пішов у широкий світ богатир Піддубний). Колиска була у кожній красенівській родині, адже в кожній сім'ї було щонайменше 8 — 10, а то й 13 чи 16 дітей! Кожного року в II половині XIX століття в селі народжувалось від 74 (у 1877 р.) до 97 (у 1899 р.) немовлят. Не всі вони доживали до 1 чи до 5 років. Періодичні епідемії віспи, дифтериту, золотухи, сухот чатували на кожну сім'ю. Так, особливо жахливі були 1834 рік — голод; 1880, 1881 роки — епідемія дифтериту, а на початку ХХ сто-

ліття — чума. Козак Микита Пантелеїмонович Піддубний (дядько втретє І.М. Піддубного) у 1880 році за тиждень поховав 3 синів віком від 3 до 5 років.

Діти народжувались, росли, одружувались. Навіть у тяжкі роки пририст населення був (вилючення: 1881 та 1901 роки).

Батьки дбали про «придане» своїм дітям. В експозиції першого залу є й скриня (сундук). А що в ній — розповідь в наступному залі. Тут велика експозиція рушників, скатертин, чоловічого та жіночого одягу, фотографії парубків та дівок, молодих (наречених), бояринів, дружок у багатому колоритному українському вбранні. Багато фотографій з хати уже померлої сестри І.М. Піддубного — Євдокії. Вона їх берегла, любила, прикрашала рушниками та квітами.

Юний екскурсовод музею Оля Мінайліо веде розповідь про родинне дерево Піддубних.

В експозиції музею і рушник Федори Григорівни Піддубної, що має теж пряме відношення до великого і славного роду, а ще вона прожила більше 100 років при міцному здоров'ї і добром розумі. Її побажання жити всім добрим людям стільки ж і не менше ми з радістю передаємо відвідувачам нашого музею.

До уваги відвідувачів — діючий ткацький верстат. За нього іноді сідає, щоб пригадати свою молодість, внучка рідної сестри чемпіона Мотрони Максимівни — Ганна Захарівна Остроушко. Це її ще 5-річним дівчам тримав на руках в останню свою поїздку в рідне село у 1928 році знаменитий дядько Іван Піддубний.

А ще Ганна Захарівна і Поліна Василівна Зелена (друга внучка Мотрони Максимівни) пригадують, що в їхніх родинах улюбленою піснею була:

«Ой хмелю мій, хмелю,

хмелю зелененький...

Де ж ти, хмелю, зиму зимував,

Що ж не розвивався?...»

Внучки охоче можуть виконати її, а їм підспівають і інші Піддубні... А ще співали «Ой у лузі та ще й при березі...»

Що ж то за село, яка його історія, в якому буйним цвітом розвинувся Великий Рід Піддубних, що спородив «Великого сина»? Про це йде детальна оповідь у третьому залі музею. Спочатку тут було мало експонатів. Увазі відвідувачів пропонувалася діорама села восени з його непролазною багнюкою, сірими хатами з сумними вікнами, що безпорадно дивляться на світ божий, декілька експонатів козацької доби, куточок Т.Г. Шевченка, а потім оповідь про події 1917 — 1940 рр. в транскрипції ще бачення цих подій радянською історіографією...

Цей зал зазнав докорінної реекспозиції.

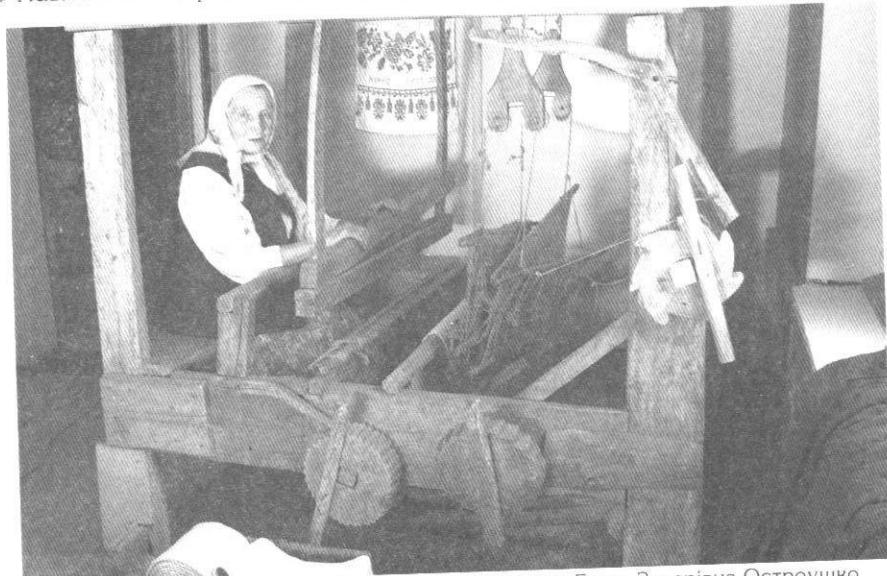
Почались систематичні, планові, цілеспрямовані дослідження історії села, родинного дерева Піддубник. В Красенівському НВК (кол. назва Красенівська середня

В першому залі музею. Побут, звичаї, заняття селянської родини.
На передньому плані — берегinya роду.

школа) діє історико-краєзнавчий гурток «Пошук» та секція при ньому «Піддубняки». Вирішили: хто, як не ми, збере необхідний матеріал за темами «Родинне дерево Піддубних», «Мала батьківщина чемпіона»? Вирішили — і зробили. Було досліджено матеріал, зібраний в «Описах Київського намісництва 70 — 80 рр. XVIII ст.» (де мова йде про Красенівку), матеріали Золотоніської земської управи за 1867 — 1918 рр. Метричні книги Різдво-Богородицької церкви с. Красенівка, а пізніше і Петро-Павлівської та Свято-Духівської церков с. Богодухівки (там жили дядьки І.М. Піддубного Федір Іванович та Афанасій Іванович, та й сам Іван Максимович у 1910 — 1918 рр.; тут була заміжжю за богодухівським козаком Черіньком Степаном Івановичем його рідна сестра Євдокія Максимівна, звідси була родом його мати Ганна Данилівна (дівоче прізвище Науменко). Досліджено матеріали Переяславської та Полтавської консисторій, Золотоніського духовного правління, Золотоніського повітового казначейства, що зберігаються в фондах Державного архіву Черкаської області. За допомогою представників великого роду Піддубних вийшли на архівні матеріали Державного архіву Полтавської області, налагодили тісну творчу співдружність з Єйським музеєм І.М. Піддубного (Росія). Пошуківці ве-

дуть активне листування з представниками великого роду Піддубних, що живуть на Уралі, в Сибіру, Кабардино-Балкарії, Краснодарському краї (Росія), Казахстані і, звичайно, в Україні. Адже «Піддубних цвіту — по всьому світу». Зібраний архівний матеріал підтверджується і збагачується спогадами, документами, фотодокументами, які збираються, записуються всюдиущими нашадками великого роду, що об'єднались у секцію «Піддубняки». І ось результат: у залі музею з'явився «Опис межових дач, списки козаків, дворян — першопоселенців села, облік їх власності під час VII і VIII ревізій (1816, 1835 рр.) та X ревізії 1856 — 1858 року. А скільки роздості нам принесли Сповіданні книги Різдво-Богородицької, Свято-Духівської та Петро-Павлівської церков за 1859 рік, що зберігаються в архіві м. Полтави.

Внучка рідної сестри Івана Максимовича Мотрони Ганна Захарівна Остроушко інколи згадує молодість за ткацьким верстатом у другому залі музею.

Так народилось «Родинне дерево Піддубних», що зайняло центральне місце в експозиції третього залу. На основі досліджень вималювалось не лише родинне дерево непереможного чемпіона чемпіонів, а й корені інших родів, споріднених з ним. Всього в генеалогічному дереві великого роду Піддубного досліджено понад 250 родин, близько 700 осіб.

З Казахстану нашадки Митрофана Максимовича Піддубного привезли із гордістю передали музею своє генеалогічне дерево, в якому вже 5 гілок і 50 нашадків.

Багато ще «білих плям» в родинному дереві Піддубних, але стараннями пошуко-вців вони будуть досліджені.

В залі музею розкривається також непроста доля Піддубних у період соціалістичних перетворень на селі (20 — 30-ті рр. ХХ століття).

Члени гуртка «Пошук» вирішили у музейній кімнаті сусіднього селища Конінтерн організувати стенд-виставку «Гірка доля х. Слинки» або «Ой у полі висока могила з вітром говорила». Мова піде про хутір, який існував півтора два століття, його населяли працьовиті і переважно заможні козаки-хлібари. Туди в кінці XIX ст. вийшла заміж сестра І. Піддубного Мотрона. Небороби. Туди в

подалік хутора була висока козацька могила, біля якої хоторяні відкрили своє кладовище. Жили, працювали, народжувались, одружувались, помирали... Життя йшло розміреним ритмом. А в 1929 — 1930 рр. хутір знелюднів, його жителів вивезли кого куди: на Поволжя, на Урал, на Соловки. На землях хоторян розкинувся радгосп «Комінтерн». Будинки заселили робітники радгоспу, а в час війни та повоєнної розрухи розвалились. Залишилась одна могила та й ту розорали у 50-х рр. минулого століття в погоні за розширенням посівних площ. На плані земельних угідь ВАТ «Комінтерн» і досі числиться це місце як пам'ятка під охороною держави. А що охороняти? Ні хутора, ні могили немає, тільки треба, щоб пам'ять була жива.

Почесним відвідувачем музею у 2004 році був льотчик-космонавт, двічі Герой Радянського Союзу Павло Романович Попович. Знімок на пам'ять юних екскурсоводів музею з почесним гостем біля пам'ятника І.М. Піддубному.

Якщо говорити про пам'ять, то вона оживає в четвертому залі музею, де йде оповідь про село у роки Великої Вітчизняної війни та участь у війні односельців. Є макет білінажа, радянська і німецька зброя, плакати, бойові листи, бойові нагороди, документи, фотографії, діорама «Штурм рейхстагу». Пошуківці зробили опис бойового шляху більшості захисників Вітчизни. З 469 красенівців, які пішли на фронт, з поля бою не повернулися 268.

Члени гуртка «Пошук» включилися в акцію «Збережемо пам'ять про подвиг!», що проводилася в два тури і була присвячена 60-річчю Великої Перемоги.

Пошуківці працювали над проектом «Великий рід Піддубних у Великій Вітчизняній війні». Досліджувалися не лише ті сім'ї, що живуть на Чорнобаївщині, чи Україні, а й ті, представники яких пішли на захист Вітчизни з Казахстану, Кавказу, Росії. Вивчено більше 300 родин, і це, мабуть, ще далеко не всі. Виявлено 108 осіб цього велетенського роду і їх родичів, які брали участь у війні, 48 з них полягли смертю хоробрих на полі бою за волю і незалежність Батьківщини, закатовано в час окупації 3 особи, четверо пізнали жах катувань і принижень у концтаборах.

«Отож, — кажуть юні екскурсоводи музею, — Іван Максимович Піддубний по-клав на лопатки найсильніших мужів Європи та Америки, а нашадки його роду успішно долали фашистську чуму».

До речі, екскурсоводом залу Великої Вітчизняної війни є нашадок цього величного роду, внук фронтовика, десятикласник Олексій Крикун, безмірно закоханий у свій рід і в історію.

Група юних екскурсоводів музею досить потужна, більшість з них з роду Піддубних. 7 уже стали студентами. Марина Вишня вибрала шлях в історію, а три «Піддубняки» Нікітченко Олексій, Піддубний Максим та Олександр Валов навчаються на факультеті фізичиковання Черкаського національного університету і займаються

Бажаними гостями музею у вересні 2005 року були віце-прем'єр-міністр України М.В. Томенко та найсильніша людина планети Василь Вірастюк.

ся греко-римською боротьбою. Вчителями вирішили стати Таня Нікітченко та Максим Попович. Микола Кривонос, теж нашадок великого роду, — здобуває середню технічну, а Оля Міняйло — вищу технічну освіту.

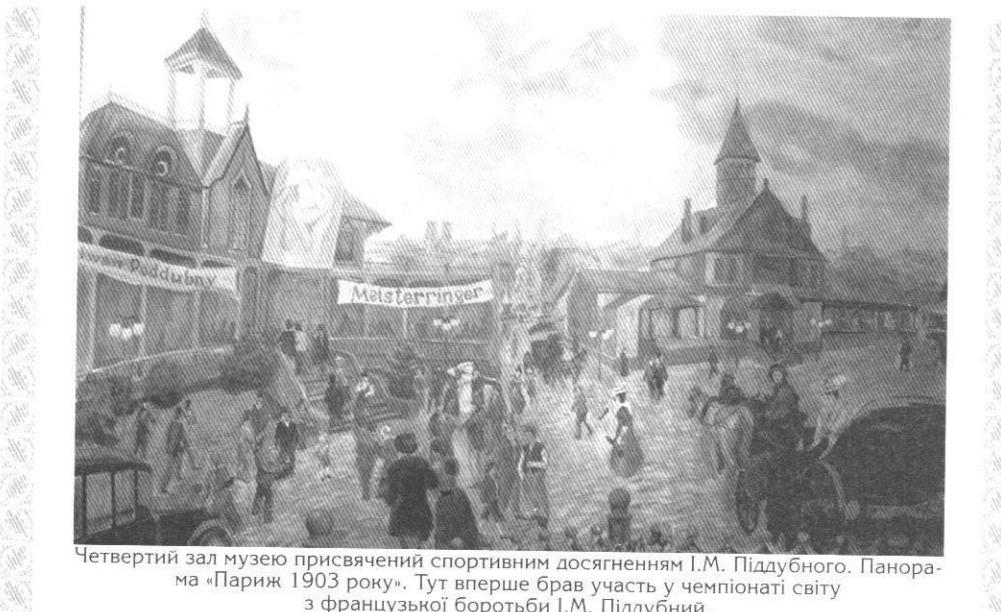
Та особлива увага відвідувачів музею завжди прикута до п'ятого залу, залу, де розповідається про славний спортивний шлях чемпіона чемпіонів І.М. Піддубного починаючи з 1891 року, коли 20-річний юнак спочатку працював вантажником у Одеському порту, а з початком літньої навігації перебрався до Севастополя. І далі — рік за роком, сторінка за сторінкою його славного велетенського злету. Настінні стенді яскравіють силою-силенною фотознімків, документів, повідомлень преси, публікацій різних газет і журналів, копій афіш його циркових гастролей, які нам люб'язно передала для експозиції адміністрація музею І.М. Піддубного у м. Єйську. Відвідувачі охоче читають самі, запам'ятовують, а деято навіть занотовує антропологічні дані атлетичної статури 30-річного Івана Максимовича: зріст — 184 см, метричні дані атлетичної статури 30-річного Івана Максимовича: зріст — 184 см, метричні дані атлетичної статури 30-річного Івана Максимовича: зріст — 184 см, вага — 118 кг, обсяг грудей 130 — 134 см, шиї — 50 см, ширина плечей — 114 см.

З розумінням і усвідомленням власної гідності, а, можливо, і приміряючись для порівняння, перечитував ці антропометричні дані найсильніший чоловік планети Василь Вірастюк.

силь Вірастюк зі своїми богатирями і гордо заявив, що емблемою збірної України з богатирського багатоборства є атлетична фігура І.М. Піддубного.

Жителі с. Красенівки, зокрема молодь, з великою радістю вітали того, хто далі несе і примножує спортивну славу земляка-богатиря і були щиро вдячні команді В. Вірастюка, яка в глибокій пошані схилила голову перед постаментом І.М. Піддубного.

З великою цікавістю і вдячністю за збережену пам'ять ознайомився минулого року з експозицією музею, зокрема його п'ятого залу, льотчик-космонавт СРСР Павло Романович Попович. Треба було бачити, як юні екскурсоводи зачаровані тим, що вони вітають і виступають перед такою людиною — людиною не земного, а ко-

Четвертий зал музею присвячений спортивним досягненням І.М. Піддубного. Панорама «Париж 1903 року». Тут вперше брав участь у чемпіонаті світу з французької боротьби І.М. Піддубний.

смічного злету, переконливо, аргументовано і гаряче ведуть мову про спортивні здобутки, неперевершенні ніким до і після Піддубного. Льотчик-космонавт був схвильований до глибини душі. Він подарував музею портрет першого космонавта Юрія Гагаріна, а в книзі відгуків записав так: «С величайшим волнением осмотрел музей И.М. Поддубного и прослушал историю жизни этого уникального богатыря. Спасибо вам, люди добрые, за то, что бережете эту историю нашего знаменитого земляка. Успехов вам в творческом поиске уникальных точек в истории Ивана Поддубного. Мира вам и счастья.»

Юні екскурсоводи виступали і перед вчителями із США. Ті були в захопленні і від почутого, і від побаченого, і від того, що саме учні з допомогою, звичайно, їх вчителя, прекрасно володіючого англійською мовою Момота Ю.В., так переконливо, аргументовано і, як підтвердили екскурсанти, патріотично говорять про неперевершеного свого земляка. Говорили нам, що цей досвід, коли екскурсію ведуть учні, вони запозичать, бо це метод прекрасного громадянського виховання.

Більш обережно і тактовно розповідали юні екскурсоводи французькій делегації про поєдинок на борцівському килимі І.М. Піддубного і французького важкоат-

лета борця Рауля ле Буша у 1903, 1904, 1905 роках. Обминули місце про хітресть француза і як присоромив його за це роком пізніше наш богатир. Так учні-екскурсоводи, можливо, вперше в житті відчули, що таке коректність, толерантність, повага до іншого. Хоч хлопці-екскурсоводи зазначали пізніше: «А чи так чинив Іван Максимович? Адже він був прямий, а часом навіть грубий, але дуже справедливий».

У залі широким планом розгорнута експозиція проувіковічення пам'яті борця, продовження його справи.

Красенівчанам тут є чим пишатись.

Ще в 60 — 70-ті роки тут проводилися змагання на приз пам'яті І.М. Піддубного, де переможці отримували пам'ятні призи з рук брата Митрофана і сестри

Квіти біля пам'ятника І.М. Піддубному покладають вчителі з Сполучених Штатів Америки. Вони знають і шанують нашого прославленого земляка.

Делегація Чорнобаївського району, земляки І.М. Піддубного в 2004 році відвідали м. Єйськ і музей І.М. Піддубного. До підніжжя пам'ятника славному земляку поклали квіти з України, привітали його українською паляницею, уквітчали пам'ятник його українським вишиваним рушником.

Євдокії Піддубних. З 1990 року свято богатирської сили набуло статуту Всеукраїнського. На свято щороку з'їжджається багато команд і не лише з України, а й з країн близького зарубіжжя. От і в 2005 році на свято приїхало 18 команд з Києва, Житомира, Харкова, Севастополя, інших міст України. Свято богатирської сили на батьківщині чемпіона може претендувати на здобуття статусу міжнародного. Адже в 2005 році на борцівський килим вийшли атлети з польського Білостока, литовського Каунаса, російського Єйська. Вперше участь у турнірі взяла команда з Республіки Саха (Якутія).

З с. Красенівки вийшли чемпіони СРСР з греко-римської боротьби, засłużений тренер СРСР та УРСР, майстер спорту Кривонос Микола Олексійович, майстер спорту міжнародного класу, чемпіон Європи з греко-римської боротьби, неодноразовий чемпіон СРСР та УРСР, засłużений тренер СРСР Кот Василь Федосійович. Свого часу борцівську кар'єру вони розпочинали в рідному селі на борцівських турнірах імені Івана Піддубного, які тоді входили до календаря союзних спортивних змагань. Тепер шлях у великий спорт торує молода зміна.

Свою розповідь юний екскурсовод Микола Кривонос закінчує словами «Козацькому роду не буде переводу!». І це сприймається як незаперечна істина.

У березні 2006 року музей відвідав уже вкотре продовжувач справи І.М. Піддубного на Черкащині, викладач Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького Анатолій Романович Самоха перед від'ездом на міжнародний турнір з греко-римської боротьби у Швеції, відвідав, щоб «...набратися наснаги, сили, почуття гордості за свій народ та щоб гідно представити свою країну на міжнародному килимі»... Повернувшись борець в рідні Черкаси призером міжнародного турніру. Образ Піддубного, його воля до перемоги надихає багатьох.

...Крім музею у селі є ще й криниця, недалеко від того місця, де стояла батьківська хата Івана Максимовича Піддубного. За переказами старожилів вона й раніше тут була і з неї пив цілющу воду майбутній богатир. Бажаючих попити водиці з богатирської криниці завжди багато. Вода тут освячується. Вона така чиста і прозора, яким було і життя чемпіона чемпіонів. Жива вода... Жива пам'ять.

За роки існування музею в ньому побували десятки тисяч відвідувачів з усіх усюд України, Росії, Польщі, Франції, Німеччини, США, країн Прибалтики, далекої Якутії, Кавказу, Казахстану. Серед відвідувачів керівники держави, обласні, лідери партій і рухів, прославлені спортсмени-богатирі і початківці на спортивній стежині з надією, що вона виведе на широкий спортивний шлях, шановані вчені, студенти і учні, люди різних професій, покликані, уподобані, письменники, артисти і, звичайно, багато представників засобів масової інформації. Книга відгуків музею рясніє різними почерками і мовами, в яких захоплення, вдячність і побажання. Матеріали музею були використані російськими кінематографістами при створенні нового фільму про І.М. Піддубного, який уже побачив світ на екранах російського, українського телебачення. З приємністю подивились його цієї весні і телеглядачі ФРН.

Пошукова група, що діє на базі музею, веде обширне листування, яке особливо посилилось після перегляду цього фільму в Росії. Багато хто запитує: «А чи я не з того роду Піддубних?».

Музей як осередок пам'яті І.М. Піддубного має тісні контакти з музеєм І.М. Піддубного у м. Єйську. Побраталися між собою Чорнобай і Єйськ. Відбувається постійний обмін делегаціями. І це закономірно. Тут, у Красенівці, розпочинав Іван Максимович свій шлях у незвичайне богатирське життя, там, у Єйську, він знайшов свій вічний спочинок.

Нам немає чого ділити. Українська земля спородила богатиря, російська — прийняла його як рідного сина.

СВЯТО СИЛИ І ДУХУ — ІСТОРІЯ У СВІТЛІНАХ

На свято богатирської сили у с. Красенівці прийшли і старі і малі

Керівники Чорнобаївського району: голова району Евсевський М.К. та другий секретар району партії Ричка О.Д. несуть квіти до пам'ятника І.М. Піддубного

Юрій Черепівський — абсолютний переможець турніру з боротьби I Всеукраїнського свята богатирської сили на призи І.М. Піддубного

Щиро і сердечно вітають земляки І.М. Піддубного гостей свята. Хліб-сіль і найкращі побажання чемпіону світу з класичної боротьби Гамарнику Г.М.

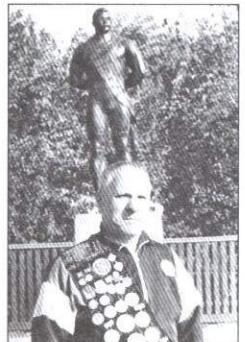
I Всеукраїнське свято відкриває голова місцевого колгоспу ім. Дзержинського Піддубний Дмитро Іванович, 1990 р.

Відкриття пам'ятника І.М. Піддубному. Стрічку перерізають представники трьох поколінь Піддубних

На силачів багатий Чорнобаївський край. Перенесення вантажів для наших земляків — жартівливі забавки, а не виснажлива праця

Почесним гостем свята був чемпіон Європи, майстер спорту з Лерраяслав-Хмельницького М.Г. Литвиненко

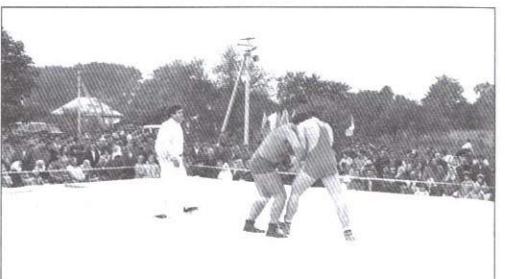
М.Г. Литвиненко на свято богатирської сили прибув з незвичайним подарунком: 16-кілограмовим тортом власного виготовлення

Євсевський М.К., Ричка О.Д., Піддубний Д.І. біля пам'ятника І.М. Піддубного під час покладання квітів

На II Всеукраїнському святі богатирської сили, 1991 р. Біля нововідкритого музею ім. І.М. Піддубного

Турнір з греко-римської боротьби

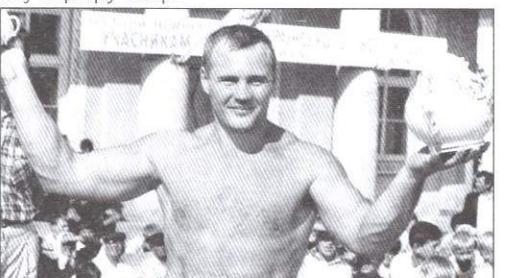
Переможці II Всеукраїнського свята богатирської сили у різних вагових категоріях

Змагання з гирьового спорту. А чому б не по-змагатись?! Іван Піддубний теж починав спортивну кар'єру з гирі

Ведучі свята богатирської сили Григорій Євгенович Вовк та Степан Михайлович Нікітченко

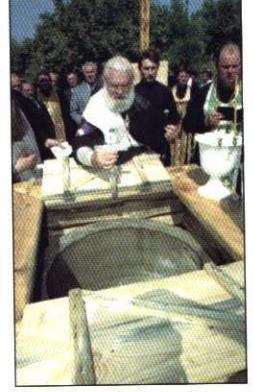
Один з переможців турніру на свято богатирської сили з призом свята

Почесні прaporosci — сила i честь свята.

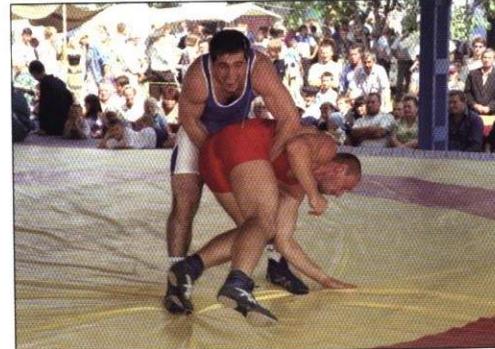
Гордість нашого краю В.П. Бабенко, А.І. Хіміч, М.П. Лисечко біля пам'ятника І. Піддубному

Владика Софоній освячує криницю на місці садиби де народився І.М. Піддубний.

Ми завжди раді вас вітати на богатирському святі

Миттєвості боротьби.

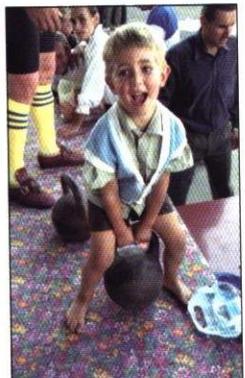
Смачна водиця із богатирської криниці. Нео пригощається голова Чорнобаївської райдержадміністрації П.Г. Душейко

Глядачі змагань.

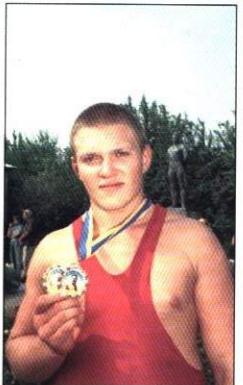
Змагання гирьовиків.

Як хочеться бути богатирем.

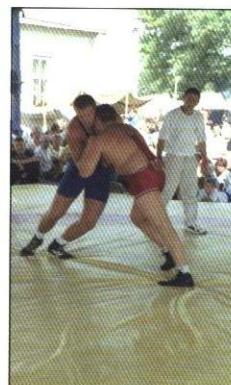
Змагання з армреслінгу.

Абсолютний призер турніру 2002 року Сергій Побережник

Команда футболістів с. Красенівки з призом

Рефері — суддя національної категорії В.Варга

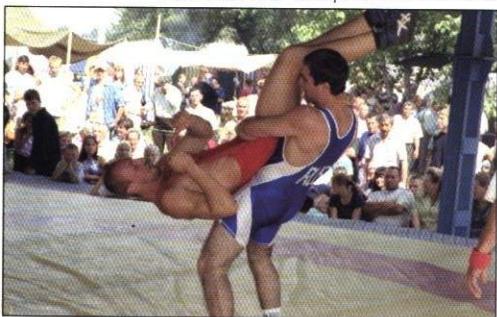
Відзнаки і нагороди переможцям

Йде напружена боротьба на футбольному полі між господарями та гостями

Директор СТОВ ім. І. Піддубного Піддубний Д.І. вручає капітану команди, що перемогла, смаженого кабанчика

Боротьба триває...

Стадіон радо вітає своїх гостей

Організатори свята задоволені

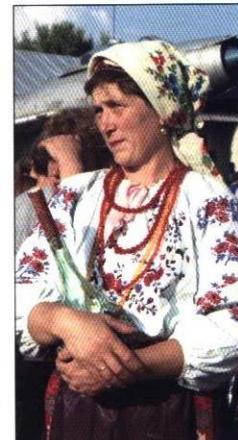
Загальний вигляд свята 2002 року

На святі була багата розважальна програма. Грали, в бубон вибивали...

... влаштовували виставки робіт українських умільців

... видивлялись, заманювали богатирів на гостину

... співали козацьких пісень

... дивувались

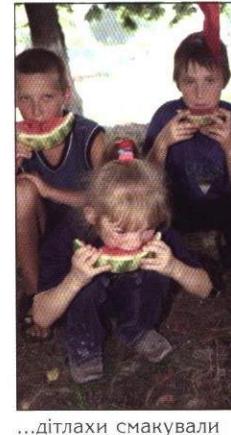
... танцювали

... добре врожаю бажали

... спілкувалися

... дітлахи смакували кавуни

... і варили козацьку кашу

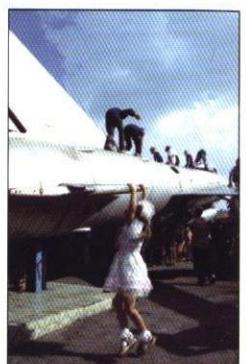

На святі, як звичайно, розігрувалася святкова лотерея.

Пили богатирську воду.

Для малих «Нова Доба» теж організувала відпочинок

Вогонь свята, запалений біля Обеліска Слави в смт Чорнобай вносить на центральну площе с. Красенівки бігун з с. Кліщинці Нестеренко Анатолій — кращий легкоатлет району

Пропор свята вносять чемпіон світу, Європи, України Бабенко В.П., чемпіон Олімпійських ігор, заслужений майстер спорту Хіміч А.І., майстер спорту з греко-римської боротьби Лесечко М.П.

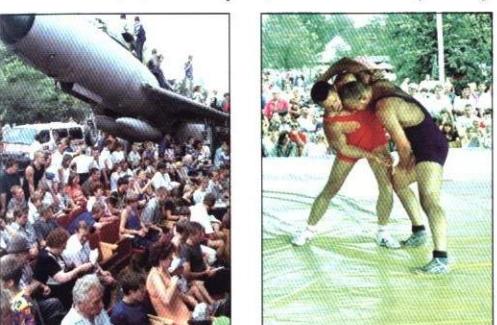
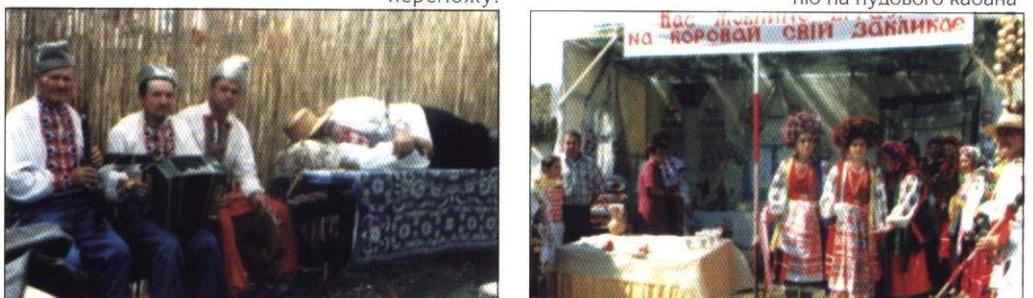

Наші не перемогли...

Ну ѿ що ж?! Виросту — переможу!

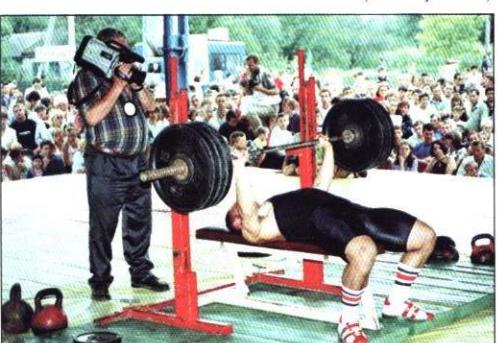
А я вже чемпіон!
Поміняв сім пудів каменю на пудового кабана

В очікуванні початку змагань
Турнір борців.
В червоному трико Владлен Агапов (м. Черкаси)

Факел свята тримає учасник Олімпійських ігор у Сіднейї Давид Мачукіян

Члени клубу «Геркулес» з Херсонщини виживали штанги, бавилися пудовими і двопудовими гирями. Рівних їм на святі не було.

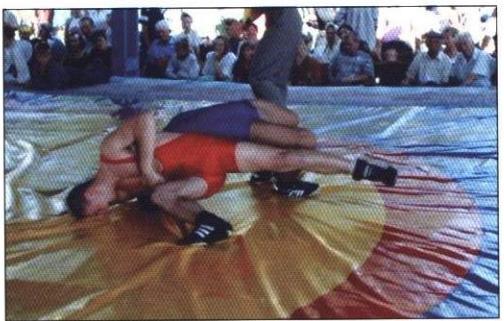

У перерві між змаганнями
Лантухів не малувато, може варто ще додати?

Вогонь свята запалено...

Миттєвості боротьби...

Вогонь свята запалено...

Ми козацького роду, ми' козацького духу!

В. Юрченко з
с. Сазонівка підняв
колоду 35 разів.

В перекачуванні шини перемогу здобув Юрій
Довбиш з с. Клішинці.

І над всім цим ніби перегукуючись з соловейком,
лунала весела українська мелодія.

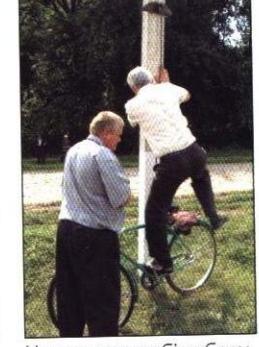
Перенесення вантажів

В очікуванні героїв...

Перші нагороди

Кожен мав собі забаву

Гостей звеселяли «Кумасі» з с. Комінтерну

Свято без сільських музик — не свято

Свято 2004 року відкриває голова оргкомітету Всеукраїнського свята богатирської сили П. Г. Душейко

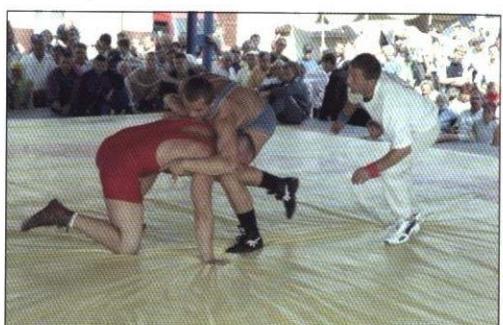
На святі — делегація із Єйська (Росія)

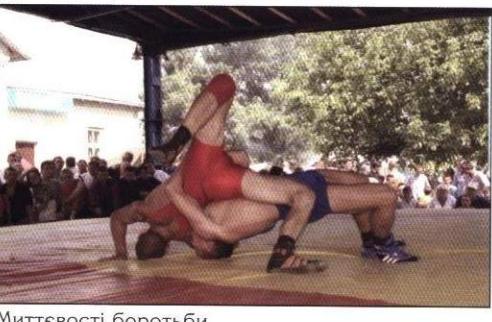
Вогонь свята запалено...

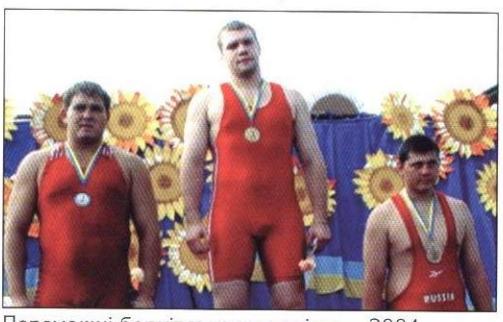
Майстер спорту Г.Ю. Мазур вносить «вічний вогонь»

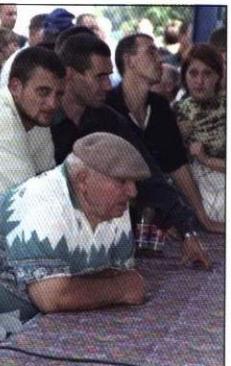
Турнір з греко-римської боротьби

Миттєвості боротьби

Переможці борцівського турніру — 2004

Переживання і підтримка земляків з с. Ляшівки

На святковому майдані села Красенівка

На свято богатирської сили 2005 року прибув віце-прем'єр-міністр України М.В. Томенко

Хліб-сіль голові Чорнобаївської райдержадміністрації, голові оргкомітету свята В.А. Грєско.

Запалення вогню

Черкаські журналисти та політики

Освячення криниці а. Іоанном

А.П. Душейко та А.І. Циба

Продовження свята у Чорнобаї

Глава делегації з м. Єйська сердечно вітає всіх присутніх

Керівники району

Триразовий призер змагань

В. Качур та О. Петренко

О. Петренко з факелом

Запалення вогню у Чорнобаї

Все бачимо і чуємо

Голова Черкаської облдержадміністрації Черевко Олександр Володимирович вітає зі святою

Керівники області, району, гості свята біля пам'ятника І.М. Піддубному. Вересень 2005 року

Томенко М.В. з керівниками району та найсильнішою людиною планети Василем Вірастюком

Підняття прапора свята

Щирі вітання від О.В. Черевка

На свято прибули тренери з греко-римської боротьби

На свято 2005 року

А.І Хіміч з сином та головою смт Чорнобай Г.Г. Злідарем

В чеканні змагань — поважні глядачі

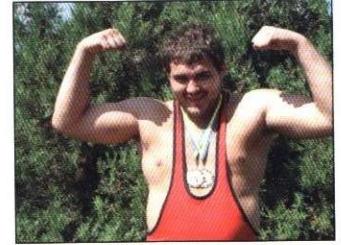
На свято 2005 року

Фінал. Боротьба між претендентами на звання абсолютного чемпіона з боротьби на святах 2005 року Олександром Петренком і Костянтином Єрмаковим

В.А. Гресь — голова оргкомітету свята вручає нагороди

Нагорода вручається абсолютному чемпіону турніру Олександру Петренку.

Віктор Юрченко з Сазонівки на свята демонстрував свою богатирську силу

Фанатів Василя Вірастюка серед чорнобайців видимо-невидимо. Найсильнішому — В. Качуру власний автограф кумира

Призери і переможці у вагових категоріях з нагородами.

Віце-прем'єр-міністр України
М.В. Томенко вітає переможців

Змагання людини з автомобілем

В. Вірастюк любить і силу показати і дітей покатати

Ефектний кидок

Богатир з Черкас перекочує 350-кілограмову шину.

В. Вірастюк любить і силу показати і дітей покатати

В. Вірастюк у центрі уваги

Традиційна нагорода турніру – килим

Когорта найсильніших

Ефектний кидок

Гість свята Народна артистка України Алла Кудай

Вся увага на борцівський килим, а потім на рекламу

Затишний куточек української гостинності

Когорта найсильніших чорнобайців з В.Вірастюком

В. Литвиненко з командою севастопольських спортсменів

В. Вірастюк зі своєю командою, автограф для музею

ВІД ЩИРОГО СЕРЦЯ – ДО ЧЕСТІ І СЛАВИ УКРАЇНИ

С відчайдушним розумінням
і прагненням змінити світ
і сподіванням її вічного
блаженства, які відкривають
широкі можливості для
шанування та збереження
історичного спадку України
і її народу. У цьому
заключається місія музею
імені Івана Піддубного
з міста Білгорай.

Привімо, що харчівка (2005)
"Запорізьку" художниця
Л. Сторожуківка з донорів
Дніпропетровського історичного
музею ім. В.Д. Святославського
тимчасово знаходить за еко-
зональною обслугою у Вінниці

3 лют 2005
J.P. Billard
Leur beau travail de cette année, c'est une
œuvre que nous avons suivi ja vie de donner
pour notre patrimoine culturel mondial de faire la
frontière européenne - merci aux étudiants de leur
profession

L. Gauvin

J.P. Billard
Un grand bravo à tous pour votre travail et votre
amour du patrimoine culturel mondial.
C'est magnifique et démontre l'importance
de la recherche. Merci à tous les étudiants
de leur profession.

І. Свачинський, Краків.
Спасибо Вам за низький поклон ю
представникам України від спортивного
мира України. Ви поміните

мене – дієтолога, якщо ви
відвідуватимете Україну. Ви поміните
мене – дієтолога, якщо ви відвідуете
Україну. Якщо ви відвідуете
Україну, то ви відвідуете
їх після відвідування України. Це
єдиний путь.

Дієтолог Альберт Мельник
Київ, 2005.

Maria has a wonderful history of athletes
and is set for a bright future

Dina Cordts
Michigan, U.S.A.
4-3-05

Thank you so much for sharing the
wonderful history of your hero &
village. It was very interesting!

Darin Stockdill
Michigan, U.S.A.
4/1/05

Усім спасибі за ваші звернення
до музею. Ми будемо раді
відвідувати відкриті двері
музею відкриті двері
музею відкриті двері

Спогад про відвідування
Білгорайськими відомими
відвідуваннями – Збором
дружин відкриті двері

з побажаннями відкриті двері
Інші відвідування – Збором
дружин відкриті двері

21.08.04 р. Ю.Киць – Фурбада А.С.
21.08.04 р. Ю.Киць – Фурбада А.С.

21.08.04 р. Ю.Киць – Фурбада А.С.

Завіт відкриті двері

СХОДЖЕННЯ НА ОЛІМП

Дякуючи своєму козацькому роду,
богатирському здоров'ю,
нездоланній силі духу, самопожертві,
непереборному бажанню перемагати,
простий українських хлопець
сягнув вершин спортивного
Олімпу

Січень 1897 р.
Севастополь, Одеса.
Цирк Трущі

1900 — 1903 рр.
Київ.
Цирк братів Нікітіних

1903 р.
Санкт-Петербург,
Париж.
«Казино де Парі».
Участь в чемпіонаті світу.
11 переможних поєдинків.
«Поразка» від чемпіона
Франції Рауля ле Буше

1904 р.
Москва.
сад «Акваріум»
Перемога в чемпіонаті
з французької боротьби.
Вороніж.
10 перемог в чемпіонаті
з французької боротьби.
Санкт-Петербург.
Цирк Чинізеллі.
Звання чемпіона.

1905 р.
Париж. «Казино де Парі».
VII чемпіонат світу з французької
боротьби. Чемпіон світу

1906 р.
Париж. Театр «Фолі Бержер».
Чемпіон світу. Мілан. Чемпіон втретє.
Турне по Італії,
Північна Африка (Туніс), Алжир

1907 р.
Париж, Відень.
Переможець Всесвітнього чемпіонату
з французької боротьби

1908 р.
Німеччина. Берлін.
Театр «Вінтергартен»
Чемпіон світу.
Бухарест

1909 р.
Німеччина. Франкфурт-на-Майні.
Чемпіон світу.
Виступає в Києві, Харкові, Одесі

ІВАН ПІДДУБНИЙ ПІДКОРИВ СВОЇМ ТАЛАНТОМ МАЙЖЕ УВЕСЬ СВІТ

40 років свого життя
Іван Максимович присвятив
спорту. Він виступав
у 100 містах своєї країни
і в 50 — за кордоном, провів більше
двох тисяч боїв, залишаючись
непереможеним.

Німеччина. Аахен, Берлін:
1907—1908
Бухарест: 1908
Німеччина. Франкфурт-на-Майні:
1909
Україна. Харків: 1909, 1927
с. Богодухівка: 1908, 1910—1918,
1928
с. Красенівка: 1871—1928
Оржиця: 1905—1918, 1927—1928
Полтава: 1910—1918
Золотоноша: 1910—1918, 1927—1928
Сміла: 1913
Черкаси: 1913
Кременчук: 1927
Казахстан, Кавказ, Сибір:
1900—1902
Росія. Єйськ: 1927—1949
Таганрог: 20-ті роки ХХ ст.
Вороніж: 1903
Томськ: 1935
Ростов-на-Дону: після 1923
П'ятигорськ: після 1927
Кисловодськ: після 1927

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

Розділ 1

І.М. Поддубний. Моя автобіографія. — Ейск, 2001 г.
Матеріали періодичної преси 1950 — 60-х рр.

Розділ 2

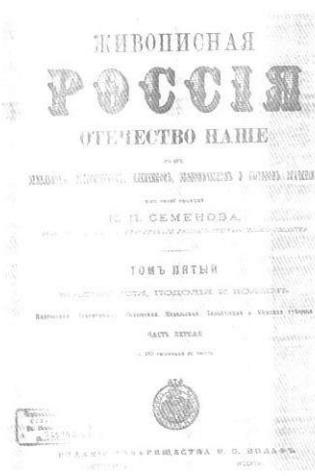
1. Реєстр Війська Запорозького 1649 року. Транслітерація тексту.
2. О. Репан. Мобілізація козаків Гетьманщини для воєнних походів у 1735 — 1739 рр. // Київська старовина — 2000 р. — № 1.
3. Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник. — Т. I. — К., 1908.
4. ЦДІА України в м. Києві. — Ф. 51, оп. 3, спр. 1335.
5. Центральна Наукова Бібліотека Академії Наук України (ЦНБ АНУ) ім. Вернадського. — Ф. 1, спр. 54483.
6. Київська старовина. — К., 1992. — № 3.
7. Лучицкий И.В. Материалы для истории землевладения у Полтавской губернии в XVIII в. Козачьи владения Золотоношского уезда. — Вып. 1. — К., 1883.
8. ЦДІА України в м. Києві. — Ф. 57, оп. 1, кн. 265 — 270.
9. Державний архів Черкаської області (ДАЧО). — Ф. 402, оп. 2, спр. 3.
10. ДАЧО — Ф. 402, оп. 2, спр. 15.
11. Бантыш-Каменский Д.Н. История Малой России. — К.: Час, 1993.
12. Советский Энциклопедический словарь. — М.: Советская Энциклопедия, 1987.
13. Державний архів Полтавської області (ДАПО). — Ф. 706, оп. 4, спр. 349.
14. ДАЧО — Ф. 403, оп. 43, спр. 1.
15. К истории малороссийских козаков в конце XVIII и в начале XIX века. // Киевская старина. — 1897. — № 10.
16. ДАЧО — Ф. 485, оп. 1, спр. 83.
17. Там само. — Ф. 487, оп. 1, спр. 10.
18. Там само. — Ф. 487, оп. 1, спр. 19.
19. Там само. — Ф. 402, оп. 2, спр. 28.
20. Мурашов Г.А. Титулы, чины, награды. — СПб.: Полигон, 2003.
21. Богданович М.И. Восточная война 1853 — 1856 гг. — Т. I. — СПб., 1877.

22. ДАПО — Ф. 706, оп. 4, спр. 339.
23. Голод в Полтавщине в 1833 и в 1834 гг. и меры, принятые против него // Киевская старина. — 1886. — № 11.
24. ДАЧО — Ф. 403, оп. 19, спр. 1.
25. Там само. — Ф. 403, оп. 19, спр. 3.
26. Там само. — Ф. 403, оп. 9, спр. 2.
27. ДАЧО — Ф. 403, оп. 1, спр. 1.
28. Там само. — Ф. 485, оп. 1, спр. 163.
29. Там само. — Ф. 931, оп. 1, спр. 1122.
30. В. Мордвінцев. Сповідальні книги // Київська старовина. — 1995. — № 3.
31. ДАПО — Ф. 706, оп. 4, спр. 299.
32. ДАЧО — Ф. 402, оп. 1, спр. 17.

Розділ 3

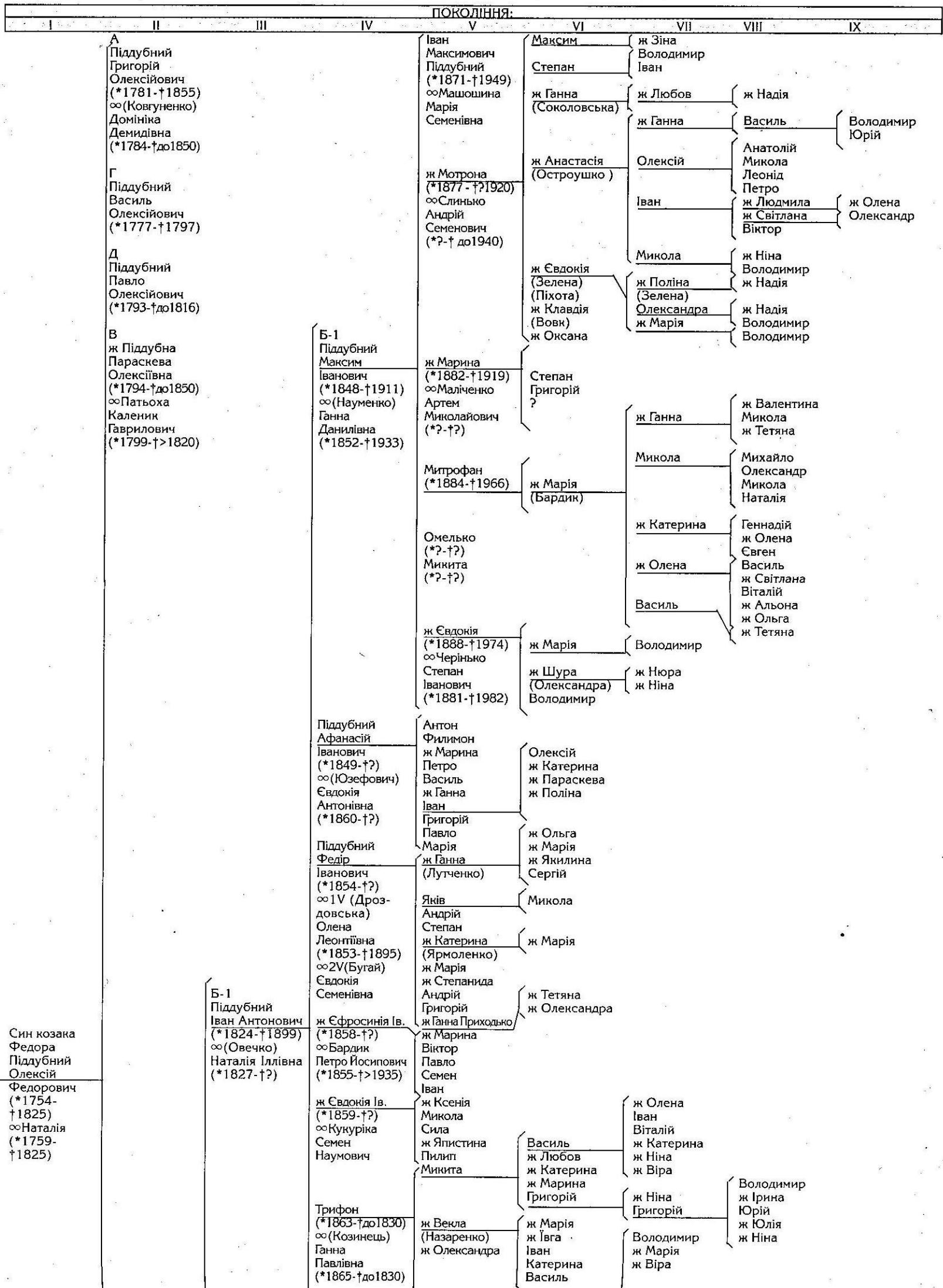
1. В. Милорадович. Степная Лубенщина // Киевская старина. — 1904. — № 3.
2. Центральний Державний Історичний Архів (ЦДІА) України в м. Києві. — Ф. 51, оп. 1, спр. 2114.
3. Державний архів Полтавської області (ДАПО). — Ф. 706, оп. 4, спр. 299.
4. ЦДІА України в м. Києві. — Ф. 57, оп. 1, кн. 249, 270.
5. Лучицкий И.В. Материалы для истории землевладения у Полтавской губернии в XVIII в. Козачьи владения Золотоношского уезда. — Вып. 1. — К., 1883.
6. Описи Київського намісництва 70 — 80-х рр. XVIII ст. — К.: Наукова думка, 1989.
7. Довідник з історії України. — Київ: Генеза, 2001.
8. Энциклопедический словарь. — Т. XXXIII. — СПб., 1901.
9. Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник. — Киев, 1908.
10. ДАЧО — Ф. 402, оп. 1, спр. 19.
11. Судиенко М. Материалы для отечественной истории. — Т. I. — К., 1853.
12. Лучицкий И. Сборник материалов для истории общинны и общинных земель в Левобережной Украине XVIII в. Полтавская губерния. — К., 1884.
13. Первая всеобщая перепись населения Российской империи. 1897 г. — XXXIII. — Полтавская губерния. — Издание Центрального Статистического Комитета МВД. — 1904.
14. Описи Лівобережної України кінця XVIII — поч. XIX ст. — Київ: Наукова думка, 1997.
15. ДАЧО — Ф. 402, оп. 2, спр. 3.
16. Селянський рух на Україні (серед. XVIII — I чв. XIX ст.). — К.: Наукова думка, 1978.
17. Яворницький Д.І. До історії степової України. — Дніпропетровськ: Січ, 2004.
18. Багалій Д.І. Історія Слобідської України. — Харків: Дельта, 1993.
19. ДАЧО — Ф. 402, оп. 1, спр. 17.
20. Кулаковський В.М. Ярмарки і торги в містах Лівобережної України XVIII ст. — Історія народного господарства

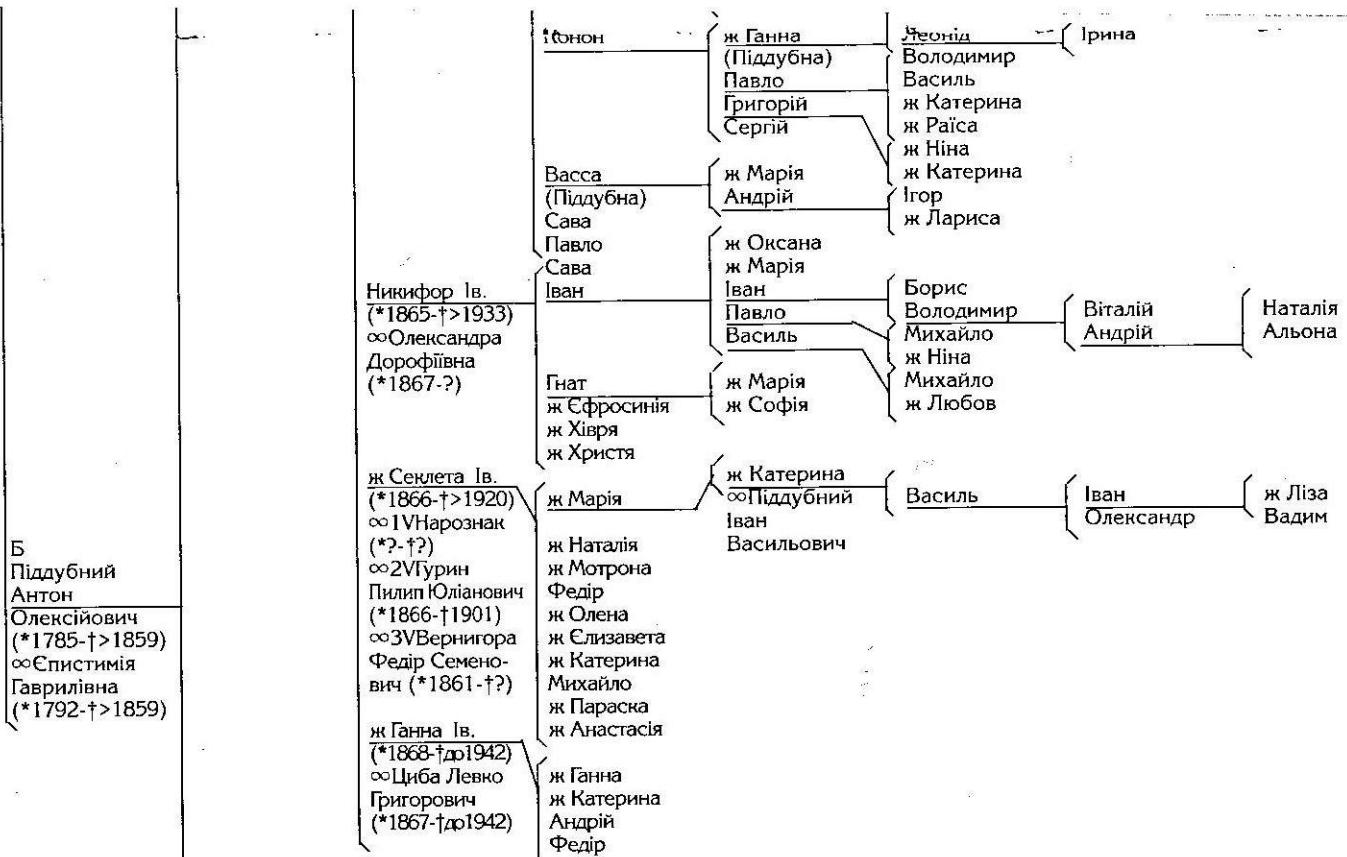

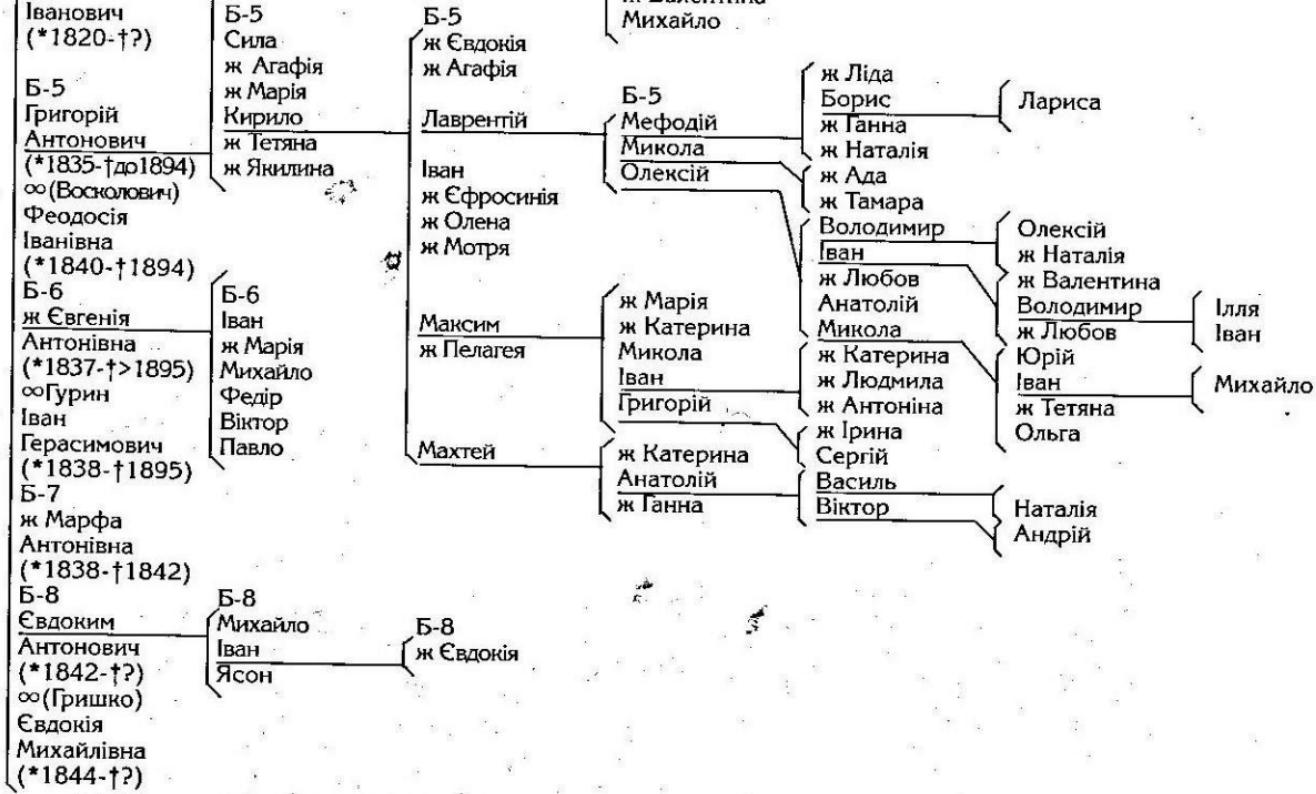
- та економічної думки УРСР. — Вип. 10. — К.: Наукова думка, 1976.
21. ДАЧО — Ф. 402, оп. 2, спр. 15.
 22. Там само. — спр. 5, 6.
 23. Киевская старина. — К., 1886. — № 12.
 24. ДАЧО — Ф. 485, оп. 1, спр. 46.
 25. Киевская старина. — К., 1906. — № 1.
 26. ДАЧО — Ф. 485, оп. 1, спр. 49.
 27. Там само. — спр. 74.
 28. Там само. — спр. 63.
 29. Там само. — Ф. 404, оп. 2, спр. 3.
 30. Там само. — Ф. 485, оп. 1, спр. 83.
 31. Сводный сборник по статистическому описанию Полтавской губернии в 1882 — 1889 гг. — Полтава, 1990.
 32. ДАЧО — Ф. 485, оп. 1, спр. 166.
 33. Там само. — спр. 309.
 34. Там само. — Ф. 404, оп. 1, спр. 4.
 35. ДАЧО — Ф. 403, оп. 43, спр. 1.
 36. ДАПО — Ф. 706, оп. 4, спр. 339.
 37. ДАЧО — Ф. 402, оп. 2, спр. 28.
 38. ДАЧО — Ф. 402, оп. 2, спр. 21.
 39. ДАПО — Ф. 706, оп. 4, спр. 349.
 40. ДАЧО — Ф. 476, оп. 1, спр. 82.
 41. ДАЧО — Ф. 403, оп. 9, спр. 3.
 42. Там само. — спр. 4.
 43. Там само. — Ф. 476, оп. 1, спр. 6.
 44. Там само. — Ф. 476, оп. 1, спр. 7.
 45. Там само. — спр. 84.
 46. ДАЧО — Ф. 403, оп. 43, спр. 2.
 47. Там само. — Ф. 931, оп. 1, спр. 1008.
 48. Там само. — Ф. 403, оп. 19, спр. 6.
 49. ДАПО — Ф. 706, оп. 4, спр. 234.
 50. ДАЧО — Ф. 931, оп. 1, спр. 1122.
 51. Там само. — Ф. 402, оп. 1, спр. 23.
 52. Там само. — Ф. 931, оп. 1, спр. 1161.
 53. Там само. — Ф. 931, оп. 1, спр. 1187.
 54. Там само. — Ф. 485, оп. 1, спр. 1.
 55. Там само. — Ф. 931, оп. 1, спр. 1126.
 56. Там само. — Ф. 931, оп. 1, спр. 1217.
 57. Приложение к отчёту Золотоношской уездной земской управы за 1908 г. — Золотоноша, 1909.
 58. ДАЧО — Ф. 476, оп. 2, спр. 89.
 59. Там само. — Ф. 931, оп. 1, спр. 995.
 60. Сборник необходимых сведений о всех приходах Полтавской губернии. — Полтава, 1895.
 61. Список населенных мест Золотоношского уезда Полтавской губернии за 1900 год. — Полтава, 1903.
 62. Кустари и ремесленники. Полтавское статистическое бюро Полтавского губернского земства. — Полтава, 1901.
 63. ДАЧО — Ф. 476, оп. 1, спр. 9.
 64. ДАПО — Справочная клировая книга по Полтавской епархии. — Полтава, 1902.
 65. Третья подворно-хозяйственная перепись в Полтавской губернии 1910 года. — Полтава, 1910.

ГЕНЕАЛОГІЧНЕ ДЕРЕВО РОДУ ПІДДУБНИХ

Рід, започаткований козаком Кропивнянської сотні Переяславського полку Піддубним Федором, прападідом 6-разового чемпіона світу, уродженця с. Красенівка Піддубного Івана Максимовича

ПОЯСНЕННЯ ДО ГЕНЕАЛОГІЧНОГО ДЕРЕВА РОДУ ПІДДУБНИХ

Увазі читача запропоновано частина дерева великого роду під грифом «Б» — це гілка роду внука козака Федора Піддубного Антона Олександровича Піддубного — прадіда Івана Максимовича Піддубного (хоча автором досліджені всі гілки великого роду).

Рід Максима Івановича Піддубного (батька І.М. Під-

дубного) розкритий повністю, не зважаючи на те, що нащадки по жіночій лінії мають уже інші прізвища (Слини, Маліченки, Остроушкі, Бардики та ін.). Генеалогія інших родин ведеться тільки по чоловічій лінії. Виключення становлять лише ті Піддубні, які в заміжжі прізвища не змінили.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- * — народження
- † — смерть
- ∞ — шлюб
- ж — нащадки роду
- ? — інформація відсутня.

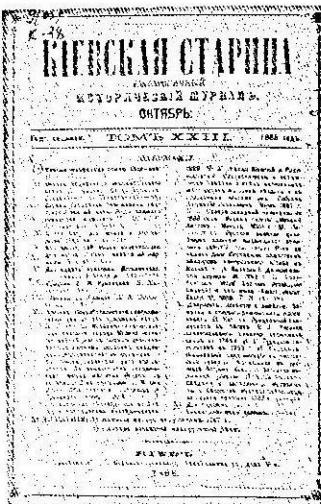
СБОРНИК СВІДЕНИЙ
ПОЛТАВСКОЇ ГУБЕРНІЇ

9(3)
б 43

Полтавской Губернії

Свійство географічне з планом в Полтаві.

ПОЛТАВА.
Типографія Губернського Правління.
1877.

66. ДАЧО — Ф. 476, оп. 1, спр. 283.
 67. Там само. — оп. 3, спр. 20.
 68. Там само. — оп. 3, спр. 21.
 69. Там само. — Ф. 931, оп. 1, спр. 1287.
 70. ДАЧО — Ф. 476, оп. 1, спр. 284.
 71. ЦДІА України в м. Києві. — Ф. 707, оп. 41, спр. 95.
 72. ДАЧО — Ф. 476, оп. 2, спр. 98.
 73. Там само. — спр. 94.
 74. ДАЧО — Ф. 476, оп. 3, спр. 15 — 19.
 75. Там само. — спр. 23.
 76. ЦДІА України в м. Києві. — Ф. 499, оп. 1, спр. 35.
 77. ДАЧО — Ф. 473, оп. 1, спр. 22.
 78. Там само. — Ф. 476, оп. 2, спр. 46.
 79. ДАПО — Справочная клировая книга по Полтавской епархии. — Полтава, 1912.
 80. Там само. — Ф. 476, оп. 2, спр. 175.
 81. Там само. — спр. 32.
 82. Там само. — спр. 28.
 83. Там само. — Р. 1667, оп. 1, спр. 43.
 84. Черкаське окружове статистичне бюро. Список поселень Черкаської округи. — Черкаси, 1926.
 85. ДАЧО — Р. 2261, оп. 1, спр. 5.
 86. ДАЧО — Р. 184, оп. 1, спр. 67.
 87. Там само. — Ф. 476, оп. 2, спр. 156.
 88. Там само. — Р. 65, оп. 1, спр. 52.
 89. Там само. — Р. 1863, оп. 1, спр. 4.
 90. Там само. — Р. 1850, оп. 1, спр. 1.
 91. Там само. — Р. 1849, оп. 1, спр. 1.
 92. Там само. — Р. 1087, оп. 1, спр. 2.

Розділ 4

Публікації періодичної преси 1950 — 90-х рр. та останні публікації 2000 — 2005 років; спогади Піддубного Д.І., Орленка М.Ф., Панченка В.І., Шміг Г.М., Страшевича В.Б., Лисечка М.П., Нікітченка С.В., Рагушенка В. та інших; буклети до свята богатирської сили 1990 — 2005 рр.

ВІД АВТОРА

Мета моєї пошукової роботи полягала в тому, щоб до всього того, що написано дослідниками спортивного життя І.М. Піддубного, додати відомості про його рід, про той край, де народився, зростав, набирався велетенської сили чемпіонів, внести певні уточнення і корективи. На відміну від усіх попередніх видань під найменуванням «Русский богатырь» підкреслити, що цього богатиря спородила українська земля.

Я широ вдячна Чорнобайській районній державній адміністрації та районній раді народних депутатів в особі виконуючого обов'язки голови райдержадміністрації Ляпкала Анатолія Миколайовича та голови районної ради Юрковського Олександра Юрійовича, які зробили все можливе, щоб книга побачила світ, вийшла в люди.

Хочу широ подякувати видавцю цієї книги Третякову Олександру Миколайовичу і колективу видавництва «Брама-Україна».

Особлива вдячність всім тим, хто допомагав і допомагає мені в моїй дослідницькій роботі:

- працівникам Центрального Державного Історичного Архіву України в м. Києві;
- директору Державного архіву Черкаської області Клименко Тетяні Анатоліївні та працівникам архіву;
- колективам газет «Нова Доба» (головний редактор Томіленко Сергій Антонович) та «Світлий шлях» (головний редактор Хоруженко Володимир Іванович);
- краєзнавцям Кривенку Сергію Івановичу, Страшевичу Василю Борисовичу.

Щира вдячність працівникам Державного архіву Полтавської області Бігдан Олені Анатоліївні та Коротенку Володимиру Васильовичу, працівникам Черкаської обласної бібліотеки, зокрема завідуючій краєзнавчим відділом Демченко Людмилі Тимофіївні; працівникам бібліотеки Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Цінну інформацію я одержала з книжкового фонду Черкаського обласного краєзнавчого музею завдяки сприянню директора музею Кушнір Алли Андріївни та наданню необхідної допомоги бібліотекарем музею Компанієць В.В.

Я вдячна дирекції Красенівського НВК, директору Нікітченко Н.В., завучу Кривонос В.М., всьому колективу школи за розуміння і сприяння в організації науково-дослідницької і пошукової роботи.

Щиро вдячна майстрям спорту з греко-римської боротьби моїм землякам Ко-

ту В.Ф. (м. Київ), Кривоносу М.О. (м. Золотоноша), майстру спорту Самосі А.Р. (м. Черкаси), представникам великого роду Піддубних: Остроушко Г.З., Зеленій П.В., Піддубному Д.І., Піддубному А.В. (м. Чернівці), Піддубній Г.К., Остроушко Р.Д. (м. Полтава), Гайворонській Я.Я., Орленко Л.М., Лук'яненко А.М., Короткій М.М., Резнік К.М., Березі Л.М., Сорокіній Н.М. (м. Черкаси), Соколовій С.Т., Приходько О.В. (Росія), Галушко О.Й. (Казахстан) і багатьом іншим за допомогу, розуміння і підтримку.

Щира вдячність співробітникам Єйського Державного музею І.М. Піддубного, головному редактору радіокомпанії «Єйськ» Наталії Малкіній (Краснодарський край, Росія), почесному громадянину м. Єйськ, письменнику Євгенію Котенку за творчу співпрацю.

В книзі використано багато фотодокументів, за які я сердечно вдячна **Ігору Волчкову** — фотокору РАТАУ і співробітнику газети «Черкаська правда» у 60 — 80-ті рр. минулого століття, фотокорам газети «Нова Доба» Василю Давиденку та Сергію Косенку, фотокору газети «Світлий шлях» Володимиру Романенку та Олександру Третякову.

З повагою,
Марія Приліпко

ПРО АВТОРА

Приліпко (Дудник) Марія Василівна народилася 23 травня 1937 року в селі Малі Канівці Чорнобаївського району тодішньої Київської (нині Черкаської) області. Її дитинство було обвітрене війною та повоєнним лихоліттям. Після закінчення Малоканівецької 7-річної школи здобула спеціальність вчителя молодших класів у Золотоніському педагогічному технікумі. У 1962 році закінчила Київський державний університет ім. Т.Г. Шевченка за спеціальністю історія. Ще навчаючись в університеті захопилася краєзнавством. По закінченню університету працювала вчителем, завучем, директором Малоканівецької 7-річної (згодом 8-річної) школи, інспектором Чорнобаївського відділу народної освіти, відповідальним секретарем районної організації товариства «Знання», директором Красенівської середньої школи, близько 20 років очолювала партійну організацію ордена Леніна радгоспу ім. Комінтерну. У 1990 році повернулася до педагогічної діяль-

ності. І нині продовжує працювати вчителем Красенівської середньої школи. Старший вчитель, відмінник народної освіти.

Всі роки свого трудового життя безперервно займалася краєзнавством. Автор нарису про смт Чорнобай в «Історії міст і сіл України», багатьох публікацій у місцевій пресі.

З її ініціативи створено музей історії села Комінтерн, розгорнута широка дослідницька робота на базі музею історії села Красенівка ім. І.М. Піддубного, зокрема історії козацького роду Піддубних.

Нагороджена орденом Трудового Червоного Прапора (1977 р.), медаллю «За трудову відзнаку» (1970 р.), Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України в 1997 році, Грамотою Головного управління освіти і науки Черкаської облдержадміністрації (2005 р.).

Делегат VIII з'їзду республіканського товариства «Знання» та учасник VIII з'їзду письменників України (1981 р.).

ЗМІСТ

ПЕРЕДСЛОВО

6

БОГАТИР ЗЕМЛІ НАШОЇ

7

КОРЕНІ ВЕЛИКОГО РОДУ

19

МАЛА БАТЬКІВЩИНА ПІДДУБНОГО

37

НАЩАДКИ ВЕЛИКОГО РОДУ — УЧАСНИКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ

89

ВОНИ ЗАГИНУЛИ В БОЯХ ЗА БАТЬКІВЩИНУ (імена тих з великого роду Піддубних, чиї фотографії не збереглися)

92

НАЩАДКИ ВЕЛИКОГО РОДУ ПІДДУБНИХ, УСЛАВЛЕНІ ПРАЦЕЮ

93

ПІДДУБНИХ ЦВІТУ — ПО ВСЬОМУ СВІТУ

94

ПАМ'ЯТЬ ПРО БОГАТИРЯ БЕЗСМЕРТНА

97

З ІСТОРІЇ БОГАТИРСЬКОГО СВЯТА

98

ВАС ЗАПРОШУЄ МУЗЕЙ ІМЕНІ ІВАНА МАКСИМОВИЧА ПІДДУБНОГО

117

СВЯТО СИЛИ І ДУХУ — ІСТОРІЯ У СВІТЛИНАХ

127

ВІД ЩИРОГО СЕРЦЯ — ДО ЧЕСТІ І СЛАВИ УКРАЇНИ

141

СХОДЖЕННЯ НА ОЛІМП

142

ІВАН ПІДДУБНИЙ ПІДКОРИВ СВОЇМ ТАЛАНТОМ МАЙЖЕ УВЕСЬ СВІТ

143

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

144

ГЕНЕАЛОГІЧНЕ ДЕРЕВО РОДУ ПІДДУБНИХ

147

ВІД АВТОРА

152

ISBN 966-8756-53-3

Марія ПРИЛІПКО.
ІВАН ПІДДУБНИЙ — СИЛА УКРАЇНИ:
Історико-документальне дослідження. —
Черкаси: Брама-Україна, 2006. — 156 с.

ІВАН ПІДДУБНИЙ — СИЛА УКРАЇНИ:
Історико-документальне дослідження

Науково-популярне видання

Приліпко Марія Василівна
Автор

Комп'ютерний набір
Комп'ютерне складання

М.В. Качалова
О.В. Красіліч
А.Г. Лантух
А.С. Остроушко

Редактор, коректор
Технічний редактор,
макет, оригінал-макет

О.М. Третяков
С.М. Афанасьєва
В.Г. Давиденко, С.В. Косенко,
І.М. Волчков, О.М. Третяков,
В.М. Романенко, В.І. Хоруженко

Здано до набору 28.06.2006.
Підп. до друку 15.08.2006.
Формат 70x100/16.
Папір офсетний, крейдований.
Гарнітура Korinna.
Обл.-вид. арк. 6,55.
Умовн. друк. арк. 12,25.
Вид. № 53. Тираж 1000 прим.

Видавництво «БРАМА-УКРАЇНА».
Свідоцтво про внесення
до Державного реєстру видавців.
Серія ДК № 1996 від 28.10.2004 р.
Україна, 18000, м. Черкаси, вул. Леніна, 31/1, к. 1.
Тел: 8/0472/45-04-03, 8/067/470-13-14.
E-mail: book_brama@ukr.net